

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2021 / 10 FİYATI: 9 TL

“Cumhuriyet
Fazilettir”

H. Atatürk

29 Ekim
Cumhuriyet
Bayramı
**Kutlu
Olsun**

Prof. Dr. Mehmet Haberal Tarafından Kurulan Orta Doğu Organ Nakli Derneği
MESOT 17. Uluslararası Bilimsel Kongresi Gerçekleştirildi

Tekin Özertem:
**Cumhur ve
Cumhuriyet**
Sh: 10

Yahya Aksoy:
**Dünyanın
Gözdesi
Atatürk** Sh: 27

Cengiz Özakıncı:
Milli Mücadele'ye
Karaçalanlar-2
**Son
Şeyhülislam
Mustafa
Sabri** Sh: 16

Necef Uğurlu:
Onlar Artık
Yoklar
**Kaybolan
İmpara-
torluklar**
Sh: 60

Ömer Dedeoğlu:
**Okkalı
Şamar** Sh: 22
Konur Ertop:
**Bir Şiirin
Yazılma
Serüveni** Sh: 117

İlkesi: Hak, hukuk, adalet, vicdan ve tasarruf

- Okul, tebeşir, tahta bilmedikleri köyde o gün köy bekçisi neyin müjdesini veriyordu?
- Ünlü bir karikatüristken niçin Yozgat'ın Sankaya ilçesine yerleşti? • Yoğun bakım odasında niçin ihale pazarlığına girişti? • İçişleri Bakanlığı'nda valiler toplantısına neden alınmadı? • Tüm doktorlara gönderdiği mektupta neler istedi, sonunda neler oldu? • Makam otomobiline niçin binmiyor, yolculuklarını niçin otobüsle yapıyordu?
- Polis minibüste kimlik kontrolü yaparken validen niçin şüphelendi? • “Niğde’de yiyecek ekmeğimiz bu kadarmış” deyince neler oldu? • On yılda yapılacak işi, on kuruş harcamadan nasıl bir yılda bitirdi? • O, niçin bolluk içindeyken kıtlık içinde gibi yaşamayı seviyordu? • “Tutumlu vali” geliştirdiği modelle nasıl işsizliği bitirdi ve modeli örnek oldu?

Bu soruların cevapları Türkiye'nin “efsane vali”si Refik Arslan Öztürk'ün yaşamında gizli. Yozgat'ın Akbucak köyünde doğdu, hukuk fakültesini bitirdi; karikatüristlik, kaymakamlık yaptı. Bilecik, Niğde, Erzincan ve Manisa valiliklerinde bulundu. Her yerde halkla iç içe, halkın içinde oldu. Hep tasarruf ve kalkınmayı savundu, kendini eğitim ve çağdaşlaşmaya adadı. Bugün Refik Arslan Öztürk adı görev yaptığı illerdeki tarihi yerlerde, sanayi tesislerinde, bürokraside yarattığı ekolde ve hizmet verdiği binlerce insanın gönlünde yaşıyor.

Onu birlikte çalıştığı insanlardan dinleyelim.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Başkent Üniversitesi'nin bir
kültür hizmeti olan Bütün Dünya
2000, Başkent Üniversitesi
kuruluşlarından*

*Aküm Reklamcılık, Danışmanlık
ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve
Ticaret A.Ş.'nin 1. Cadde
No: 77, Bahçelievler, Ankara
adresinde hazırlanmıştır.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,

Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan,

Sezin San Sungunay, İzlen Şen Toker, Melek Şirin Tolga,

Necfe Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,

Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A. Ş.

Akçaburgaz Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17,

34522 Esenyurt, İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 27 / 09 / 2021

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

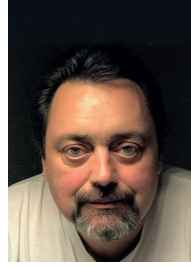
3 İfade Özgürlüğü! Dr. Ufuk Akyol

- 10 **Cumhur ve Cumhuriyet**
Dr. Tekin Özerterem
- 16 **Son Şeyhülislam Mustafa Sabri ve Teali-i İslam Cemiyeti Bildirisi** *Cengiz Özakıncı*
- 22 **Okkalı Şamar Ömer Dedeoğlu**
- 27 **Dünya'nın Gözdesi Atatürk**
Yahya Aksoy
- 30 **Atatürk ve Başucu Kitapları**
A. Erdem Akyüz
- 35 **Türkiye Afganistan Dostluğu ve Mustafa Kemal Yaşar Öztürk**
- 43 **Gelişen Önemli İç Olaylar**
Cengiz Önal
- 48 **Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 50 **İşbirlikçilerin Sonu**
Dr. Cihangir Dumanlı
- 54 **Turhan Selçuk Karikatür Yarışması**
- 57 **Bir Bakanla Başbakan Aynı Konuda Ayrı Düşündükleri Zaman...** *Mete Akyol*
- 60 **Artık Onlar Yok** *Necef Uğurlu*
- 67 **Afganistan'ın Maden Rezervine Ne Oldu?** *Gürbüz Evren*
- 72 **Afganistan** *Kaya Boztepe*
- 77 **Afganistan: Doğal Kaynaklar ve Enerji Durumu** *Necdet Pamir*

İÇİNDEKİLER

- 83 **Nazilli Cumhuriyeti**
Zeki Sarıhan
- 86 **Balkanlar ve Kafkaslar'dan Anadolu'ya Göçler**
Vahap Candan
- 93 **İki Sağlıkçı Şehidimiz**
Prof Dr. Ali Barutçu
- 97 **Küba Füzze Krizi**
Erhan Kanyılmaz
- 103 **Türk Sporunda Hayal Kırıklıkları** *Metin Gören*
- 106 **Ruşen Eşref Üneydin**
- 107 **SiyasiBeka: Seçmenlik Teorisi** *Barbaros Eneç*
- 111 **Belinski, Dostoyevski'ye "Sen Yazdıkların Ciddan Anlıyor musun?" Demistir...**
Demir Aytaç
- 117 **Bir Şiirin Yazılma Serüveni**
Konur Ertop
- 122 **Gotthard İzlen Şen Toker**
- 127 **Kitap Yiyen Tavuklar**
Cemal Türkmen
- 131 **"Bilmiyorum" Diyebilmek**
Berk Yüksel
- 134 **Dijital Bağımlılıklar** *Sabriye Aşır*
- 138 **Elinizin Altındaki Mutluluklar**
Mehmet Ünver
- 143 **Etik Bir Yaşama Dokunmak**
Prof. Dr. Çağatay Üstün
- 147 **Neler Olmuyor ki Dünyada**
Sezin San Sungunay
- 4 **Beni Hatırlayınız**
- 42 **İlk Dersimiz Türkçe**
- 56 **Gözün Sözü**
- 92 **Bilginizi Denetleyin**
- 151 **Çözümler**
- 152 **Yarının Büyükleri**
- 154 **Bulmaca**
- 156 **Satranç**
- 158 **Bize Gönderilen Kitaplardan**
- 160 **Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

İfade Özgürlüğü!

İfade özgürlüğü kavramı kamuoyu gündeminde çokça tartışılrsa da, sanıyorum sadece siyasi fikirlerin, özellikle de devlet veya iktidar politikalarının karşıtı fikirlerin ifadesini kapsarmış gibi bir çerçeveye hapsolmuş gibi. Oysa sorun aslında ifade özgürlüğü ile sınırlı değil koruyum. İfade olanağı noksanlığı, ifadeyi, ifade özgürlüğünün de ötesinde kısıtlar. Londra'nın ünlü Hyde Park'ında bulunan serbest kürsü tam da bu noksan olanağı sağlamak için düşünülmüş bir şey değil mi? İsteyen herkes orada bir kürsüye çıkıp kendini herhangi bir konuda ifade ederken sadece siyasi fikirlerini belirtmiyor, akla, aklına gelen her şey hakkında etrafındaki insanlara söyleyeceklerini aktarma fırsatı buluyor.

Bu sıkıntı son on yıldır çözümü sosyal medyada buluyor. Hemen her konuda, hemen herkesin söyleyecek sözü var ve bunu dijital ortamda fıslıdayarak da değil, bağıra çağıra yayıyorlar. Hani "Her kafadan bir ses çıkıyor" dense yeridir. İyi de her söyleyecek sözü olduğunu düşünenin o sözü söyleyecek yetkinliği var mı o belli değil. Öyle ya "Bilmiyorum" pek yaygın bir kelime değildir insanlar arasında. Rahmetli Uğur Mumcu'nun şikayet ettiği kadar var değil mi? Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olabilen azımsanmayacak sayıda insan, bırakın ne dediğinin, ne yaptığının bile farkında olmadan, aşırı karşıtı komplo teorilerinin propagandasını yapabiliyor hatta yepyenilerini bizzat üretebiliyorlar dahi. Aşırı konusu sadece bir örnek. Benzer yüzlerce konu başlığı bulmak hiç de zor değil. Zira tüm bireylerde var olan bir gereksinim bu.

Son zamanlarda popüler televizyon şovlarına dikkat ediyor musunuz? Bilgi yarışmaları, yetenek yarışmaları hatta moda yarışmaları aslında tam da katılanların kendilerini ifade etmesine araç olmuyorlar mı? Yaşamı boyunca tüm çabalarına rağmen kimseden bir "afetin" veya "teşekkür" alamamış insanların, performansları sonrası birkaç kelime iltifat duyabilme beklentisi ile dolu gözlerini görmediniz mi?

Beğenmediğiniz hatta garip veya saçma bulduğunuz çıkışları bir de bu açıdan gözden geçersenize lütfen.

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz Cumhuriyeti kurduk, o on yaşını doldururken demokrasinin bütün icaplarını sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır. (1933)*
- *Cumhuriyet düşünce serbestliği taraftarıdır. Samimî ve meşru olmak şartıyla her fikre hürmet ederiz. Her kanaat bize muhteremdir. Yalnız muarızlarımızın insaflı olması lâzımdır. (1923)*
- *Cumhuriyet ahlâki fazilete dayanan bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir. (1925)*
- *Türk milletinin tabiat ve âdetlerine en uygun olan idare Cumhuriyet idaresidir. (1924)*
- *Cumhuriyet, yeni ve sağlam esaslarıyla, Türk milletini emin ve sağlam bir istikbal yoluna koyduğu kadar, asıl fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibarıyla, büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur. (1936)*
- *Son senelerde milletimizin fiilen gösterdiği kabiliyet, istidat, idrak, kendi hakkında kötü fikir besleyenlerin ne kadar gafil ve ne kadar tetkikten uzak görünüşe düşkün insanlar olduğunu pek güzel ispat etti. Milletimiz haiz olduğu özelliklerini ve liyakatini hükûmetinin yeni ismiyle medeniyet dünyasına daha çok kolaylıkla göstermeğe muvaffak olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti, cihanda işgal ettiği mevkiye lâyık olduğunu eserleriyle ispat edecektir.*
- *Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır. (29 Ekim 1923)*

K Atatürk

**Prof. Dr. Mehmet Haberal Tarafından Kurulan
Orta Doğu Organ Nakli Derneği**

MESOT

17. Uluslararası Bilimsel Kongresi Gerçekleştirildi

Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın kurucusu olduğu Orta Doğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT) 17. Uluslararası Bilimsel Kongresi, Ürdün'ün başkenti Amman'da 3-5 Eylül 2021 tarihleri arasında gerçekteştirildi.

Pandemi dolayısıyla zoom bağlantısı üzerinden yapılan kongrede, bilim insanları organ nakli alanındaki gelişmeleri paylaşırken, Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, kongrenin önemine vurgu yaptı ve katılan tüm

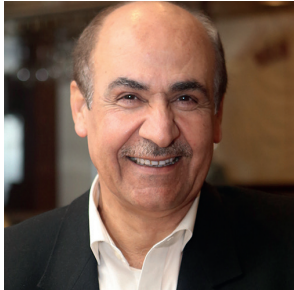

Prof. Dr. Mehmet Haberal Orta Doğu Organ Nakli Derneği MESOT'un uluslararası toplantısında birlik ve beraberlik mesajı verdi

meslektaşlarına teşekkür etti.

1987 yılında Prof. Dr. Mehmet Haberal tarafından kurulan Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT) 17. Uluslararası Bilimsel Kongresi, Ürdün'ün başkenti Amman'da 3-5 Eylül 2021 tarihleri arasında COVID-19 pandemisi koşulları dolayısıyla zoom bağlantıları üzerinden yapıldı. Üç gün boyunca devam eden kongrede, organ nakli alanında öncü bilim insanları organ nakli konusundaki son gelişmeleri ve ülkelerindeki transplantasyon deneyimlerini paylaştı.

Kongrenin açılış konuşmasını, MESOT'un Seçilmiş Başkanı Prof. Dr. Mohammed Ghnaimat yaptı.

Prof. Dr. Mohammed Ghnaimat

Prof. Dr. Antoine Barbari

Ardından, MESOT Başkanı Prof. Dr. Antoine Barbari konuştu. Prof. Dr. Barbari, "Pandemiden kaynaklanan yaşadığımız tüm zor ve talihsiz olaylara rağmen, organ bağıışı ve naklinin zorlu süreç ve konularından bahsedeceğimiz bu kongreyi düzenlemenin gururunu yaşıyoruz. Ben özellikle Profesör Mehmet Haberal'a

bizlere her konuda sağladığı üstün ve koşulsuz destek için teşekkür etmek istiyorum." dedi.

Prof. Dr. Mehmet Haberal da

Prof. Dr. Antoine Barbari: Sağladığı üstün ve koşulsuz destek nedeniyle Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkür ederim.

konusmasında tüm katılımcılara teşekkür ederken, şu ifadelere yer verdi: *“Maalesef COVID 19 tüm dünyada hâlâ büyük bir problem. Bu nedenle yüz yüze bir araya gelemedik. Umarım çok yakın zamanda bir araya gelebileceğiz. Çünkü sizleri görmeyi gerçekten özledim. Orta Doğu Organ Nakli Derneği sadece bölgemiz açısından değil dünya çapında öneme sahip. Programımıza bakıldığında sadece bölgeden değil tüm dünyadan değerli arkadaşlarımızın olduğunu görmekteyiz. Bu toplantı sayesinde organ nakli alanındaki son bilimsel gelişmeleri tartışabileceğiz. Tüm dünyadan katılım sağlayan tüm değerli meslektaşlarıma bir kez daha teşekkür etmek istiyorum.”*

Kongreye Kanada'dan katılan Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Marcelo Cantarovich de Dünya Organ Nakli Derneği'nin faaliyetleri hakkında bilgi verdi. Daha sonra konuşan Ürdün Sağlık Bakanı Firas Al-Hawwari de

Ürdün Sağlık Bakanı Firas Al-Hawwari

Prof. Dr. Marcelo Cantarovich

katılımcılara başarı diledi.

Açış konuşmalarının ardından başlayan ilk oturumun başkanlığını Prof. Dr. Mehmet Haberal yaptı. İlk oturumda Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. Dr. Francis Delmonico, Kuveyt'ten Prof. Dr. Mustafa Al Mousawi, Mısır'dan Prof. Dr. Gamal Saadi, Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. Dr. Stefan Tullius ve İspanya'dan Prof. Dr. Marti Manyalich sunum yaptılar. Kongrenin ikinci oturumunda ise İran'dan Prof. Dr. Ali Malek-Hosseini, kadavradan nakillerde bölgede başarısını kanıtlayan Şiraz

Transplantasyon Merkezi'nin çalışmalarını ve tecrübelerini aktardı. Ardından Lübnan'dan Prof. Dr. Antoine Stephan, Pakistan'dan Prof. Dr. Anwar Naqvi, Suriye'den Prof. Dr. Bassam Saeed bilimsel sunumlarını yaptılar. İlk günün öğleden sonraki oturumlarında ise Avustralya'dan Prof. Dr. Jeremy Chapman, İngiltere'den Prof. Dr. Nadey Hakim, Amerika'dan Prof. Dr. Ignazio Marino ve Prof.

Organ naklinde öncü bilim insanları zoom üzerinden ülkelerindeki transplantasyon deneyimlerini paylaştı,

Dr. Andrew Cameron, Mısır'dan Prof. Dr. Refaat Kamel ve İran'dan Saman Nikeghbalian sunum yaptılar.

Kongrenin ikinci gününde COVID-19 pandemisinin bölgemizde ve dünyada transplantasyon alanındaki etkileri, ilk oturumunun ana başlığıydı. İlk oturumda Suriye'den Prof. Dr. Bassam Saeed, Hindistan'dan Prof. Dr. Vivek Kute, Katar'dan Doç. Dr. İlhab El Madhoun, Prof. Dr. Aziz El Matri, Lübnan'dan Prof. Dr. Marwan Masri, İspanya'dan Dr. Maria Paula Gomez ve Suudi Arabistan'dan Beshar Al Attar bilimsel sunumlarını katılımcılarla paylaştılar. Prof. Dr. Mehmet Haberal da, Başkent Üniversitesi'ndeki organ nakillerinin devam ettiğini anlatırken, aşılamanın önemine dikkat çekti.

Prof. Dr. Bassam Saeed

İkinci günün ikinci oturumu Suudi Arabistan'dan Prof. Dr. Faissal Shaheen'in sunumuyla başladı. Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Marcelo Cantarovich, kadavradan böbrek bağışının artırılması

gerektiğini söyledi. Prof. Dr. Haberal da, soğuk is kemi süresini 12 saatten 100 saatin üzerine çıkardığı süreci anlatarak, Marcelo Cantarovich'in sunumuna destek verdi. Pakistan'dan Prof. Dr. Adibul Hasan Rizvi de böbrek donörlerinin uzun dönem takibini ele alan sunumunu yaptı.

Üçüncü oturumda, Başkent Üniversitesi'nden Prof. Dr. Esra Baskın, böbrek nakli sonrasında plazmaferz tedavisinin sonuçlarını aktardı. Prof. Dr. Mehmet Haberal da soru ve görüşleriyle sunumlara katkı verdi.

Prof. Dr. Annika Tibell

İstanbul Deklarasyonu'nun önemine işaret eden Prof. Dr. Annika Tibell, deklarasyonun öncüsü Prof. Dr. Haberal'a teşekkür etti.

Orta Doğu Organ Nakli Derneği'nin (MESOT) 17. Uluslararası Bilimsel Kongresi'nin üçüncü günü, Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın açış konuşmasıyla başladı. ABD'den Prof. Dr. Hasan Yersiz ve Mısır'dan Prof. Dr. Reda Elwakil'in bilimsel sunumlarının ardından, Prof. Dr. Ahmet Gürakar Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Johns Hopkins Hastanesi'ndeki tecrübelerini paylaştı. Ardından ABD'den Prof. Dr. Andreas Tzakis ve Suriye'den Prof. Dr. Bassam Saeed sunumlarını yaptılar.

Üçüncü günün ikinci oturumunda da Katar, İran, Mısır, İngiltere, İsveç, Suudi Arabistan, Suriye ve Özbekistan'dan katılan bilim insanları, böbrek naklindeki

gelişmeleri ele aldı. Prof. Dr. Annika Tibell ise İstanbul Deklarasyonu'nun önemine işaret ederek, deklarasyonun öncüsü Prof. Dr. Haberal'a teşekkür etti. Yüzlerce bilim insanını zoom üzerinden buluşturan,

Üçüncü günün ikinci oturumunda Katar, İran, Mısır, İngiltere, İsveç, Suudi Arabistan, Suriye ve Özbekistan'dan katılan bilim insanları, böbrek naklindeki gelişmeleri ele aldı.

Ürdün merkezli kongrenin sonunda MESOT'un seçilmiş Başkanı Prof. Dr. Mohammed Ghnaimat, salgın dönemi dahil bölgeye katkısını hiç esirgemeyen, toplantılar ile iletişimi güçlendiren Prof. Dr. Haberal'a teşekkürlerini dile getirdi.

Prof. Dr.

Mehmet Haberal da, son derece verimli geçen üç günlük kongre boyunca ülkelerindeki gelişmeleri, organ nakli yaklaşımlarını, araştırmaları ve yenilikleri aktaran meslektaşlarına katılımları ve katkıları için teşekkür etti. •

Kültür ve Sanat Dünyasından

Tekin Özerterem

Cumhur ve

Cumhur, dilimize Arapçadan geçen 6.463 sözcükten biri. Arapçada cumhur kökü bir araya toplanma, topluluk oluşturma. Bu kökten türetilen cumhur sözcüğü de cemiyet, toplum, kamu / halk

anlamına gelmekte. Cumhuriyet sözcüğü ise toplumun olan, kamuya ait olan anlamında 18. yüzyılda kullanılmaya başlanmış Osmanlı Türkçesinde. Cumhur sözcüğüne Arapçada aidiyet ifade eden “iye”

*Cumhuriyet
yönetiminin
faziletli olabilmesi
ancak cumhurun
fazilet sahibi
olması ile
mümkün...*

Cumhuriyet

eki getirilerek oluşturulmuş ve Fransızcadaki république sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaya başlanmış.

Cumhuriyet sözcüğünün dilimizdeki karşılığı: ulusun yani halkın,

egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için belirli yetkilerle seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı devlet biçimi. Tarihi geçmişi MÖ 1. yüzyıla uzanan bu yönetim biçimi / düşüncesi

bizde / Osmanlı Devleti'nde ilk kez 1870'li yıllarda Genç Osmanlılar ve Mithat Paşa tarafından ortaya atılıp tartışılmış. Tartışılmış, ama benimsenip savunulamamış. Gençlik yıllarında Cumhuriyet yönetimini / düşüncesini benimseyip savunan, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarak gerçekleştiren de "Cumhuriyet fazilettir ve Türk milletine layıktır," diyen Mustafa Kemal Atatürk olmuştur...

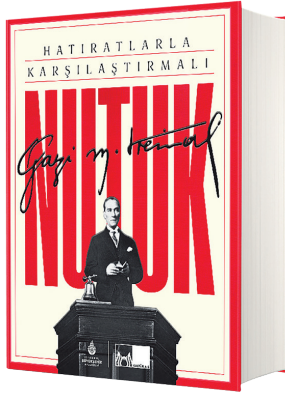
Olmuş da nasıl olmuş?

Gazi Mustafa Kemal, Umumi Reisi / Genel Başkanı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 2. Büyük Kongresi'nde / Kurultayı'nda okuduğu Nutuk'ta anlatmış Kurtuluş Savaşı ve

sonrasında Cumhuriyet Devrimi'nin nasıl gerçekleştiğini belgelerle destekleyerek.

1927 yılından başlayarak, birçok kez basılıp yayımlanan; aynı yıl "Discours du Ghazi Moustafa Kemal" adı ile Fransızca, 1928 yılında "Der Weg Zur Freiheit" adı ile Almancaya, 1929 yılında "A Speec" adı ile İngilizceye çevrilerek yayımlanmış olan Nutuk'u bugünlerde yeniden sadeleştirilmiş haliyle bir kere daha okuyorum. İBB Kültür A.Ş. tarafından bu yıl yayımlanan, "Hatıratlarla Karşılaştırılmalı Nutuk" adlı eser üzerinden. Ve bir kez daha şaşıyorum Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet mucizesinin o yıllarda ve o koşullarda nasıl olup da gerçekleşebildiğine...

Şaşmamak olası değil. Hem de hiç değil!..

Kurtuluş Savaşı sürecinde iç ayaklanmalar:

1. Ali Batı Olayı

(11 Mayıs -18 Ağustos 1919)

2. Ali Galip olayı

(20 Ağustos -15 Eylül 1919)

3. Birinci Bozkır Ayaklanması

(29 Eylül - 4 Ekim 1919)

4. İkinci Bozkır Ayaklanması

(20 Ekim - 4 Kasım 1919)

5. Birinci Ahmet Anzavur ayaklanması

(25 Ekim -30 Kasım 1919)

6. Birinci Düzce Ayaklanması

(13 Nisan - 31 Mayıs 1920)

7. İkinci Düzce Ayaklanması

(19 Temmuz - 23 Eylül 1920)

8. Şeyh Eşref Ayaklanması (Hart Olayı)

(26 Ekim - 24 Aralık 1919)

9. Kızılkuyu Olayı

(28 Ekim - 29 Ekim 1919)

10. Apa Çarpışması

(28 Ekim 1919)

11. Dinek Çarpışması

(1 Kasım 1919)

12. Demirkapı Çarpışması

(15 Kasım 1919)

13. İkinci Ahmet Anzavur Ayaklanması

(16 Şubat -19 Nisan 1920)

14. Kuvâ-yi İnzibâtiye

(18 Nisan -25 Haziran 1920)

15. Üçüncü Ahmet Anzavur Ayaklanması

Gelmiş geçmiş devlet adamları içinde ulusuna neyi, neden, nasıl yaptığıının hesabını veren tek devlet adamı Mustafa Kemal Atatürk.

17. yüzyılın sonundan başlayarak zaman zaman ortaya çıkan yeni-

leşme çabalarına rağmen bir türlü çağının bilim ve teknolojisine ayak uyduramayıp sürekli güç ve topraklarını yitiren; Birinci Dünya Savaşı sonrasında yenik düşüp parçalanan, işgal edilip orduları dağıtılan; padişahı ve çevresi düşmanla işbirliği yapan, çoğunluğu oluşturan Müslüman tebaanın gelene ağam giden paşam dediği imparatorluk artığı bir ülkede her türlü yokluğa, işgalci emperyalist dış düşmanların yanı sıra bağımsızlığı / ulusal kurtuluşu karşı çıkan ve yurdun çeşitli yerlerinde şeyhlerin, şıhların kışkırttığı padişah ve İstanbul hükümeti yanlısı 30 iç ayaklanmaya / isyana karşın başarılı olmuş bu mucize! İnanç ve sabırla; hiçbir kişisel çıkar, menfaat, makam, mevki hırsı gözetmeksizin bağımsız bir Türk devleti ve çağdaş bir Türk ulus idealini gerçekleştirmek için.

Kolay olmamış boynunda padişahın ve şeyhülislamının idam fermanı ile Mustafa Kemal Paşa'nın

(10 Mayıs - 22 Mayıs 1920)

16. Birinci Yogat Ayaklanması/Birinci Çapanoğlu Ayaklanması

(15 Mayıs - 27 Ağustos 1920)

17. 2. Yozgat Ayaklanması / 2. Çapanoğlu Ayaklanması

(5 Eylül - 30 Aralık 1920)

18. Zile Ayaklanması
(25 Mayıs - 21 Haziran 1920)

19. Aynacıoğulları Ayaklanması

(1918 - 21 Kasım 1923)

20. Milli Aşireti Ayaklanması

(1 Haziran - 8 Eylül 1920)

21. Cemil Çeto Olayı
(20 Mayıs - 7 Haziran 1920)

22. İnegöl Olayı

(20 Tem. - 20 Ağustos 1920)

23. Çopur Musa

Ayaklanması (Afyon'da)

(21 Haziran 1920)

24. Kula Olayı

(27- 28 Haziran 1920)

25. Konya Ayaklanması

(2 Ekim - 22 Kasım 1920)

26. Demirci Mehmet Efe Ayaklanması

(1 Aralık - 30 Aralık 1920)

27. Çerkez Ethem Ayaklanması

(27 Aralık 1920-23 Ocak 1921)

28. Koçgiri /Koçkiri İsyanı

(6 Mart -17 Haziran 1921)

29. İntikam Alayı Ayaklanması

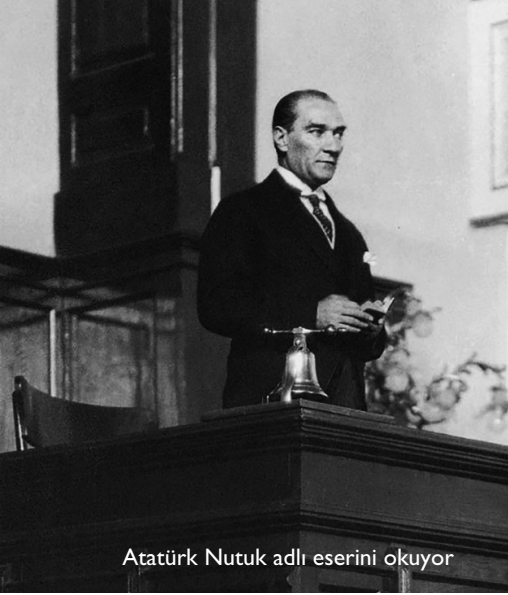
(Temmuz 1920)

30. Pontus Ayaklanması

(Aralık 1920 - 6 Şubat 1923)

dağıtılmış, silahları elinden alınmış bir orduyu, elleri böğürlerinde silah arkadaşlarını, elde kalan bir avuç vatansever aydını, cahil ve ulus bilincinden yoksun, yüzyıllarca din bezirgânı şeyhlerin, şıhların, tarikatların istismar edip / sömürdüğü bir halkı kurtuluşa inandırıp örgütlemek...

Bunu anlayabilmek, ayırđına

Atatürk Nutuk adlı eserini okuyor

varabilmek için de kimileri tarafsız yazılmamış deseler de Nutuk'u okumak ve okutmak gerek. Çünkü Nutuk, Türkiye'mizin bu dönemine ilişkin en temel ve belgelenmiş resmî tarihi.

Gelmiş geçmiş devlet adamları içinde ulusuna neyi, neden, nasıl yaptığının hesabını veren tek devlet adamı Mustafa Kemal Atatürk. Onu, bunun değerini ve anlamını

kavrayıp öyle değerlendirmek lazımdır. Neden aylarca gece gündüz demeden çalışıp bu Nutuk'u yazdığını, yazdıklarını belgelerle kanıtlamak gereği duyduğunu; TBMM'de altı gün boyunca, her gün altı saat ayakta okuduğunu el vicdan deyip bir düşünmek gerek. Ne zoru vardı ki Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Reisi ve Cumhurbaşkanı olarak onca çaba harcayıp milletvekilleri ve delegelere, 1919 yılından başlayıp 1927 yılına dek kendisinin ve silah arkadaşlarının çalışmalarını; vatani nasıl kurtardıklarını ve Cumhuriyeti nasıl kurduklarını otuz altı buçuk saat boyunca belgeleyerek anlatmaya? Neden böyle bir şey yapsındı ki! Ne mecburiyeti vardı ki!

Bu soruların yanıtı Nutuk'un sonundaki Gençliğe Hitabında / Seslenişinde saklı:

“Ey Türk gençliği!

Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve haricî bedhahların olacaktır.

Bir gün, istiklal ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin.

Bu imkân ve şerait, çok namüsaıt bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklal ve cumhuriyetine kaste-

decek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir.

Bütün bu seraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar, gaflet ve hatta dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler.

Hatta bu iktidar sahipleri, şahsi menfaatlerini müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler.

Millet, fakruzaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklal ve cumhuriyetini kurtarmaktır.

Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.”

Atatürk Nutuk ile sadece geçmişten söz etmemiş, olası bir geleceği işaret etmiş geçmişimize ayna tutarak...

Cumhuriyet, fazilettir demiş

Atatürk bir ulusun egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve egemenliğini belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı devlet yönetim biçimi için.

Peki, fazilet ne demek?

Fazilet, erdem demek. Erdem de ahlâkın övdüğü ve insan olarak

Atatürk Nutuk ile sadece geçmişten söz etmemiş, olası bir geleceği işaret etmiş geçmişimize ayna tutarak...

ahlâklı olmanın gerektirdiği doğruluk, yardımseverlik, yiğitlik, bilgelik, alçak gönüllülük, iyi yüreklilik, ölçülülük gibi niteliklerin ortak adı...

Atatürk'e göre cumhuriyet yönetimi: erdemli / ahlâklı, doğru, yardımsever, yiğit, bilge, alçak gönüllü, iyi yürekli, ölçülü; egemenliğini kendi elinde tutan bir cumhurun / halkın, egemenliğini belirli süreler için seçtiği erdemli / ahlâklı, doğru, yardımsever, yiğit, bilge, alçak gönüllü, iyi yürekli, ölçülü, namuslu milletvekilleri aracılığıyla kullandığı devlet yönetim biçimi. Bu nedenle de cumhuriyet yönetiminin Atatürk'ün dediği gibi faziletli olabilmesi ancak cumhurun fazilet sahibi olması ile mümkün...

Cumhuriyet Bayramımız Kutlu Olsun! •

tekinozertembd@gmail.com

“Türk milletinin karakterine ve adetlerine en uygun olan idare Cumhuriyet idaresidir.” **Mustafa Kemal Atatürk**

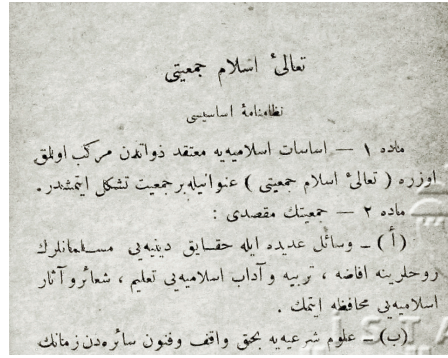
Milli M¼cadeleye
Kara alanlar-2

Son Őeyh¼lislam
Mustafa Sabri
ve Teali-i İslam
Cemiyeti Bildirisi

Otopsi Cengiz Özakıncı

Diyaret Vakfı'nın İslam Ansiklopedisine göre "Teali-i İslam Cemiyeti" (İslam Yükseltme Derneği): "15 Şubat 1335'te (1919) İstanbul'da **Cem'iyet-i Müderrisîn** adıyla oluşturuldu. Kurucuları Fâtih dersiâmlarından **Abdülfettah**, Geyveli **İbrâhim Hakkı**, İskilipli **Mehmed Âtîf** ve Bayezid dersiâmlarından **Ermeneqli Mustafa Saffet** efendilerdir. Cemiyetin idare heyeti Fâtih dersiâmlarından **Mustafa Sabri Efendi**'nin başkanlığında **Mehmed Âtîf Efendi** (ikinci başkan), Ermeneqli Mustafa Saffet (umumi kâtip), Eşref Efendizâde Şevketî, **Said Kürdi (Nursi)**,

Teali-i İslam Cemiyeti'nin nizamnamesi.

Düzceli Zâhid, **Seydişehirli Hasan Fehmi**, **Manisalı Mustafa**, **Âsitâneli Hâfız Abdullah** ve **Sinoplu Mehmed Emin**'den meydana gelmekteydi."^[1]

Daha sonra Şeyhülislam olacak olan Mustafa Sabri'nin başkanı olduğu bu cemiyetin Sevr Antlaşması'nın imzalandığı 10 Ağustos 1920

Teali-i İslam Cemiyeti Başkanı **Mustafa Sabri**. (üstte) Teali-i İslam Cemiyeti İkinci Başkanı **İskilipli Mehmet Atîf** (sol altta) Teali-i İslam Cemiyeti Yönetim Kurulu üyesi **Said Kürdi -Nursi** (sağ altta)

tarihinden kısa bir süre sonra halkı Kuva-yı Milliye önderlerini öldürmeye çağıran ilk bildirisi özetle şöyleydi:

*

“Teali-i İslam Cemiyeti’nin Birinci Beyannamesi

Anadolu’nun muhterem ve mazlum ahalisi! Teali-i İslam Cemiyetinin iş bu beyannamesini nazar-ı dikkat ve ehemmiyetle okuyunuz!

Ey Anadolu’nun masum ve mazlum ahalisi! (...) Oniki sene evvel “İttihad ve Terakki” namıyla memleketimizde bir bid’at çıktı. **Selanik dönmeleriyle aslü nesli ve mezhep ve meşrebi belirsiz ecnası muhtelif türedilerden mürekkep** olan bu cemiyet: istibdadı kaldıracamız, meşrutiyet ve hürriyet getireceğiz, hükümet ahaliye zulmetmeyecek, halk rahat edecek, devletlerin yanında kadrimiz, itibarımız yükselecek diye bizi aldattılar. (...) Bir "Otuzbir Mart" desisesiyle Sultan Hamid’i bigayırhık (haksızca-cö) tahtından indirdiler (...) padişaha yaptıkları muameleden milletin başına neler getireceklerini anlamak güç bir şey değildi. Fakat biz o zaman anlayamadık, Cenab-ı Hakk basiretimizi bağlamıştı. (...) Gaflet ve cehaletleri yüzünden iptida (ilk olarak) Trablusgarp gibi milyonlarca İslam memleketini elden çıkardılar. (...) Balkan harbini ihdas ettiler. (...) Bu muharebede Osmanlı ordusunun içine girerek Allah’tan korkmadan ve vatana acımadan bir bir türlü yalan dolan, hile ve desiselerle İslam askerlerinin bozulması için çalıştılar.

(...) Bir kelime itiraz edenı boğdular, susturdular. (...) Harb-i Umumiyye istemeye istemeye sürüklendiğimiz zaman, millet ve memleketimiz için kıyamet kopmuştu. (...) Bizim ışımız daha o gün bitmişti. Koskoca saltanat-ı Osmanıyye beş on serserinin keyif ve arzusuna feda edilmişti. (...) İngiliz ve Fransız gibi muazzam ve muntazam devletlere karşı bu muharebede katiyen bizim için kazanmak ihtimali yoktu. (...) Bu defa da **Mustafa Kemal ve Kuva-yı Milliye maskaraları Yunan askerlerinin önünden namerdane bir surette kaçarken, zavallı saf ve gafil ahali ve askerden cem ettikleri kuvvetleri düşmanla harbe tutuşturarak ve ‘siz mevkiinizde sebat edin, biz şu taraftan onların arkasını çevireceğiz’ tarzında yalanlar ve hilelerle savuşup kaçarak zavallı neferlerimizi ve ahalimizi boşu-boşuna kırdırmak usulünü takip ediyorlar.** Biçare millet! bu yankeşicilerin hilelerini, desiselerini hala tamamen anlayamamıştır. Yazık, bin kere yazık ki gerek harp içinde ve gerek mütarekeden sonra memleket bunların fitne ve fesadı uğruna milyonlarca evladını telef ediyor da Talat, Enver, Cemal, Mustafa Kemal ve saire gibi beş on şakinin vücudunu ortadan kaldırmak için icap eden küçük fedakarlığı göze alırmayarak memleketi ve kendilerini ebedi tehlikeden kurtarmak ve selamete çıkarmak tarikini idrak edemedi ve hala da edemiyor. (...) Millet hala aldanıyor, aldatılıyor. (...) Kendisini hala aldatmaya çalışsan heriflere

niçin diyemiyor ki: "Ey hainler, ey Allah'tan korkmayan ve peygamberden haya etmeyen mahluklar, muharebe ettiniz, başımızı bin türlü belalara soktunuz, mağlup oldunuz, bizi de o yolda mahv ve perişan ettiniz, devletlere karşı mağlup olduğunuzu, devletlere karşı mağlup olduğunuzu, mütareke imzaladınız, silahlarımızı, boğazlarımızı, Pay-i tahtımızı teslim ettiniz. Şimdi neye tekrar, gücümüz yetmediğini ikrar ve imza ettiğiniz devletleri yeniden kızdırarak üzerimize husumet ve gazaplarını davet etmekten ve istila olunmayan bakiye-i memleketimizi de istila ettirmekten başka bir faidesi olmayacak surette mecnunane hareketlere kalkışıyor ve bizi de eskisi gibi boşboşuna kırdırıyorsunuz?!"

İngilizleri kızdırdınız, üzerimize Yunanlıları musallat ettiler. Harpte mağlup olduktan sonra uslu oturmak ve mağlubiyetin netayicine katlanarak telafisini sabr ü sükun ve akl ü tedbir dairesinde izale etmekten başka çare var mıdır? Yunanlılarla harbe tutuşuyor, sonra da bir taraftan kaçıyor ve bir taraftan şöyle mukavemet ettik, böyle zaiyat verdik gibi yalanlarla halkı iğfale çalışıyorsunuz. Düşünmüyorsunuz ki **Yunanlılara fazla zaiyat verdirmek bile bundan sonra bizim için hayırlı ve menfaatli bir şey olmaz:** hudanegerde (Allah göstermesin-cö) sizin yalanlarınızı şahit tutarak işgal ettiği memleketimizde: 'bu kadar kan döktüm ve şöyle fedakârlık ettim, böyle emek çektim' diyerek hakk-ı feth davasına kalkar! Hem sizler ey yalancı ve deni şakiler! **Kendi**

milletimize karşı ecnebi milletlerden hiçbirinin yapmadığı şekavet ve şenaetleri irtikap edip dururken milleti, eşrafı memleketi, ulemayı asıp keserek mallarını yağma ederken **kendinize ne hakla, ne yüzle, ne utanmazlıkla Kuva-yı Milliye namını veriyorsunuz?** Milleti öldürerek, mahvederek hukuk-ı milleti müdafaa edeceksiniz öyle mi? Utanmaz hainler, artık yetişir, yakamızı bırakın: Cenab-ı hakk'ın gazap ve laneti sizin üzerinize olsun!

Şimdi sulh imzaladı. (10 Ağustos 1920, Sevr Antlaşması-c.ö.) Kuva-yı Milliye belasının tevhit ettiği mecburiyetle galip devletlere karşı yeniden taahhüt altına girdik. **Devletler şimdi bize: "Eğer Anadolu'da Kuva-yı Milliye isyanını devam ettirir ve bastırmazsanız İstanbul'u da elinizden alacağız" diyorlar.** Kuva-yı Milliye eşkiyası ise İstanbul'u elimizden çıkarmak ve memlekete son hizmet şeklinde son ihanetlerini de yapmak için çalışıyorlar.

Ey Anadolu'nun mazlum ve muhterem ahalisi!

(...) Eğer bu ateşi kendi kendimize söndüremeyecek ve Anadolu'da asayişin temin ile biçare vatandaşlarımızımıza refah ve huzur vermeyecek olur isek galip devletler tarafından bildirildiği vechile Pay-i tahtımızdan, sevgili İstanbul'umuzdan mahrum edileceğimiz gibi Anadolu'nun da ecnebler tarafından istila olunacağı şüphesizdir. Binaenaleyh bu bağileri, bu asileri mümkün olduğu kadar az zaman zarfında tedip

ve tenkil etmek cümlemiz için bir farizedir. (...) **Haber aldığımızı göre halife-i zişanımız ve sevgili hakanımız efendimiz hazretlerinin de asileri tedip etmek ve sizin rahatınızı ve saadetinizi temin eylemek için cem' edilecek kuvvetin başında olarak bizzat oralara geleceklelerini sizlere tebşir ederiz. Hazır olunuz!** ve bu hainlerden, bu canilerden vatani kurtarmak için size düşen vazifeyi ifada kusur etmeyiniz.

Ey kahraman askerler!

(...) Mustafa Kemal, Ali Fuat, Bekir Sami gibi (...) zalimlerin cinayetlerine daha ne kadar göz yumacaksınız? Elinize aldığınız **fetva-i şerif ki Allah'ın emridir, okuduğunuz hatt-ı münif ki halifemizin, padişahımızın bir fermanıdır, siz Allah'ın emrine halifenin fermanına ittibaen bu canileri, bu katil canavarları (Kuva-yı Milliyecileri, Milli Mücadele önderlerini-c.ö.) daha ziyade yaşatmamakla memur ve mükellefsiniz.** (...)

Bunların vücutlarını külliye dünyadan kaldırmak beşeriyet için, müslümanlık için bir farz olmuştur. Memleketin başına bu kadar felaket getirmiş olan **bu hainler daha yaşatılacak mı?** Siz daha ne kadar böyle gafletle bunların gayri meşru emirlerine ittiba edeceksiniz? (...)

Askerler!

Bu kadar uyuduğunuz artık yeter, bu zalimlere alet olduğunuz artık kifayet eyler!

Padişahımız halifemiz efendimiz hazretlerinin merhamet ve şefkat kucacağı size açılmıştır. Hepiniz koşunuz, geliniz dünya ve ahiret saadetini ihraz ediniz: İşte size ihtar eyliyoruz. Allah'ın, peygamberini ve padişahını seven bu tarafa gelsin!" [2]

Bildiriyi değerlendirirken yazıldığı ortama bakıyoruz: Galip devletler 1920'nin ilk aylarında İstanbul'un Saltanat ve Hilafet merkezi olarak bırakılmasının Anadolu hareketinin bastırılması koşuluna

Teali-i İslam Cemiyeti bildirisinde öldürülmesi istenenler Ali Fuat Cebesoy (solda) Bekir Sami Kunduh (sağda)

bağlı olduğunu duyurmuşlardı. İstanbul Hükümeti, Anadolu hareketini yok etmek üzere harekete geçmiş; Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin öldürülmelerine fetva verdiği başta Mustafa Kemal olmak üzere Kuva-yı Milliye önderleri yokluklarında yargılanarak ölüme

mahkum edilmişler ve Padişah Vahdettin 24 Mayıs 1920 tarihli "İrade-i Seniye" ile idam kararlarını onaylamıştı. Sevr antlaşmasının hükümetçe kabulünden kısa bir süre sonra kaleme alınan Teali-i İslam Cemiyeti bildirisi, İstanbul'un Hilafet ve Saltanat merkezi olarak bırakılması için galip devletlerce dayatılan Anadolu direnişini yok etme Kuva-yı

Milliye önderlerini ortadan kaldır-

ma koşulunu yerine getirmeye amacıyla yazılmış ve dağıtılmıştır. Bildirinin kimi paragraflarının, Mustafa Sabri'nin ileride 1924'te Lübnan'da yayımlanan kitabında ve Vahdettin'in in Mustafa Sabri katkısıyla yazıp yayımladığı 16 Nisan 1923 bildirisinde yer alması, bildiriyi kaleme alan kişinin Mustafa Sabri olduğunu düşündürmektedir.

Milli Mücadele'ye karışmaya yönelik ilk yayınlardan biri olan bu bildiride, başta Mustafa Kemal olmak üzere Kuva-yı Milliye önderlerine yöneltilen tüm suçlamaları, aşığılamaları, sövgüleri,

Teali-i İslam Cemiyeti bildirisinde öldürülmesi istenen başkomutan Mustafa Kemal Afyon'da cephede.

iftiraları çürüten somut kanıt; Milli

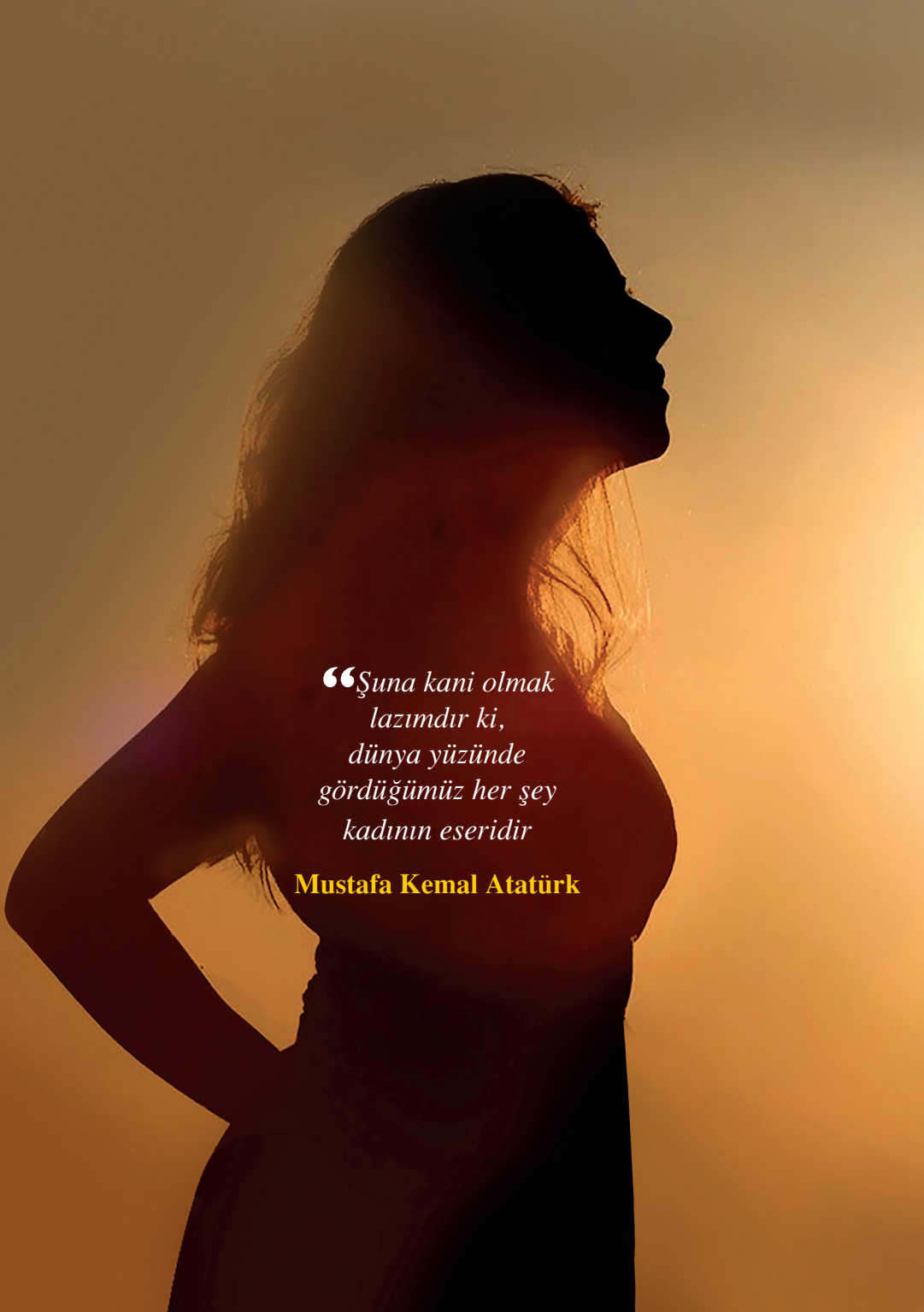
Mücadele'nin başarısına ulaşmış ve yurdumuzu işgalden kurtarmış olmalıdır. Ancak Milli Mücadele'ye karışılanlar, Milli Mücadele önderlerine yönelik suçlama ve iftiralarını yurdumuzu düşman işgalinden kurtulmasından sonra, üstelik daha azgın biçimde sürdürdüler. (Bunları gelecek sayıda göreceğiz.) •

cengizozakincibd@gmail.com

Şeyhülislam Dürrizade Abdullah'ın Başta Mustafa Kemal olmak üzere Kuva-yı Milliye önderlerinin katli vaciptir (öldürülmeleri gerekir) diyen fetvası.

[1] Ekmeleddin İhsanoğlu, "Teali-i İslam Cemiyeti", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2011, cilt 40 , s.207, 208. [2] Milli Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını, haz. Zekai Güner, Orhan Kabataş. Ankara 1990. AKDTYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını-Sayı:38, s. 218-223.

A silhouette of a woman with long hair, standing with her hand on her hip, against a bright, golden sunset background. The text is overlaid on the silhouette.

*“Şuna kani olmak
lazımdır ki,
dünya yüzünde
gördüğümüz her şey
kadının eseridir*

Mustafa Kemal Atatürk

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

OKKALI ŞAMAR

“O, bir Türk kadın savaşçısıydı ve durmaksızın saklandığı evden ateş ediyor, evi boşaltıp teslim olmayı reddediyordu. Sonunda ele geçtiğinde, yanında yaşlı annesi ve çocuğu da birlikteydi. Yakalanana kadar, bir pencereden ısrarla ve özellikle de subaylarımızı hedef alarak ateş etmişti. Sanıyorum öldürdüğü bazı kurbanlarını süngülemişti de. Üzerinde on altı askerimizin künyesiyle, oldukça yüklü miktarda para bulduk.”

(Çanakkale’de cepheden yurduna dönen yaralı bir İngiliz askerinin Times gazetesine verdiği röportajdan.)

TÜRK KADINI!!!

Vatanın her köşesinde senin emeğin, dolayısıyla hakkın var. Ahlakın, edebin, haysiyetin kaynağı sensin. Milli mücadele zamanında tekkelerde saklanan zavallı yobaza

geçmişteki gibi insan olma yolunu gösterecek yine sensin.

Yüce Türk kültürünün ve töresinin harcı sensin. Yeryüzünde sana iffet, namus dersi verebilecek kimse yok. »

ANADOLU KADINI!!!

Sen ilk rehbersin. Belleğinde on binlerce yıllık aydınlanmayı, insanın tanrılaşmasını taşıyorsun. Sözde “**Medeniyetin Beşiği**” Antik Yunan’da kadın köleyken sen ilk bilge, yorumlayan, evcilleştiren, üretici ve bu yüzden de yönetici olan, adamı uygarlaştırıp insan yapan tanrıydın. Arap özentisi bir kafa tarafından peçenin, çarşafın arkasına hapsedilene ve eğitimden yoksun

birakılana kadar (cumhuriyetin ilk yıllarında okuma yazma bilmeyen kadınların oranı %91’di) sen öğretmendir, şairdin, askerdin.

Hayat veren, seven, büyüten, yetiştirensin, hepimize yol gösterecek yine sensin.

MİLLİ MÜCADELENİN KIZI!!!

İhanetin, acıların, gözyaşlarının içinden bir vatan yaratan ve onun

geleceğini aydınlatan sensin. İstanbul işgal güçlerine boyun eğdiğinde, tam bağımsız bir Türkiye hayaliyle tüm tehlikeleri göze alarak “**Milli hukukumuzu ve ismetimizi muhafaza edecek hükümet ve erkek yoksa biz varız. Giydiğimiz kefen, yediğimiz zehir olsun!**” diye haykırana da sensin. Bu uğurda örgütlenen, canını dişine takarak düşmanla savaşan Kuvayı Milliyeci “**Kara**” Fatma Seher de sensin. Refet Pa-

şa’nın Meclis’te söylediği gibi: “**Bu ferdin değil milletin zaferidir. Ve asıl kağnı arabalarıyla koşan, yavrusunu kucağında taşıyan köylü kadının zaferidir.**” Zaferin de sahibi sensin.

DEVİRİMLERİN KIZI!!!

“**Ne mutlu Türk’üm**” diyebilenin temiz sayfası ve en temel ilkele-

rinden biri kadın-erkek eşitliği olan Cumhuriyetin, asıl yaratıcısı ve koruyucusu sensin. Erkek egemen toplum sağ-sol gibi ithal ve zırva ideolojilerle Anadolu’yu kan gölüne çevirirken evlatlarına, kardeşlerine, babalarına ağlayan sendin. Çağdışılığı özgürlük diye parlatan sözde aydınların ihanetine rağmen, şeriatçının pençesinden kurtulup, kara çarşafı üstünden çıkarıp atan da sendin, kadınların yaşamaının ata-

Sosyal reformlar ve ilerleme kadınların desteği olmadan gerçekleştirilemez, kadınlarını göz ardı eden bir toplum geri kalmaya mahkûmdur...

erkil zihniyet tarafından kuşatıldığı, kadının birey olarak görülmediği Osmanlı'dan kurtulan da.

1926 yılında Medeni Kanun ile tek eşlilik, evlilik ve mirasta, iş hayatında eşitlik haklarına kavuşan, 1928 yılında Harf Devrimi'yle eğitim hayatına daha rahat adım atan, 1930'da belediye ve 1934 yılında da milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını kazanan yine sendin. Arap ve Bizans etkisinden önceki, eski Türk kadın erkek eşitliğine tekrar kavuşup özüne dönen de sensin.

“Kadınlarımız Bağımsızlık Savaşı sırasında cesaret ve fedakârlığın en üstün vasıflarını sergilediler. Eğitim almaya ve öğrenmeye çok istekliler ve hatta bazıları şimdiden ilim ve edebiyat sahalarında başarılar kazanıyor. Kadınlar da artık Anadolu'nun her tarafında pek çok sanayi müesseselerinde çalışıyor. Kadının zorla

köşeye çekilmesinin aile yaşamını mahvettiği yerde hiçbir ilerleme mümkün değildir. Sosyal reformlar ve ilerleme kadınların desteği olmadan gerçekleştirilemez, kadınlarını göz ardı eden bir toplum geri kalmaya mahkûmdur... Kadınların özgür bireyler olarak toplumun bir parçası haline gelmeleri önemli bir zorunluluktur... Kadınlarımız, erkeklerden daha aydın, daha feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar...” diyen Ulu Önder'in kızıdır. Seni de bozarlarsa bu vatan iflah olmaz, bizim için son kale sensin.

ATA'NIN KIZI!!!

Ulusun temel taşı aile, ailenin temeli de sensin. Osmanlı'da kocasını, oğlunu savaşa gönderen, çocukları büyüten, tarlayı süren, eken, hasadı yapan, dokuyan, hayvanlara bakan, sütü, yoğurdu, peyniri yapan, vergiyi veren yani devletin bütün yükünü çeken sen, yapılan ilk nüfus

Bilimde, sanatta, sporda ve iş hayatında elde ettiğin başarılarla cumhuriyet devrimlerinin üzerinde senin mührün var.

sayımında insan yerine konmayı hesaba katılmadığın günleri unutma. İngiliz başbakanına savaştan sonra *“Biz Osmanlı Devleti’ni yendik ama Osmanlı evini yenemedik.”* dedirten sensin. Aynı kararlılıkla örgütlenerek milli mücadeleyi yürüten, askeri doyuran, giydiren, cephaneyi taşıyan ve üstüne cephede canını da veren yine sensin.

Kendisini insanlık tarihinin öznesi olarak görme gafletine düşmüş; kadının vicdanını, şefkatini, kimliğini yok saymaya çalışsan, şiddet dolu bir dünya tasarlayan erkeklere rağmen kendi değerini bilen ve kendini en iyi tanımlayan sensin. Bizlere örnek olup insanları, hayvanları, bitkileri, toprağı, suyu, havayı anne gibi karşılıksız sevmeyi ve sorunlarına çare aramayı öğret-

rek bizleri kendimizden kurtaracak yine sensin. Bu toprağın insanını ait olduğu yere taşıyacak, ATA’nın aydınlanmasını kaldığı yerden devam ettirecek anamızsın, ablamızsın, kız kardeşimizsin.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve kadına yönelik şiddet zırcakil yobazların kışkırtmasıyla çirkin yüzünü saklamaya gerek bile görmezken, vatanın modernleşme, çağdaşlaşma, tam bağımsızlık ve laiklik atılımının odak noktası sensin. Bilimde, sanatta, sporda ve iş hayatında elde ettiğin başarılarla cumhuriyet devrimlerinin üzerinde senin mührün var. Yetkin, eğitilmiş, çağdaş, mücadeleci ve etkili Türk kadını olarak sen, hem din sömürsü yaparak ulusa şeriat yutturmaya çalışanın, hem de ithal hayallere kapılıp kendi devrimini terk eden kibirlinin suratına inen en okkalı şamarsın.

Umudumuz yine sensin...

Cumhuriyet bayramınız kutlu ve mutlu olsun,

Sağlıkla kalın. •

omerdedeoglubd@gmail.com

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

DÜNYA'NIN GÖZDESİ ATATÜRK

“Dünyanın çeşitli siyasi önderlerinin başarı ve önem derecelerini sınıflandıran 11 ölçüğe göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü 20. yüzyılın en büyük lideri olarak nitelendirdi.”

Prof. Arnold M. Ludwig
(Brown Üni. Öğretim Üyesi)

“Biz büyük savaşlar görmüş, büyük bir milletiz. Ama savaşçı değil, barışçı felsefeyi benimsemiş bir milletiz...” **Atatürk** (11 Ağustos 1938)

Atatürk'ün doğumunun 100. yılına anlamlı bir kararla katılan UNESCO, Atatürk'ün evrensel düşünce ve uygulamalarına vurgu yaparak, onu dünyaya örnek gösteriyor. Bütün insanlığı ondan yararlanmaya çağırıyor:

“Atatürk, uluslar arası anlayış ve barış yolunda çaba harcayan üstün bir kişidir. Olağan üstü bir devrimcidir. Sömürgecilik ve emperyalizme karşı savaşın ilk önderidir. İnsan haklarına saygılı, dünya barışının öncüsüdür. İnsanlık arasında hiçbir din, dil, ırk ve cinsiyet gözetmeyen, bir uyum ve işbirliği çağının doğacağına inanan eşsiz bir devlet adamıdır.”

Büyük asker, eşsiz bir devlet adamı Atatürk, Asya'da, Afrika'da Güney Amerika'da ve dünyanın dört bir yanında mazlum uluslara kurtuluş bayrağı oluyor. Çok kısa zamanda yaptığı işler, ortaya koyduğu başarılarla sadece ulusumuzun değil, dünyanın da sevgi ve saygısını kazanarak dünyanın gözde lideri, öncüsü ve önderi oluyor. Dış dünyada Atatürk hakkında yazılan yazılar, kitaplar tarandığında, düşüncelelerinden ve uygulamalarından bütün dünya insanlığı yararlanıyor.

“Onu, bütün devirlerin en büyük adamlarından biri sayarım...” K. S. Chantich-Fransa

“Yüzyılın en büyük insanı. Onun hayatı devamlı bir mücadele, sınırsız bir mücadele... Sarsılmaz bir irade...” **Th. Martinescu Asau** (Romanya)

“Dünya barışı içinde insanlığın gerçek saadeti, ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve başarıya ulaşmasıyla olabilir.”

M. Kemal Atatürk (*Balkan Konferansı-25.10.1931*)

“Paşa, size nasıl hayran olmayayım?... Dehanızın büyük eseri lâik bir Türkiye yaratmak olmuştur. **Edouard Herriot** (*Fransa Eski Başbakanı-1933*)

“O, Müslümanların da sesiydi.” **Muhammed Ali Cinnah** (*Pakistan'ın Kurucusu*)

“Onun bakışı ile aydınlandık.” **İkbal** (*Pakistan Milli Şairi*)

“Bütün ünlüler arasında Atatürk, en büyüğüne nail oldu.” **Charles de Gaulle** (*Fransa Cumhurbaşkanı*)

Sömürgecilik ve emperyalizme karşı Mustafa Kemal'in, askeri ve siyasi liderliğinde sürdürülen Kurtuluş Savaşı sonucunda kurulan Türkiye Cumhuriyeti, halkımızın ve ülkemizin çağdaşlaşması yolunda çok yönlü devrimlerle taçlandırılmış ve gençliğe emanet edilmiştir. Ulusun egemenliğine dayalı Cumhuriyet Çınarı, “Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesillerle” sonsuza dek korunacak ve geliştirilecektir.

Atatürk, yaşam boyu kitapla, okumayla bütünleşmiş ve okumak tutkuya dönüşmüştür. İsmail Habib Sevük, Yaver Neşid'le birlikte bir

gün kütüphanede dolaşırken görevli Nuri'ye sorar? Acaba okuduğu kitaplar nelerdir? Onun Hafız-ı Kütübü olarak bilinen Nuri şunları söyler: “*Buraya el altında bulunması lazım kitapları asıl kütüphaneden alıp getirirdim. En son okuduğu kitaplar hep Türk tarihi ve Türk diline aitti. O ki yeryüzünün en şerefli kılıcını taşıdı, o kılıcı hep Hakk'ı ve vatani*

müdafa uğrunda kullandığı için. Fakat onun eli kılıcın kabzasından çok kitabın cildini tuttu.”

Küba'da, Santiago'da, Amsterdam'da, Aşkabat'ta, Yenisey'de, Venezuela'da, İsrail'de, Yenidelhi'de, Roma'da, Kazakistan'da, Azerbaycan'da ve dünyanın her yanında anıtları, parkları, caddeleri, okulları, düşünceleri, uygulamaları ve devrimleri ile Atatürk, bütün dünya insanlığının gönlünde yer tutmuştur.

Dünya'nın gözdesi eşsiz komutan ve devlet adam Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti, onun yolunda ulusal bilinçle sonsuza dek yaşayacaktır. Ulusca büyük heyecanla ve gururla kutladığımız Cumhuriyetimizin 98.

yılı kutlu olsun.

Yukarıda yer alan Samsun'un simgesi Atatürk Anıtı'nın 1931 yılında Viyana'da çekilen bu fotoğrafını belki de ilk kez görüyorsunuz.

Yerel Tarih Gurubu'nun, heykelin Gazi Parkı'na yerleştirilmesinin 80. yılı nedeniyle açtığı sergide yayımlanan fotoğraf karesi, görenleri hayran bırakıyor. Sergide yayımlanan fotoğraflar arasında Avusturya'lı ünlü heykeltıraş Heinrich Krippel tarafından yapılan anıtın, baş kaidesinin taşınırken çekilen görüntüleri de yer alıyor. Viyana'da bir döküm atölyesinde çekilen fotoğraf karesinde ise Atatürk Anıtı önünde yer alan kişiler arasında Krippel de bulunuyor. •

yahyaaksoybd@gmail.com

Bilmek Gerek

A. Erdem Akyüz

Atatürk ve 1 Başucu Kitapları

Mustafa Kemal öğrencilik yıllarından itibaren okumaya çok meraklı bir kişilik sahibidir. Öğrenci iken biriktirdiği para ile kitap alan Mustafa Kemal, savaş yıllarında, cephede savaşırken, yurt içinde ve yurt dışında bulunan arkadaşlarından, son çıkan yayınları istemiş ve çadırında fırsat bulduğu dinlenme zamanlarını dahi kitap okumakla geçirmiştir. »

Cumhurbaşkanlığı döneminde özel bir kütüphane hazırlamış ve gittiği gezilere bir kısım kitaplarını da götürerek onların muhafazasına özel itina göstermiştir.

Okuduğu kitaplarda önemli görüldüğü kısımlara kendine özgü işaret, not ve açıklamalar koymuştur. Bu suretle saptanabilen kitap sayısı 3997 adedi bulmuş ve bu kitapların sadece not konulan kısımları, benim de üyesi olduğum Anıtkabir Derneği tarafından 24 ciltlik bir kitap seti olarak basılmıştır.

Atatürk, kitaplar arasında bir ayırım yapmamıştır. Okuduğu her kitapta, doğru, yanlış ve önemli bulduğu hususları değerlendirmiştir.

Atatürk, kitaplar arasında bir ayırım yapmamıştır. Okuduğu her kitapta, doğru, yanlış ve önemli bulduğu hususları değerlendirmiştir. Ancak onun belli kitapları daha çok ve daha sık okuduğu ve beğendiği söylenir. Bu kitaplar, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusu ve ülkesi ile kalınmasına katkı yapan veya yapacak olan kitaplardır.

En çok okuduğu ve beğendiği söylenen kitaplar, bir kısım farklılıklar gösterse de şu beş kitap olarak gösterilmektedir:

1- Çalikuşu, Reşat Nuri Güntekin

2 -Beyaz Zambaklar Ülkesinde, Grigory Petrov
3- Belleten, Türk Tarih Kurumu Dergisi

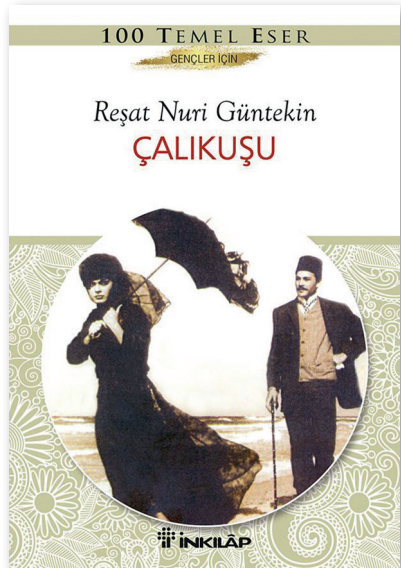
4- Toplum Sözleşmesi, Jean Jacques Rousseau

5-Türkçülüğün Esasları, Ziya Gökalp

Bu kitaplara ve yazarlara kısa bir şekilde değinmek istiyoruz:

1- Çalikuşu, Reşat Nuri Güntekin (1889-1956)

Askeri doktor olan babasının zengin kütüphanesi, ona okuma zevkini aşılamıştır. Çeşitli okullarda öğretmenlik yapan Reşat Nuri; Maarif Müfettişliği, yazarlık, tiyatro eleştirmenliği yaptı. Roman, hikaye, oyun, gezi anıları gibi kitaplarının

yanında Cumhuriyet döneminin Ulus Gazetesi'nin çıkarılmasına büyük katkıları oldu.

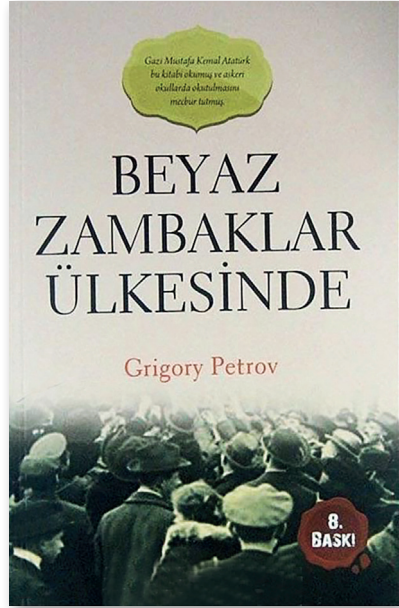
Önceleri "İstanbul Kızı" adıyla düşünülen eser, oyun sahnelemenin zorlukları karşısında "Çalıküşu" adıyla 1922 yılında roman olarak yayımlandı. Romanın ana karakteri olan Feride; sevdiği gençten talihsiz bir şekilde ayrıldıktan sonra yaşamını Anadolu'da öğretmen olarak sürdürmek ister. Ancak değişmeyen bir yazgı olarak devam eden; tanidik, adam kayırma ve torpil mekanizması, onun tayinlerinde ve görevinde büyük engeller oluşturur ve önemli zorluklar çıkarır. Bütün bunlardan yılmayan Feride, öğretmenliği süresince; halkın yaşam ve eğitim sistemini düzeltmek için, bozuk düzen ve cehalete karşı mücadelesini sürdürür.

Mustafa Kemal, Büyük Taarruz öncesi Akşehir'deki evinde dinlenirken okumaya başladığı Çalıküşu için "*Biliyor musunuz, gece Reşat Nuri Bey'in Çalıküşu romanını okumaya başladım. Çok beğendim. İhmal edilmiş Anadolu'yu ve genç bir hanım öğretmenin yaşadığı zorlukları ne güzel anlatmış. Sonra sizler de okuyun.*" demiştir.

Bu roman, 3 Mart 1924 yılında yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği Yasası)'nın ateşleyicisi olmuştur.

2- Beyaz Zambaklar Ülkesinde, Grigory Spiridonoviç Petrov (1866-1925)

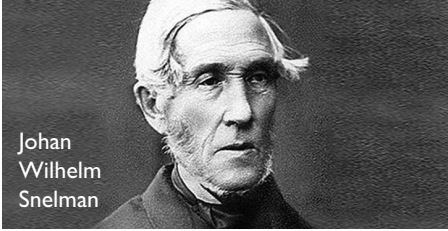
Bir Rus papazı olan Petrov, görüşleri nedeniyle kiliseden kovulduktan sonra kendini tamamen yazarlığa ve gazeteciliğe vermiştir. Eserleri Rusya'da yasaklanmış, zararlı gazeteci olarak tanımlanmıştır.

Kırım'dan 1920 yılında kalkan ve içinde rejim aleyhtarı kaçakların bulunduğu gemiye, son anda yalınayak ve üzerinde pijaması ile binen Petrov, İstanbul'dan geçtikten sonra bir süre Gelibolu'da kalmış ve Yugoslavya'ya giderek halkçı çalışmalarına devam etmiştir.

Beyaz Zambaklar Ülkesi isimli kitap; bataklık şeklindeki bir bölgenin; halkın ve aydınların ele ele vererek, üzerinde beyaz zambakların açıldığı bir ülke haline nasıl dönüştürüldüğünü anlatmaktadır. Anlatılan ülke "Finlandiya"dır."

Finlandiya uzun süre başka devletlerin egemenliği altında kalmıştır. 13. yüzyıl sonlarında İsveç egemenliğine girmiş, 1809’lu yıllarda Rusya’ya bağımlı hale gelmiş, Japonya Savaşında Nazi Almanyası’na karşı savaşmıştır. Bu yüzden Finliler kendilerine “Suomi” derler ve bu sözcük “bataklık arazi” anlamına gelmektedir.

Johan
Wilhelm
Snelman

“*Aydın olmak demek, modaaya uygun elbise, şapka ve kolalı gömlek giymek değildir. Aydın kesim, halkın beyni konumundadır. Halkımız sizi, iyi bir eğitim aldıktan sonra yüksek bir gelir elde edersiniz, geceleri eğlenersiniz diye o konuma getirmemiştir.*”

Nihayet son yüzyılda, 50- 60 sene gibi kısa bir sürede; halk ve aydınlar el ele vererek bir milli seferberlik başlatmışlar; bataklık arazi anlamına gelen ülkelerini, üzerinde beyaz zambaklar açan, bağımsız ve üstün bir konuma getirmişlerdir.

Petrov; Beyaz Zambaklar Ülkesi isimli kitabında, Johan Wilhelm Snelman isimli bir Finli düşünür ve eylem adamının, halkı ve aydınları birleştirerek harekete geçirdiğini ve bu aydınlanmanın temel ilkelerini anlatmaktadır.

Snelman, Fin halkına şöyle sesleniyordu:

“*Aydın olmak demek, modaaya uygun elbise, şapka ve kolalı gömlek giymek değildir. Aydın kesim, halkın beyni konumundadır. Halkımız sizi, iyi bir eğitim aldıktan sonra yüksek bir gelir elde edersiniz, geceleri eğlenersiniz diye o konuma getirmemiştir.*”

Snelman’ın diğer genel görüşleri şu şekildedir:

“*Artık halk da bilsin ki; kamu görevlileri halkın hizmetindedirler... Kabahat gençlerde değil, sizdedir. Yeni nesillere akılcı bir terbiye vermeliyiz. Halk Üniversiteleri açmalıyız. Ülke insanının çağdaş eğitimden yoksun bırakılması cinayettir... Toplumsal üretim ve insan ilişkileri; saray anlayışıyla, yani efendi-köle bakış açısıyla değerdendirilemez.*” demiştir.

Kitapta anlatılan, gerçek ve yaşanan bir olay ise şu şekilde cereyan etmiştir:

“*Dönemin çok etkili ve güçlü bir yazarı; gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ülkeleri sömürmesini yani Avusturya ve Almanya’nın, Finlandiya’ya egemen olması ve*

sömürmesini yerinde ve gerçekçi olarak anlatıyor ve çok etkili oluyordu.

Bir törende her iki yazar karşılamış ve Snelman'ın konuşmalarını başlangıçta sıkıcı bulan diğer yazar ilerleyen saatlerde kalkarak Snelman'ın elini öpmüş, törenden üzgün bir şekilde ayrılmış ve birkaç gün sonra ölü olarak bulunmuştur."

Özet olarak Petrov, Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabıyla Johan Wilhelm Snelman adlı bir Fin aydınının birkaç idealist öğretmen, din adamı, avukat ve memurla, halkı aydınlatarak, koca bir ülkeyi nasıl

eğitim seferberliğine soktuğunu anlatır. Bir halkı özgürlüğe kavuşturan çalışma ve olaylar dizisini anlatan bu kitabı, Mustafa Kemal Atatürk, tüm öğrencilere, halka tavsiye ediyor, bu kitabı Askeri Okulların müfredatına okunması zorunlu eser olarak koyuyordu.

Bu örneklerle, Atatürk'ün büyük yükünü ve bazı eserleri neden beğendiğini daha iyi anlıyoruz.

Atatürk'ün diğer başucu kitaplarını gelecek sayımızda incelemek üzere söylemek isteriz ki; ne mutlu bize Atatürk gibi bir öndere sahip olmuştuz. •

erdemakyuzbd@gmail.com

“SİZ NEREDEYDİNİZ?”

Atatürk, Mersin'e yaptığı seyahatlerden birinde, şehirde gördüğü büyük binaları işaret ederek sormuş:

“Bu köşk kimin?”

“Kirkor'un...”

“Ya şu koca bina?”

“Yargo'nun...”

“Ya şu?”

“Salomon'un...”.

Atatürk biraz sinirlenerek sormuş:

“Onlar bu binaları yaparken ya siz neredeydiniz?”

Toplananların arkalarında bir köylünün sesi duyulur:

“Biz mi nerede idik? Biz Yemen'de, Tuna boylarında, Balkanlar'da, Arnavutluk dağlarında, Kafkaslarda, Çanakkale'de, Sakarya'da savaşıyorduk paşam...”

Atatürk bu anısını naklederken:

“Hayatımda yanıt veremediğim tek insan bu ak sakallı ihtiyar olmuştur,” der dururdu.

Türkiye Afganistan Dostluğu ve Mustafa Kemal

Hekim Khaled Hosseini yazdığı “Uçurtma Avcısı” romanında anlattığı göz göre göre aşama aşama yok edilen bir zamanlar zengin ve güzel bir ülke olan Afganistan’ın ilham kaynağı Mustafa Kemal’di.

Atatürk “Demirkapı” dediği Asya’nın kalbi Afganistan için yaşadığı sürece elinden geleni yaptı. 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıktığında Afganistan da bağımsızlık savaşı

veriyordu. “Doğunun Kahramanı” Mustafa Kemal, Afganistan başta olmak üzere dünyanın ezilen ulusları için umut ışığı; Türk bayrağı da birçok ülkede “bağımsızlık, özgürlük, demokrasi ve cumhuriyet savaşı”nın simgesi oldu.

Yayılmacı ve sömürgeci güçlerin iştahını kabartan, Mevlana’nın doğduğu “Şehirlerin Anası” Behl kentinin de bulunduğu topraklar Büyük

İskender'den bu yana hep saldırıya uğradı. Kuzeydekiler için Güney'e sıcak denizlere, okyanusa ulaşmak için kestirme yol, Batı'dan gelenler için Uzakdoğu'nun kapısı, Doğu'dakiler için Batı'ya Avrupa'ya uzanan köprü, Güneydekiler için de gizemli Kuzey'e Orta Asya'ya götürecektir dar geçitti Afganistan. İngilizlerle denizlerde başa çıkamayan Napolyon Afganistan üzerinden İngilizleri Hindistan'dan atarak darbe indirmeyi planladı. Ancak elini çabuk tutan İngiltere, Afganistan ile bağlantıya geçen ilk Avrupalı devlet

1919 yılında tahta geçen Emir Amanullah Han topladığı birliklerle İngiltere'ye savaş açtı. Hindistan üzerine yürüten Amanullah Han Birinci Dünya Savaşı yorgunu İngiltere'nin zayıflayan gücünü kırdı. İngiltere askeri yığınak ve büyük ekonomik harcamalarla savaşçı kazanamayacağını anlayınca Afganistan'ın bağımsızlığını tanıyan Ravalpindi Anlaşması'nı imzaladı. İngilizleri topraklarından ve yönetimden uzaklaştıran Amanullah Han Sovyetlerle yakınlığı.

Afganistan önce Sovyetleri

daha sonra Türkiye'yi resmen ilk tanıyan ülke ilk Müslüman devlet oldu. Ankara'nın başkent olduğunda ilk elçilik açan devlet yine Afganistan'dı.

Sovyetler tıpkı Türkiye'ye yaptığı biçimde Afganistan'a da yardım elini uzattı. Enver Paşa'nın Afganistan'la olan ilişkileri Afgan Sovyet dostluğunu bozma durumuna getirdiyse de Enver Paşa'nın ölümünden sonra düzeldi. 1921'de Moskova'da bulunan Ankara hükümeti temsilcisi Yusuf

Kemal Tengirşenk Afgan heyeti ile görüştü.

Afganistan 8 Şubat 1921'de Ankara'da elçiliğini açtı. Bayrak çekilmesi töreni sırasında Atatürk, "Türkiye ile Afganistan el ele

Atatürk ve Emir Amanullah Han oldu. 17 Haziran 1809'da yapılan ilk antlaşmayla Afganistan'ı uluslararası siyasi, askeri savaş alanına dönüştüren İngiltere 1895'te imzalattığı anlaşmayla ülkenin bağımsızlığını tümünden elinden aldı.

vererek barış çalışmaları konusunda siyaset dünyasında önemli bir denge sağlayacak kadar öneme ve güce sahiptir. Bu çabanın elle tutulur sonuçları kuşkusuz ileride görülecek ve İslam dünyası için mutluluk nedeni olacaktır. Yüz yıllardan beri Türkiye İslam dünyası için tek başına savaşıyordu, bundan sonra yanında Afganistan gibi bir arkada-

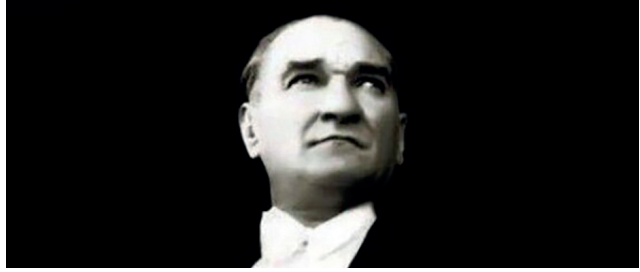
daşla birlikte çalışacaktır. İslam dünyasının istediği bağımsızlıktan ibarettir. Yoksa İslam dünyasının bir araya gelerek başkalarını yok etmek gibi bir düşüncesi yoktur... Afganistan devletinin bağımsızlık simgesi olarak bugün çekilen bayrak burada Afganistan ve Türkiye dostluğu için dal-

galanacaktır... Bayrağın çekilmesi onurunu bana verildiği için ayrıca teşekkür ederim” diyerek yakında Afganistan’da da Türkiye Büyükelçiliğinin açılacağını duyurdu.

1 Mart 1921 günü Moskova’da imzalanan anlaşma ile Afganistan Türkiye’yi resmen dünyada ilk kez tanıyan devlet oldu.

10 maddelik bu anlaşmada

Türkiye’nin varlığının tanındığı vurgulanırken, ikinci maddede bütün Doğu uluslarının bağımsızlığının, özgürlüğünün noksansız ve gelecek hakkına sahip olduğu ele alınıyordu. Her ulusun istediği herhangi bir yönetim yol ve biçimiyle kendisini yönetmeye yetkin olduğu, Türkiye’nin yıllarca İslâm dünyasına rehberlik ettiği ve bu konuda önderliği dile

“Yüz yıllardan beri Türkiye İslam dünyası için tek başına savaşıyordu, bundan sonra yanında Afganistan gibi bir arkadaşla birlikte çalışacaktır. İslam dünyasının istediği bağımsızlıktan ibarettir.”

getiriliyordu. Anlaşmanın en önemli maddelerinden biri de her iki ülkeden birisine herhangi bir emperyalist ülke tarafından yapılacak saldırının bizzat kendisine yapılmış sayılacağı açıklanıyordu.

Bu yakınlaşma özellikle İngilizleri dehşete düşürdü. “Afganistan’ın Hindistan’ın etine batacak bir diken” “Türk Afgan yakınlaşması ve

Afganistan Kralı Amanullah Han'ın Atatürk'ü ziyareti

dayanışmasının bir İslam imparatorluğunun doğuşuna neden olacağı" yolunda yorumlar yapıldı. Afganistan yüzünü çağdaşlaşmaya dönen Türkiye'yi hem örnek almak hem de doğu ile batı arasında köprü olan Türkiye'den yararlanmak istiyordu.

Afganistan Emiri Amanullah Han Atatürk'ten Afgan ordusunu düzene sokması için bir askeri heyetin gönderilmesini istedi. Türkiye Afgan ordusunu düzene sokma için yardım elini uzattı.

1922 yılında Türk temsilcisi Fahreddin Paşa ve Amanullah Han Türk Afgan dostluğunu dile getirmek için ülke bayraklarına sarılı biçimde fotoğraf çekti. Bu fotoğrafın sözel anlamını Mustafa Kemal Afganistan'ın Kurtuluş Günü'nde büyükelçilik binasında şöyle anlattı:

"Afganistan'ın yüreği bağımsızlık aşkıyla dolu, hareketli, çalışkan ve cesur ulusunun eninde sonunda bağımsızlık mutluluğuna erişeceğine kuşku yoktu. Böyle değerli bir

unsur zalimlerin baskı zincirlerine bağlı olarak sonsuza kadar yaşama-ya boyun eğmezdi. İnsan toplulukları birtakım zalimlerin ihanetiyle zincire vurulduğu gibi gene birtakım insanların fedakarlıklarıyla o zincirlerden kurtulur.

Amanullah Han tahta çıktığı zaman kılıcını çekmiş ve Afganistan'ın bağımsızlığı teslim edilip onaylanmadıkça bu kılıcı kınına koymamaya ant içmişti. İşte bu yürek ve vicdan gücü Afganistan'ın bağımsızlığını sağlamıştır."

Türkiye ve Afganistan'ı da şöyle değerlendirdi Mustafa Kemal: "Afganistan doğal durumu ve coğrafyası bakımından büyük öneme sahiptir. Biz Türkiyeliler Asyalı bir ulusuz. Asyalı bir devletiz. Bir yandan da biz, bir ayağımızla bir kolumuzla, bir gözümüzle Avrupalıyız. Avrupa'nın genel siyasetinde yerine getireceğimiz önemli görevlerimiz vardır. Oysa Afganistan öyle ülkelerle sınırdaş ki o ülkelerin halkları hala Batılı işgalcilerin baskısı

altında ve yeniktir. Afganistan da bu yoldan Avrupa'nın genel siyaseti üzerinde etkisi vardır.

Türkiye ile Afganistan arasında ki ortak temas noktaları ve bundan ötürü de ortak görev ve amaçları vardır. Afganistan'ın değeri ve gücü her gün daha da belirgin hale gelecektir. Türkiye orduları öyle bir yeri savunuyorlar ki bu yön tek beden olan doğu devletlerinin yönüdür. Bu konuda Türkiye ile Afganistan arasında bir benzerlik vardır. Nasıl Afganistan Asya'nın bir kapısıysa Türkiye de Asya için sağlam ve dayanıklı bir kaledir. Bugün güvence vererek dostlarıma arz ederim ki, Türkiye halkının sonuncusu kanın akıtuncaya kadar bu kalenin başarıyla ve zaferle korunacağından emin olun."

Amanullah Han: "Bu gece bütün Afganistan, belki bütün İslam alemi için bir kutsal gecedir çünkü Türklerin zaferini kutluyoruz. Türklerle Afganlar kardeştir."

Büyük zaferi duyan Amanullah Han büyük bir şölen verdi. İngiliz elçisinin katılmadığı etkinlikte:

"Bu gece bütün Afganistan, belki bütün İslam alemi için bir kutsal gecedir çünkü Türklerin

zaferini kutluyoruz. Türklerle Afganlar kardeştir. Türklerin sürüsü bizim sürümüz, kederleri bizim kederlerimizdir."

1 923 yılında Afganistan Emiri, Mustafa Kemal'e "En Yüksek Nişan"ı ve Kurtuluş Savaşının önde gelen 50 komutanına da başarı nişanını gönderildi. Türkiye Afganistan'ı her yönüyle kucaklıyordu.

Askeri alanda yardım alan Afganistan bu kez Türkiye'den tıp ve eğitim alanında istekte bulundu. Pek çok alanda uzman hekimlerden oluşan tıp ordusu, Afganistan'da çalışmalarına başladı.

Afgan Emiri Türkiye'ye resmi bir geziye karar verdi. 18 Mayıs 1928 günü Afgan Kralı ve kraliçesini karşılamak için içinde dakikaların

bile belirtildiği bir program hazırlanarak basıldı. İki gün sonra top atışları eşliğinde Atatürk, Emir Amanullah ve kraliçe Süreyya'yı istasyonda karşıladı. Birlikte TBMM'ye geçerek görüşmeleri izledi. Amanullah Han'a İstiklal Madalyası takıldı. Görüştüğü gazetecilere

Türkçe seslenerek elleriyle gözlerini işaret edip: "Türkler bizim gözbeğimimizdir" dedi. Bu sırada İngiliz ajan Lawrence, pilot Shaw takma adıyla Afganistan bölgesinde çalışmalar yapıyordu.

Amanullah Han onuruna verdiği emekte Atatürk tarihi bir konuşma yaptı:

“Afgan ulusu ile çıkış kaynakları orta Asya olan atalarımız arasındaki ilişkiler ve kardeşlik bağları pek eskidir. Tarihin silinmez sayfaları o ilişkilerin ölmez anıları ile doludur. İki eski ve kahraman ulusun bugünkü evlatları bizler, ibret dolu o sayfaları büyük ilgi ile okuyoruz.

Tarihin ne garip tecellileri, dünya olaylarının ne anlamlı rastlantı ve benzerlikleri vardır. Hükmüdar olarak siz 1919’da kahraman Afgan ulusunun başında Asya’nın ortasında bağımsızlık için savaşa atılırken biz de aynı tarihte burada Avrupa’nın doğusunda bütün uygar dünyanın gözleri önünde bağımsızlık ve özgürlüğüne vurulan darbelere göğüslerimizi siper ederek dövüşüyorduk... Size ve bize çektirilen bunca üzüntü ve sıkıntılardan söz etmeye gerek yoktur. Ancak bağımsızlık ve özgürlük aşığı uluslar için o ızdırap anları, o ızdırap nedenleri uyanmak ve ilerlemek için her zaman anımsanmalıdır... Bağımsızlık ve özgürlüklerini ne beldeline ve her ne karşılığında olursa olsun bozmaya ve sınırlamaya asla göz yummamalıdır.

Bağımsızlık ve özgürlüklerini bütün anlamı ile dokunulmaz buldurmak ve gerekirse son damla kanını akıtarak insanlık tarihini canlı örnekler ile süslemek, işte

bağımsızlık ve özgürlüğün gerçek içeriğini, geniş anlamını, yüksek değerini vicdanında idrak etmiş uluslar için temel ve yaşamsal ilkedir. Ancak bu ilke uğrunda her türlü fedakarlığı, her an yerine getirmeye hazır ve yapabilir bulunan uluslar ki durmadan insanlığın saygı ve itibarına layık bir toplum olarak görülebilsinler. Uygur ve yenilikçi reformlar yolundaki çalışmalarını

Ülkesine dönen Amanullah Han etkilendiği Türkiye’nin yenilik ve devrimlerini ülkesinde uygulamak istedi. Gericici güçlerin boyunduruğundaki kabileler ayaklandı.

nızın ne kadar huzur ve dinginlik gerektirdiğini anlıyor ve bu yolda çabalarınıza ulaşmanızı içtenlikle diliyorum.”

Amanullah Han gezisini şöyle değerlendirdi:

“Gazi dünyanın en büyük adamı ve en önemli askeridir. Kendileriyle haberleşiyor, tanışıyor ve seviyorum. Fakat gördükten sonra değerinin büyüklüğünü daha iyi anladım.”

Ülkesine dönen Amanullah Han etkilendiği Türkiye’nin yenilik ve devrimlerini ülkesinde uygulamak istedi. Gericici güçlerin boyunduruğundaki kabileler ayaklandı.

Ankara'ya haber ulaştığında Mustafa Kemal'in başkanlığında kabine toplandı. Kazım Orbay komutasında askeri birlik o günlerde Kabil'e varmak üzereydi. Bir avuç asker ile yenilikçi Amanullah Han'ı gericiyle karşı koruma kararı alındı. "Türk vatanını müdafaa eder gibi hayatlarını ortaya koyarak Afgan Kralını koruyacaklardı." Büyükelçi Yusuf Hikmet Bayur ve Amanullah Han'a bilgi verildi. Askeri heyet varmadan Amanullah Han 14 Ocak 1929 sabahı kaldırmak istediği çadırının içine gizlenerek Kabil'den kaçmıştı.

Muhammed Zahir Şah

Gericiler Habi-

bullah Gazi yönetime geldi. Görüşmeye giden Hikmet Bayur yeni emirin en başta ülkesinin komşularını ve onların Türkiye ile de sınırdaş olduğunu bilmediğini rapor etti. Bütün yenileşme girişimleri ortadan kaldırıldı. Ülkedeki huzursuzluk arttı.

Yönetimi bu kez Muhammed Nadir Han ele geçirdi. Amanullah Han'ın başlattığı devrimleri gerçekleştirmeye çalıştı. 1933 yılında o da öldürüldü. Yerine oğlu Muhammed Zahir Şah geçti. 1934 yılında İran ile sınır anlaşmazlığına düşen Afganistan Atatürk'ten yardım istedi.

Atatürk sınır anlaşmazlığını çözmek üzere Fahrettin Altay'ı görevlendirdi. 1937'de Türkiye Afganistan, İran ve Irak, Şah Pehlevi'nin sarayının bulunduğu ve anlaşmaya adını veren yapıda "Sadabad Anlaşması"nı imzaladı.

Atatürk, "Ülkelerimizin barış idealine yönelik ortak bir eseri olan bu anlaşmanın hepimiz için ve dünya barışı için kutsal olmasını" diledi. Ölümü bütün dünyada olduğu gibi Afganistan'da büyük üzüntü yarattı. Yas ilan edilen Afganistan'da o güne kadar başka hiç kimseye böyle saygı gösterildiği görülmemişti. Atatürk için 15 akkavak, 10

nesteren gül, 12 Çitlembik ağacını Anıtkabir'e gönderen Afganistan'ı Nazi Almana'ya sınına çekmeye çalıştı. Atatürk Türkiye'sinin etkisiyle Afganistan İkinci Dünya Savaşı'na katılmaktan kaçındı. Ancak Doğunun Kahramanı Atatürk'ü, onun özünü anlayamayan Doğu dünyası çağdaş ve uygar dünyaya giden treni hep kaçırdı. Afganistan emirlikte ısrarının, cumhuriyet yönetimine geçemeyişin, demokrasiye sırt dönmesinin bedelini çok ağır biçimde ödemeyi sürdürüyor. •

yasarozturkibd@gmail.com

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Suare (Fr.)

- a-Hesap
- b-Aykırılık
- c-Gece gösterimi
- d-Yıllık

2- Platform (Fr.)

- a-Başlık
- b-Engel
- c-Simsar
- d-Alan

3- Viyadük (Fr.)

- a-Köprü, yol
- b-Gösteri
- c-Saha
- d-Dağıtıcı

4- Rölanti (Fr.)

- a-Veri
- b-Yavaşlatılmış
- c-İki Katlı
- d-Eşitlemek

5- Rekolte (İta.)

- a-Toplam ürün
- b-Sefer
- c-Uzman Raporu
- d-Aşırı

6- Protez (Fr.)

- a-Fizik Tedavi
- b-Takma
- c-Gelecekçi
- d-Engel

7- Medya (İng.)

- a-Donanım
- b-Gösterge
- c-İletişim ortamı
- d-Soyutlamak

8- Lot (Fr.)

- a-Şerit
- b-Koşmaca
- c-Tutam
- d-Niceleyici

9- Krampon (Fr.)

- a-Tanıtma
- b-Alt Küme
- c-Düzenleme
- d-Tutmalık

10- Formasyon (Fr.)

- a-Kopyalama
- b-Biçimlenme
- c-Kesyap
- d-Güvenilirlik

11- Epikriz (İng.)

- a-Kötümserlik
- b-Emir
- c-Çıkış özeti
- d-Söylemleme

12- Duble (Fr.)

- a-Saygınlık
- b-Değer artırma
- c-Takdir
- d-Çift

13- Kreasyon (Fr.)

- a-Yaratım
- b-Bölüm
- c-Benzetim
- d-Yazılım

14- Kotasyon (Fr.)

- a-Çıkartma
- b-Değer
- c-Askısız
- d-Takaslama

15- Etap (Fr.)

- a-Zamanlama
- b-Aşama
- c-Üstlenim
- d-Hayali

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce, (İta.) İtalyanca

Yanırdar:
151.
sayfada

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

39

Gelişen Önemli İç Olaylar

Efendiler!

Ekim-1919 ayı ile ilgili olup değinmek istediğim bazı olayları da birkaç sözcükle özetlememe izin vermenizi rica ederim.

İzmir ili içinde, işgal altındaki yerlerde bulunan Müslüman halk zulüm görüyor ve öldürülüyordu. Bunun için, İtilâf Devletleri'nin temsilcileri katında etkili girişimlerde bulunmasını hükümetten rica ettik. Yunanlılar zulümlerini ve yolsuzluklarını sürdürürlerse, misilleme yapmak zorunda kalacağımızı da

bildirdik. İzmir'de geçen acıklı olaylar üzerine İstanbul'da bir gösteri toplandı yapılmak istenmişti. Buna engel olduğunu haber alınca Cemal Paşa'nın dikkatini çektik.

Anzavur, Bandırma dolaylarında haince ve canavarca işlere

Cemal Paşa

başlamıştı. Onların dokuncalarını giderme önlemlerini ve Bandırma yörelerine çıkan Nıgehban Cemiyetinden subaylara karşı yapılacak işlemi Balıkesir’de Kazım Paşa’ya ve başka ilgililere yazdık. Otuz kadar Nıgehbanlı subayın da, yabancı işgaline yol açmak için, Hıristiyanlara karşı saldırıda bulunmak üzere Trabzon ve Samsun’a çıkacaklarını haber aldık. Hemen On Beşinci Kolordu Komutanının ve Canik Mutasarrıfının dikkatlerini çektik.

Bildiğiniz gibi Maraş, Urfa ve Antep’te başlangıçta İngiliz birlikleri vardı. Bu birlikleri Fransız askerleri değiştirdi. Bu nedenle yeniden Fransız işgalini önlemeye çalıştık. Sonra da öncelikle siyasal girişimlerde, daha sonra eylemli girişimlerde bulunduk.

“Bildiğiniz gibi Maraş, Urfa ve Antep’te başlangıçta İngiliz birlikleri vardı. Bu birlikleri Fransız askerleri değiştirdi. Bu nedenle yeniden Fransız işgalini önlemeye çalıştık.”

Bozkır’da yeniden önemli bir ayaklanma oldu. Onun bastırılması için çeşitli önlemler aldık.

Maraş ve Antep’e Kılıç Ali Bey’i, Çukurova bölgesine de Topçu Binbaşısı Kemal ve Yüzbaşı Osman Tufan Beyleri göndererek sağlam örgütler kurmaya ve girişimlerde bulunmaya başladık.

Efendiler!

Bu arada aklıma gelen bir noktayı da bildirmiş bulunayım:

Sivas Kongresi’nden sonra, kongrelerin tüzük ve bildirilerinden başka, Heyeti Temsiliye, sorumluluğu üzerine alarak, Sivas Kongresi Tüzüğüne ek olmak üzere Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kuruluş Tüzüğüne Ek-I başlıklı, Yalnız ilgililere özel ve gizlidir işaretili, ulusal silahlı örgütler için gizli bir yönerge düzenledi. Düşmanla çatışılan yerlerde bu yönergeye göre silahlı birlikler kuruldu.

İstanbul Hükümeti Saçmalyor!

Efendiler!

2 Kasım 1919’da Harbiye Nazırı Cemal Paşa’dan aldığım bir telgrafta:

“Aslında az olmayan

dedikodulara biri daha eklendi. Ziya Paşa'nın Ankara'ya kadar gitmemesi, desteklediğiniz hükümetin gücünü kırmaktan başka bir anlam taşıyamaz. Bu konuda hükümet, görüşünde direnmiyor..." denilmekte ve bunun yanıtının ivedilikle beklenilmekte olduğu bildirilmekteydi.

Ziya Paşa'nın gönderilmemesi ile ilgili ricamızı, hükümet iyi karşılamamıştı. Ziya Paşa'yı görevlendirmiş ve yollamıştı. Ziya Paşa Eskişehir'e kadar gelmiş ve oradan izin alarak geri dönmüştü.

Cemal Paşa, gene o telgrafında:

"Bozkır olayından dolayı basına verilen bildirin yazılış biçimini, hükümet aramızdaki uzlaşmaya aykırı görmektedir..." diyordu. Oysa böyle bir bildirimiz yoktu.

Cemal Paşa'nın bu telgrafına şu yanıtı verdik:

"Sivas, 3 Kasım 1919,

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretleri'ne,

2 Kasım 1919 gün ve 501 sayılı telgrafa yanıtı:

1) Hükümetle ulusal örgüt arasında içten gelen bir uzlaşma olmasını ve gerçek bir birlik kurulmasını kabul ettik. Sizin aracılığımızla pek önemli bir ricamız vardı. O da, amacı yasal olan ulusal örgütün

çözülüp dağılmasını önlemek için bütün yüksek görevlilerin bu görüşe göre seçilmesi, bize karşı olanların değiştirilmesiydi. Bunlarla ilgili birçok ricalarımıza yanıt alamadık. Trabzon ve Diyarbakır Valileri ile Antalya Mutasarrıfı için ne yapıldığını daha bilmiyoruz. Tersine, Dâhiliye Nazırlığı, Konya'nın durumunu incelemeksizin oraya Muhipler Cemiyeti üyelerinden çok yetersiz ve güçsüz olan Suphi Bey'i vali olarak gönderdi.

Dâhiliye Nazırı'nın bu işlerde bizimle hiçbir görüşme ve ilişkiyi kabul etmediği, sanki ulusal örgüte karşıymış gibi davrandığı sanısı uyanıyor. Bu düşüncemizde

yanılıyorsak uyarılmamızı ve aydınlatılmamızı rica ederiz. Ankara Valisi Ziya Paşa'nın kendi isteğiyle izin aldığını bildirmiştim. Elbette, yine kendisi, resmi olarak Ankara Valisi sayılmaktadır. Ama bildirdiğim noktadaki kuşku ve sanı ortadan kaldırılınca dekadı geçen valinin

izinden yararlanmayı sürdürmesi en iyi yol olarak kabul edilmelidir.

Polis Müdürlüğünün, bugün de Nurettin Bey gibi bir kişi elinde bulunması, sizin de bu pek önemli noktaya karşı ilgisiz davranmakta olduğunuz kanısını vermektedir.

Cemal Paşa, gene o telgrafında:

"Bozkır olayından dolayı basına verilen bildirin yazılış biçimini, hükümet aramızdaki uzlaşmaya aykırı görmektedir..." diyordu. Oysa böyle bir bildirimiz yoktu.

Oysa bu hoşgörünün sonucu hem hükümete ve hem de ulusal örgüte zararlı olacaktır. Heyeti Temsiliyemiz'in ulusal örgüt ve birliği bozacak en ufak bir davranışa karşı hoşgörülü davranmayacağını elbette başışlarsınız.

2) Bozkır olayı üzerine, Heyeti Temsiliye'ce basına bir bildiri verilmemiştir. Bunda bir yanlışlık olacaktır. Ola ki, bu bildiri dediğiniz şey, İrade-i Milliye gazetesinin aldığı bir haberdir. Heyeti Temsiliye'nin, bir gazeteyi sansüre yetkisi olmadığı sizce de bilinir. Bununla birlikte, gazetenin dikkati çekilmek üzere, bu haberde, hükümetle aramızdaki uzlaşmaya aykırı görülen noktaların açıklanmasını çok rica ederiz.

Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal.”

İstanbul Hükümeti Aklınca Direniyor!

Efendiler!

Heyeti Temsiliye'nin delegesi ve ulusal eylemlerin bir savunucusu olduğunu ileri süren Cemal Paşa'nın telgrafımıza verdiği yanıt şudur:

“Harbiye, 4-5 Kasım 1919,

Sivas'ta Üçüncü Kolordu

Komutanlığı'na

Mustafa Kemal Paşa

Hazretleri'ne,

Resmi bildiride yazıldığı gibi şimdiki hükümet, böyle bir zamanda yalnız yurda ve ülkeye hizmet etmek amacıyla pek büyük bir

sorumluluk yüklenmiş ve bu görevini yapmak için tam bir tarafsızlık ve gönül aklığıyla iş görmekte olduğundan, aşağıdaki noktaların ivedilik ve öncelikle açıklanması gerekir:

1) Milletvekilleri seçimine Müslüman olmayan halk katılmadığı gibi, çeşitli partiler de şimdi bile çekingen durumdadır. Sözü geçen partiler, ülkede iki hükümet olduğunu ve seçimlerin tarafsız olarak yapılmadığını ileri sürmekte, Müslüman olmayan halkın da sonradan bu gerekçe ile seçime katılmadığını ileri sürdüğü akla pek yatkın gelmektedir.

“Seçimlerin iyi ve doğru yapılmadığı konusunda sızlanmalar ve

söylentiler sürüp gitmekte, yabancı basına ve yabancı çevrelere değin yansımaktadır.

Seçimlerin iyi ve doğru yapılmadığı konusunda sızlanmalar ve söylentiler sürüp gitmekte, yabancı basına ve yabancı çevrelere değin yansımaktadır. Meclisi Mebusan, ulusun çeşitli kesimlerini temsil etmez ve özellikle Kuvayı Milliye'nin etkisi altında kurulursa, bunun dünyaca nasıl yorumlanacağını açıklamak gerekmez. Onun için, milletvekilleri seçiminde baskıya

meydan verilmemelidir.

2) Bir kez daha açıklanması gerekmeyen nedenlerden ötürü, Meclisi Mebusan'ın başkentten başka bir yerde toplanması, içte ve dışta çeşitli sakıncalar ve zararlar doğuracaktır. Bunun için, Meclis'in İstanbul'da toplanması, yurdun yaşamsal yararları gereğindedir.

3) İstanbul dışındaki yerlerde yani taşrada, ulusal örgüt adına bir takım kimselerin hükümet işlerine

karışmakta oldukları, sık sık verilen bilgi ve haberlerden anlaşılmaktadır. Bu gibi karışmaların acilen önlenmesi çok gereklidir.

Şimdiki hükümet bu üç dilek üzerinde ısrar etmektedir. İşlerin başka türlü yürütülmesi olanak dışındadır.

Harbiye Nazırı Cemal” •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: Gerçeklerden Ödün Verilemez!

ANADOLU'YU DİNLEDİNİZ Mİ?

Kolektif zekâ her zaman bireysel zekâdan üstündür. Bu nedenledir ki Atatürk, “Egemenlik kayıtsız koşulsuz ulusundur.” ilkesi ile yola çıkmıştır. Ulusların başına gelen felâketlerin çoğu sorgulanmamış ve analizi yapılmamış bireysel düşüncelerin ürünüdür. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girişinde ve dolayısıyla Türk ulusunun bu savaşla gelen felâketleri yaşamasında da bireysel ve keyfi düşünce etkindir.

Türk milletinin başına gelmiş olan felâketlerin nedenlerini iyi teşhis eden Atatürk, attığı ve atacağı her adımı halkın kararına dayandırmayı ilke edinmiştir. Bağımsızlık Savaşı'nın en kritik anlarında acil karar durumlarında bile birçoklarının zaman kaybı olarak değerlendirilmesine karşın ulusu temsil yetkisine sahip BMM kararı olmadan hareket etmemiştir. Kullandığı her yetkiyi ulustan almıştır.

Atatürk herhangi bir konuda karar vermeden önce mutlaka çevresindeki insanların da düşüncesini alır, farklı görüşlerden yararlanır. Yapmış olduğu yurt gezilerinde halkın sorunlarını görüp, halkı dinlemenin yanında yapmak istedikleri hakkında halkın eğilimini ve kararını görmeye de büyük önem verir. Bağımsızlık mücadelesine girişirken de Türk milletinin özgür yaşama arzusunu görmüş ve halktan aldığı bu mesajla mücadeleye atılmıştır. Atatürk'ün bu yöndeki tutumu ve davranışına aşağıdaki anekdot güzel bir örnektir:

Acı işgal günlerinde, önemli devlet adamlarının da hazır buldukları toplantıda herkes, Türkiye'nin düştüğü acıklı duruma kendisine göre bir çare arıyor; Amerikan, İngiliz himayesinden dem vuruluyordu. Bir aralık, Mustafa Kemal Paşa'ya da ne düşündüğünü sordular. Atatürk, şu kısa yanıtı verdi:

“Efendiler, hepiniz konuştunuz, arzularınızı beyan ettiniz ve birbirinize sordunuz, hepinizi dinledik. Fakat ... Anadolu'ya bir şey sordunuz mu? Anadolu'yu dinlediniz mi? Ona da soralım, bir de onu dinleyelim efendiler!”

Hadi Besleyici; Atamız Atatürk, Dilek Yayınevi, Ankara 1980.

Hakimiyeti Milliye

Türk Köylüsü

“Türk köylüsünü zengin etmeye çalışmak siyasetimizin ana hatlarındandır...”

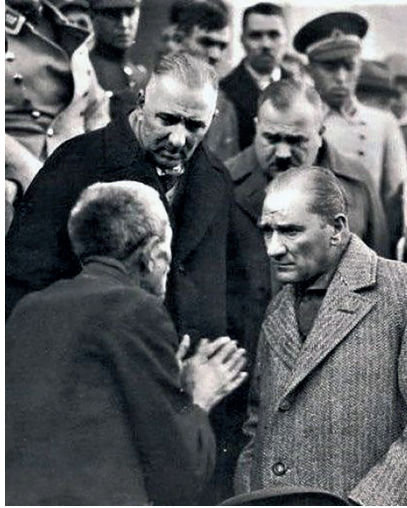
Başbakanımızın son konuşmasında önemli bir yer tutan bu cümle, bütün Türk aydınlarını düşündürecek bir niteliktedir. Herhangi bir devlet, siyasetinin ana hatlarında başarılı olabilmek için, milletin aktif organlarını o ana hatlar yönünde harekete geçirmek zorundadır. Devlet araçları, genel bir ilgi duyularıyla güçlendirilirse amaca daha çabuk ulaşırlar. Bu itibarla Cumhuriyet Hükümeti'nin köylü siyasetinin, sadece

devletin üst düzey çalışanlarıyla sınırlı olmayıp, bütün Türk aydınları arasında da ilgi ve heyecan uyandırması temenni edilir.

Halkımızın yüzde yetmiş çiftçidir. Ülkemizin en büyük üretim ve servet kaynağı tarımdır. Demek ki bir millet için büyük bir güç oluşturan nüfus ve ekonominin başlıca dayanağı köylüdür. O köylü

ki, vatanın dış tehlikelerle karşı karşıya kaldığı bir zamanda elinde silah ve huzurun, barışın sürdürdüğü sürece de önünde saban olarak daima ülke hizmetindedir. Varlığımızın en önemli bir unsurunu oluşturan köylü kesimini korumak ve gelişmesi için gerekli önlemleri

almak, bir halk hükümetinin gerçekten öncelikle sağlaması gereken büyük amaçlarından biri ve belki de birincisidir.

Türk köylüsünü zengin etmek, çeşitli yönlerden çalışılması gereken hayli karışık ve hassas bir siyasettir. Köylünün gönence kavuşması için ilk koşul, çalışmasının meyvelerini, adalette ve özgürce alabilmesidir. Köylü ve onun çalışması kadar çeşitli etkenlerin esareti altında kalmış hiçbir şey yoktur.

Köylü, adeta toprağın esiridir. Toprak da ancak ilim ve tekniğin gücüne boyun eğer. Tırnakla işlenen bir toprak, bağrındaki hazineleri kolaylıkla ortaya çıkarmaz. Bunun için köylüye modern tarım araçları gereklidir.

Köylü, bir anlamda havanın da esiridir. Toprak üzerinde çalışırken bir taraftan da gözü havadadır.

Köylü, sermayenin de esiridir. O çoğunlukla ürününü, daha ortaya çıkmadan satmış bulunmaktadır.

Köylü, kendi sırtından geçinmek isteyen bir kısım dalaverecilerin de esiridir. Ülkemizde, nasılsa ticaret denilen çabaların tek hedefi köylüyü, saflığından yararlanarak, aldatmak ve iyi niyetini kötüye kullanmaktır. Köylü sonuçta cehaletin bir şekilde esiridir. Çünkü bir üretici, kurnaz bir tüketicinin daima kurbanı olmaya mahkûmdur.

Köylünün gönenci için sadece üretimin çokluğu yeterli değildir. Her şeyden önce köylüye üretimin azami derecede yararlanabilecek maddi ve manevi gücü sağlamak gerekir.

Türk köylüsü, maddi ve manevi yaşamı itibarıyla, eski yöneticilerin

ihmalleri yüzünden çok ilkel bir durumda kalmıştır. Çoğunlukla birbirine yakın çeşitli köylerde bile önemli adet ve duygu farklılıkları görülür. Köylülerin görüş ve duyuş ufuklarını genişletmek gerekir. Köylüyü toprağından ayırmadan aydınlatmak için ne gerekirse yapılmalıdır. Köy çevresinde, şimdiki durumda en büyük aydınlatma ve uyarı görevini yapabilecek kişi, köy öğretmenidir.

Köy öğretmenliği, köylü siyasetimizin en fazla önem vereceği bir konudur. Köy öğretmenini köye sürekli olarak bağlayabilecek ve köy çevresinde manevi ve mesleki aydınlatma ve doğru yolu gösterme görevini gerektiği şekilde yapabilecek surette hazırlamak bu siyasetin en önemli yönlerinden biridir.

Türk Ocakları'nın da; köylü siyasetinde kendilerine göre yapabilecekleri bir görevi olması gerekir. Köy çevresinde henüz ulusal birlik ve yapı tamamen yerleşmemiş olabilir.

Ulusal ruh, ulusal birlik ve yapıdan doğar. Ford'un otomobilleri köyün sokaklarından geçiyor. Türk aydınları da; ara sıra buralara uğramak ve buraların hal, hatır ve durumlarını sormak için zaman yaratırlarsa, ulusal görevlerin en şeref-lilerinden birini yapmış olurlar.

Türk köylüsü büyük bir hazinedir. Düşünelim ki, hepimizin gönenci ve mutluluğu, onun sağlık ve servetine dayanmaktadır. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
17 Kasım 1929

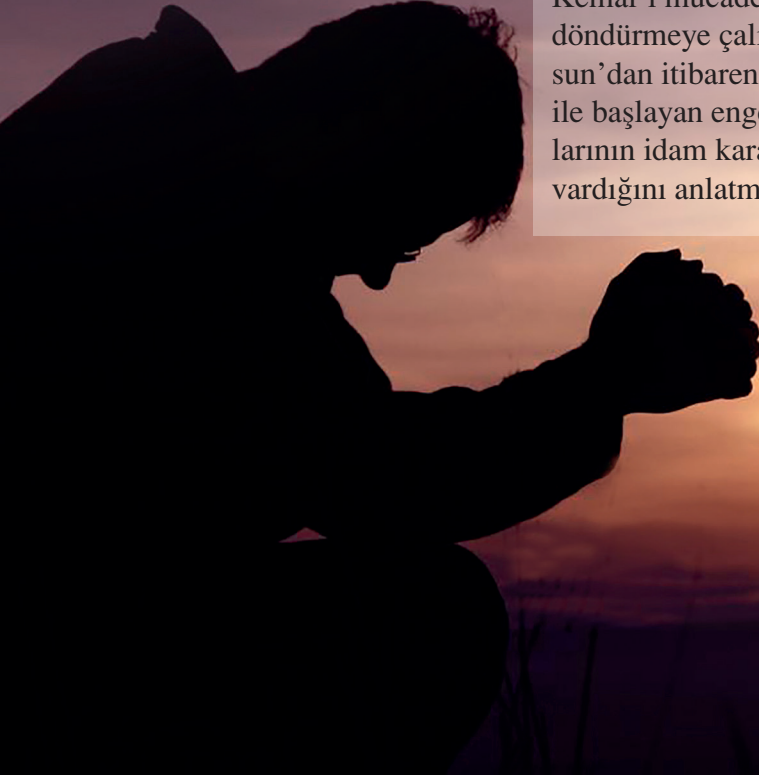
Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

150'likler İşbirlikçilerin Sonu

Dergimizin Haziran ve Temmuz sayılarında “Padişah Mustafa Kemal’e Karşı” başlığı altında Kurtuluş Savaşımızda padişah ve diğer yöneticilerin Samsun’a çıkışından itibaren Mustafa

Kemal’i mücadelesinden döndürmeye çalıştığını; Samsun’dan itibaren geri çağırma ile başlayan engelleme çabalarının idam kararına kadar vardığını anlatmıştık. »

Emperyalizmin bilinen stratejisi sömüreceği, ülkelerde yerli işbirlikçilerini bulup onları kendi amaçları için kullanmasıdır. Geri kalmış ülkelerde işbirlikçi bulması zor değildir. Bu işbirlikçiler hedef ülkenin üst düzey yönetiminden olursa emperyalizmin işi daha kolaylaşır.

Emperyalizmin bilinen stratejisi sömüreceği, ülkelerde yerli işbirlikçilerini bulup onları kendi amaçları için kullanmasıdır.

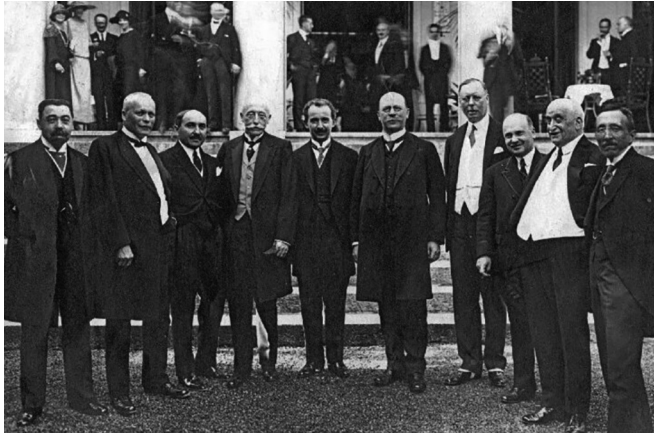
Bu strateji Kurtuluş Savaşımızda da uygulanmıştır. Yukarıda anılan yazılarda görüleceği gibi ülkemizi bölüp aralarında paylaşmak, Türklerle bırakılan küçük bir bölgeyi de sömürge haline girmek için Mustafa Kemal'in başlattığı Kurtuluş Savaşı'nın engellenmesi,

Lozan görüşmelerinin sonunda Türkiye'nin 150 kişiyi genel af kapsamı dışında bırakması kabul edilmiştir.

etkisizleştirilmesi gerekiyordu. Emperyalistler bunun için başta padişah olmak üzere üst düzeydeki Osmanlı yöneticilerini işbirlikçi olarak kullanmışlardır. Mustafa Kemal'i yolundan döndürmek için Osmanlı yönetiminin aldığı tüm tedbirler işgalcilerin baskısı ile alınmıştır.

Fakat büyük devrimci bağımsızlık mücadelesinden asla geri adım atmamış, padişah yönetimine rağmen emperyalist devletlere karşı zaferi kazanmıştır.

Zaferden sonra Kurtuluş Savaşında düşmanla işbirliği yapanların cezalandırılması gündeme gelmiştir. Bu konudaki ilk fikri hazırlıklar ve tartışmalar 1921 yılında Sakarya Zaferi'nden sonra başlatılmıştır. Düşmanla işbirliği yapanlara zaferden sonra ne yapılacağı Atatürk ve arkadaşları arasında tartışılmıştır. Ancak konunun hukuki bir nitelik kazanması Lozan Barış Görüşmeleri'nin ikinci döneminde resmen gündeme getirilmesi ile olmuştur.

Lozan'da İtilaf Devletleri Kurtuluş Savaşı'nda kendileri ile işbirliği yapanların affedilmesini, özellikle Türkiye'den çıkmış olan azınlık mensuplarının tekrar yurda dönmelerini istemişlerdir. Baş Delege İsmet İnönü genel bir affa taraftar olduğumuzu "ancak fena hizmetleri ile memleketin emniyetini ihlâl etmiş olanları affetmeyeceğimizi" bildirmiştir. Görüşmelerin sonunda Türkiye'nin 150 kişiyi genel af kapsamı dışında bırakması kabul edilmiştir. Lozan Barış Antlaşması'na ek olarak "Genel Affa İlişkin Beyanname ve Protokol" bu şekilde kabul edilmiş ve TBMM tarafından onaylanmıştır. Bundan sonra 150 kişilik listeye gireceklerin tespit çalışmalarına başlanmıştır.

Dâhiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı) affedilmemesi gereken 600 kişiyi tespit etmiş, TBMM'deki uzun tartışmalardan sonra liste önce 300'e sonra 149'a indirilmiştir. Bu listede Atatürk tarafından Köylü Gazetesi sahibi Refet Bey eklenerek sayı 150'ye tamamlanmıştır. 150 kişilik liste 1 Haziran 1924'te kesinleşmiştir.

150'likler şunlardır:

- Padişah Vahdettin ve maiyeti: 8 kişi,
- Kabine üyeleri: 6 kişi,
- Sevr Anlaşması'nı imzalayanlar: 3 kişi,
- Kuvayı İnzibatiye'ye dahil kabine üyeleri: 7 kişi,
- Kuvayı İnzibatiye mensupları: 7 kişi,

- Mülkiye ve askeriyeden: 31 kişi,
- Çerkez Ethem ve maiyeti: 9 kişi,
- Çerkez kongresine katılanlar: 18 kişi,
- Polisler: 13 kişi,
- Gazeteciler: 13 kişi
- Diğer: 35 kişi.

Atatürk ve arkadaşlarına idam kararı veren Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı Nemrut Mustafa (*Mustafa Yamulki*)

Bunların arasında Atatürk ve arkadaşlarına idam kararı veren Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı Nemrut Mustafa; fetvalar savaşını başlatan ve Mustafa Kemal'in idam kararına uygun fetva veren Şeyhülislam Dürrizade Abdullah; Teali-i İslam Cemiyeti Başkanı Şeyhülislam Mustafa Sabri; İzmir'i Yunanlara teslim eden Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa; Kuvayı İnzibatiye Komutanı Süleyman Şefik, İngiliz Muhipleri Cemiyeti Başkanı Sait Molla; Sivas Kongresi'ni basıp Mustafa Kemal'i öldürmeye çalışan Elâzığ Valisi Ali Galip, Mustafa Kemal'i Samsun'dan geriye çağıran

ve yetkilerini geri alan Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali Bey gibi kişiler bulunmaktadır. 17 Kasım 1922’de İngiltere’ye sığınıp kaçan Vahdettin 3 Mart 1924 tarihli “Halifeliğin Kaldırılması ve Osmanlı Hanedanı Üyelerinin Yurt Dışına Çıkarılması Hakkındaki Kanun”a tabi olduğundan; İngilizlerle sıkı işbirliği yapan Sadrazam Damat Ferit ile Kurtuluş Savaşı ve Kuvayı Milliye aleyhine yazılar yazan gazeteci Ali Kemal listenin kesinleştiği tarihte ölmüş olduklarından listeye dahil değillerdir.

Listede adı geçenlerin çoğu zaferden sonra başlarına gelecekle korktukları için daha önce İstanbul’daki İngiliz Yüksek Komiserliği’ne sığınmışlar ve İngilizler tarafından yurtdışına kaçırılmışlardı. Listenin kesinleştiği tarihte ülkede bulunanların sayısı 60 kadardı.

150’liklerin tümü 28 Mayıs 1927 tarih ve 1064 sayılı yasa ile vatan dışarıdan çıkarıldı, dışarıda olanların dönmelerine izin verilmedi, Türkiye’deki malları tasfiye edilerek paraları kendilerine gönderildi. Zamanla pek çoğu yurt dışında öldü.

26 Aralık 1923 ve 16 Nisan 1924 tarihlerinde çıkarılan iki genel af yasasında 150’likler af kapsamı dışında tutulmuşlardır.

1938 yılına gelindiğinde cumhuriyet 15. yılına girmiş, her alandaki büyük devrimlerle cumhuriyet pekiştirilmiş, başarılı dış politika ile Lozan’dan artan sorunlar çözülmüş, etrafımızda bir barış kuşağı oluşturulmuş, dünya yeni büyük savaşa

yaklaşmaktadır. Kurucu önder Atatürk’ün ölümcül hastalığı devam etmektedir.

Böyle bir ortamda 150’liklerden yurt dışında olanların geri dönüşüne izin veren sınırlı bir af yasası çıkarılmıştır.

28 Haziran 1938 tarih ve 3527 sayılı yasa ile 150’likler affedilmiş, T.C. vatandaşlığını kazanmışlar ve yurda dönmelerine izin verilmiştir. Ancak dönenlerin emekli maaşı alamayacakları ve 8 yıl kamu hizmetlerine giremeyecekleri de hükme bağlanmıştır.

Bunların bir kısmı yurt dışında öldüklerinden, bir kısmı da utançlarından yurda dönmemişlerdir.

Son zamanlarda ABD işgalindeki Afganistan’da işgalci ABD ile işbirliği yapanlar, ABD yenilip çekilince ülkeden kaçmak zorunda kalmışlardır. İşbirlikçilerin sonu aynıdır.

Değerlendirme ve Sonuç

1. Emperyalizm yerli işbirlikçilerini kullanır.
2. Düşmanla işbirliği yapmak tüm kültürlerle ve tüm zamanlarda “hainlik” olarak nitelendirilir.
3. Hainler cezalandırılır.
4. Türk Kurtuluş Savaşı’nda bu kurallar işlemiştir.
5. Cumhuriyetin temeli olan Kurtuluş Savaşı’na karşı çıkanların ve zorlaştıranların zaferden sonra cumhuriyetin nimetlerinden yararlanmalarına izin verilmemiştir.
6. Tüm emperyalizm işbirlikçileri bu olaydan ders almalıdır. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

II. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması Ödülleri Verildi

Bu yıl onbirincisi düzenlenen Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nda ödül almaya hak kazanan karikatürler belli oldu.

Milas Belediyesi tarafından düzenlenen Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'na 59 farklı ülkeden 443 karikatürist 1773 karikatür ile katıldı.

1.'lik Ödülü
Oğuz Demir
Türkiye

54

Milas Belediye Başkanı Muhamet Tokat'ın başkanlığını yaptığı, yarışmanın seçici kurulu, dereceye giren karikatürleri belirledi.

İlk üç dereceyi alan karikatürler:

1. Oğuz Demir / Türkiye
2. Mohsen Jafari / İran
3. Osama Hajjaj / Ürdün

Özel ödül alan karikatürler:

- Jüri Özel Ödülü:
Luc Vernimmen / Belçika
- Cumhuriyet Gazetesi Özel Ödülü: Emad Salehi / İran
- TEMA Vakfı Özel Ödülü:
Sun Baoxin / China
- Schneidertempel Sanat Merkezi Özel Ödülü:
Hilal Özcan / Türkiye
- Labranda Su Özel Ödülü:
Reza Rahimi / İran

2.'lik ödülü / Mohsen Jafari İran

Turhan Selçuk Karikatür Yarışmasının 11. Yılıni gerçekleştirmenin kıvançlı içerisinde, başarıyla süregelen yarışmamıza daha nice yıllar diliyorum.

Çizgileriyle yüreklerimizde ve zihinlerimizde destan olan, insanlığın tüm sorunlarına ışık tutan karikatür sanatının duayeni Turhan Selçuk'a sonsuz sevgi ve saygılarımızı sunuyoruz. (...)" diye konuştu.

MUHAMMET TOKAT: YARIŞMAMIZ MARKA OLDU

Milas Belediye Başkanı Muhammet Tokat, "Ulusal ve uluslararası düzeyde bir marka haline gelen yarışmamızın Milas'ın ortak değeri haline

gelmesi, Turhan Selçuk isminin Karikatürlü Ev'de yaşatılması ve her yıl onlarca genç karikatürcünün burada yetişmesi de bizleri gururlandırıyor. Onbirinci yaşına ulaşan yarışmamızı da daha büyük noktalara taşımak niyetinizdeyiz" dedi.

Başkan Tokat, olumsuz pandemi ko-

şulları nedeniyle ertelenen Turhan Selçuk Sempozyumu'nun ilk fırsatta gerçekleştirileceğini, baskısı yapılan Turhan Selçuk kitabının da Milas Belediyesi'nden temin edilebileceğinin müjdesini verdi. •

3.'lük Ödülü / Osama Hajjaj Ürdün

Yarışmanın onur konuğu ve jüri üyesi Ruhan Selçuk, Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nın öneminden bahsederek "Güzel Milasımız'da 2011 yılında başlayan Uluslararası

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Bir Bakanla Başbakan Aynı Konuda Ayrı Düşündükleri Zaman...

Düşünce yapılarının sınırları biraz fazlaca geniş kişiler tarafından “incir çekirdeğini bile doldurmayacak denli” küçük görülen bir olay, onur terazisinin “hassas”lığında tartılıp değerlendirilince, bir anda gerçek kimliği ve gerçek anlamıyla kendini belli etti ve... Kimi kişilerin gözünde “yapışık kardeşler” gibi ayrılmaz sanılan bir Bakan ile Bakanlık koltuğunu, kaşla göz arasında bir çırpıda birbirlerinden ayırıverdi.

Farklı yapıdaki cephelerde, o cephelerin farklılığı oranındaki boyutlarında, doğal olarak farklı ağırlıklarla değerlendirilen bu olay, bir “açılış konuşmasını kimin yapması gerektiği” tartışmasından başka bir şey değildi.

Kurulduğu 1936 yılından o yana

İzmir Uluslararası Fuarı'nın iki “değişmez” özelliğinden biri, o yıl nedense değiştirilmek istenmişti. Fuarın iki “değişmez”inden biri, açılış tarihinin 20 Ağustos olmasıydı. Fuar, yıllardır koruduğu bu “değişmez” özelliğini 1966 yılında da koruyordu ama öteki “değişmez”inin başında, iki gün önceden dolaşmaya başlayan kara bulutlar karşısında pek bir şey yapamayacağını da biliyordu.

Başbakan Süleyman Demirel, 18 Ağustos 1966 tarihinde siyasal kulislerde serbest dolaşıma çıkarıldığı bir haberle önce nabız yokladı, bir gün sonra da gazetelerin üç-dört sütunluk haberleriyle kararını açık açık duyurdu:

“20 Ağustosta İzmir Uluslararası Fuarı'nın açılış konuşmasını ben

yapacağım” dedi.

Başbakanın bu kararı, kimi partilerde, birkaç hükümet üyesinde ve İzmir’in iki ya da üç yerel yöneticisinde özel bir sevinç yarattı ama bu “görev”in gerçek sahibi kişide ise büyük bir düş kırıklığı ve üzüntüye neden oldu. Çünkü fuarın o yıl açılış konuşmasını yapmak görevinin gerçek sahibi Ticaret Bakanı Macit Zeren’di.

Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel ve Ticaret Bakanı Macit Zeren (sağda)

Başbakan ise, yapmaya hazırlandığı açılış konuşmasıyla, onun “Bakanlık görev ve yetkisine müdahale” etmiş oluyordu.

Macit Zeren daha fazla üzülmeyle zaman yitirmede, bu “müdahale” karşısında gerekeni yapıp, bu kez başka bir görevini yerine getirdi. Onun bu başka görevi, öncelikle Bakanlık makamının, sonralıkla ise kendinin onurunu korumaktı.

Böyle bir durumda yapılması gereken, iki satırlık bir istifa mektubu yazmak ve altına da bir imza atmaktı.

Macit Zeren, çok kişinin gözünde çok zor olan, hatta kimi kişilerin gözünde olanaksız olan bu görevi kolaylıkla yerine getirdi, Ticaret Bakanlığından istifa etti.

Bakan Zeren’in istifa mektubu Başbakan Demirel’in masasına gitmeden önce, istifa haberi hükümetteki Bakan arkadaşlarının kulağına gitti. Bakanlar, birbirlerine danışmaya gerek bile duymadan Macit Zeren’e koştular ve bu “istifa meselesi konusu”nda birbirleriyle görüşmemelerine karşın, sanki sözleşmişler ve ortak bir metin kaleme almışlar da, o metni harf harf, hece hece ezberlemişler gibi, aynı sözcükleri kullanarak, aynı sözleri söyleyerek onu kararından vazgeçirmeye çalıştılar: Önce, “Dosta düşmana karşı, partimizin içinde bölünme başladı izlenimi yaratmış oluruz”

dediler; “Muhalefet, hükümette çatlaklar başgösteriyor dedikodularına başlayabilir” dediler; sonra daha gerçekçi oldular, “Canım, incir çekirdeğini bile doldurmayan bir meseleden dolayı Bakanlıktan istifa edildiği de nerede görülmüştür?” dediler; “Sen de piyeyi deve yapıyorsun” dediler ve... Tüm bu girişimlerinin işe yaramadığını gö-

rünce de, bu kez baklayı ağızlarından çıkardılar, arkadaşlarını “Kötü örnek olmakla” suçladılar.

“Yani bu durumda biz de, en ufak bir görüş ayrılığımızda hükümetten istifa etmek zorunda mı kalacağız?” dediler.

Oğün Ticaret Bakanının istifa mektubu Başbakana giderken, Başbakan da, kendisini Varto’ya götürecektir olan askeri uçağa binmek üzere Etimesgut Askeri Havaalanı’na gidiyordu. Bir saat önce Varto’da büyük bir deprem olmuş, kentin büyük bir bölümü yıkılmış, ilk belirlemelere göre iki binden fazla kişi yaşamını yitirmişti. Başbakan

Demirel, şu anda kendisini deprem bölgesine götüren uçakta yalnızca deprem felaketini düşünüyordu ama İzmir Uluslararası Fuarı’nın açılış konuşması işini de unutmamıştı. Konuşmasının metnini, Varto’ya hareket etmeden önce Devlet Bakanı Cihat Bilgehan’a göndermiş ve kendisinden, ertesi gün İzmir’e gitmesini, fuarın açılış konuşması-

nın metnini, kendi adına okumasını istemişti.

Devlet Bakanı Bilgehan, Başbakan Demirel’in isteği üzerine ertesi gün İzmir’e uçtu ve fuarın açılış töreninde Başbakan adına, onun açılış konuşmasını okudu. Başbakan Demirel iki gün sonra Ankara’ya döndüğünde, hükümetinin iki Bakanına teşekkür ediyordu.

İzmir Uluslararası Fuarı’nın açılışında yapmak üzere hazırladığı konuşmasının metnini, açılış töreninde

kendi adına okuyan Devlet Bakanı Cihat Bilgehan’a, bu zahmetinden ötürü teşekkür ederken... Bir yandan da, görevinden istifa eden Ticaret Bakanı Macit Zeren’e, Bakanlıkta bugüne

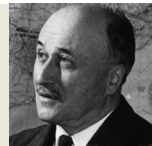
dek yaptığı değerli ve unutulmaz hizmetlerinden ötürü teşekkürlerini bildiriyordu.

Ticaret Bakanı Macit Zeren’in, Başbakan tarafından teşekkürle anılan “Bakanlıkta yaptığı değerli ve unutulmaz hizmetleri”nin başında onun, “Bakanlık makamının ve kişisel onurunun korunması” hizmeti vardı. •

Başbakan Demirel, şu anda kendisini deprem bölgesine götüren uçakta yalnızca deprem felaketini düşünüyordu ama İzmir Uluslararası Fuarı’nın açılış konuşması işini de unutmamıştı.

“Siyasetle ahlâkı ayıranlar, ikisinden de bir şey anlamamışlar demektir.”

John Morley

Artık Onlar Yok

Kaybolan
İmparatorluklar

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Dünya tarihi değişen haritalar, sınırlar bir yana yok olan uygarlıklar çöplüğü gibi.

Ve çok tuhaf olan ise; insanlık

biyokimya, nanoteknoloji, danseden robotlar ünlü ressamların tablolarını yapabilen yapay zekâya rağmen geçmişinden ders alama-

mış ki, bence insan zekâsının bu altın çağında adeta yok olmak için intihar sırasına girmiş, aptallaştırılmış kitlelerle yoluna devam ediyor.

Yok etmeye muktedir insanlık ise “üstün gücünü” “süper uygar” ilan ediyor, aynı anda kendi bindiği dalı kestiğinin farkında olmayabilir mi? O zaman nerede kaldı üstün orantısız zekâları.

Kadınların üzerinden oynanan siyasi oyunlar ise ayrı bir facia. Erkekleri cezalandırmaya başlayan hem de ibretiâlemlik, bir dönemece girdik yine aynı insanlık artık kadınları eşiti kabul etmeyenlere acımıyor. »

Bekem kadınlara çok ihtiyaç var. Bakalım bizden sonraki nesiller insanlık tarihinde kaybolup giden kimleri tarihte hikayeler olarak okuyacaklar.

Gelin bu ay tarihin acımasız “Uygurluklar Çöplüğü”nde bir geziye çıkalım.

Dünya tarihinde 418-720 arasında yaşamış bir Cermen kabilesi olan Vizigotları hatırlayan var ama heyhat kendileri ismen yoklar... Oysa bir zamanlar kartaldılar, Evet; Vizigot Krallığı darmaduman olmuş olmasına ama, belki de başka formda devam ediyorlar. İsmen yok olmak cismen yok olmayı icap ettirmez!

İsim değiştirmeleri iyi takip eden iyi bir dedektif sonuçlardan

çok gizli Vizigotları bulabilir, tarihçi dedektiflere ihtiyaç var.

Vizigotlar için savaşçıydılar, fetihlerinin önüne geçilmezdi, ama dahası bitmeyen politik özlemleri vardı denir alın size bir ipucu.

Güney İspanya ve şimdiki modern

Fransa'nın bir bölümünde Toulouse Vizigot Krallığı diye krallıklarını bile kuruyorlar.

Roma Vizigotlara hiç bulaşmayarak Güney Avrupa'ya yayılmalarına göz yumuyor, böylelikle Alan ve Vandal'ları yok etmelerine de...

Alanlar malum Skit-Sarmat kökenli göçebe halka verilen ad. MÖ dönemlerde bugünkü Kazakistan topraklarında yaşarlarken, Milâdi dönemin başlangıç yıllarında Alanların büyük bir bölümü Volga Irmağı'nı geçerek Don Irmağı civarlarına, Kırım ve Kuzey Kafkasya topraklarında hakimiyet kurmuşlar; tarihin yalancısıyım ama belli Avrupa'ya geliyorlar. Alanlar'ın dilleri Doğu İrani diller grubuna aitmiş . Bu Alanca'da bulunan at kelimesinin diğer İrani diller ile

Vandal ordusunun Roma askeri kuvvetleri tarafından yenilemeyeceği belli olduğunda, Vandal kavmine Mauretania ve Numidya eyaletlerinde büyük araziler veriyor böylece yerleşik düzene geçmelerini sağlıyor.

karşılaştırılmasıyla ortaya çıkmış.

Hotanca, Osetce eski Farsça, Sanskritçe, Belüç, Median ve diğer İrani dillerde ortaklık bulunmuş. Vizigotlar bu kültürlerin Batı'ya yayılmalarını bir anlamda önlemiş.

Vandallar da o sırada pek ya-

man. 429 yılında 80.000 kişiye ulaştığı tahmin edilen Vandallar, İspanya'dan Kuzey Afrika'ya kadar teknelerle geçiyorlar. Modern Fas, Cezayir ve Tunus'un kıyı bölgelerini fethederek doğuya doğru ilerliyorlar. Vandal ordusunun Roma askeri kuvvetleri tarafından yenilemeyeceği belli olduğunda, Vandal kavmine Mauretania ve Numidya eyaletlerinde büyük araziler veriyor böylece yerleşik düzene geçmelerini sağlıyor.

Ancak onlar oturdukları yerde cici cici oturmuyorlar 439'da Vandallar doğuya doğru ilerliyorlar ve Kuzey Afrika'nın en önemli şehri olan Kartaca'yı ele geçiriyorlar. Daha sonra Batı Akdeniz'de Roma tarafından yönetilen Sicilya, Korsika, Balear Adalarını fethediyorlar.

460'lı yıllarda Romalılar, Kuzey Afrika'yı geri almak için deniz yoluyla iki başarısız askeri sefer

Vandal Kralı Gaiseric'in Roma'yı yağmalaması. (1833-1836, Tretyakov Galerisi Moskova)

yaparlar. Kuzey Afrika'nın Vandallar tarafından fethi, kuşatılmış Roma için büyük bir darbe olur; çünkü Kuzey Afrika önemli bir gelir kaynağı ve tahıl (çoğunlukla buğday) tedarikçisiydi Roma'nın.

Özellikle, 455 yılında Roma'yı yağmalamaları ve Aryan Hristiyanlığı uğruna İznik Hristiyanlığına zulmetmelerine ve bunca vahşete rağmen, Vandallar öğrenmenin korucuları olmuşlar hep.

Büyük inşaat projeleri, okullar yapıyorlar ve Kuzey Afrika, Latin Batı Roma İmparatorluğu'nun en yenilikçi yazarlarını doğa bilimcilerini destekliyorlar, istilacı ruhlarıyla çelişiyor gibi ama gerçek bu. Vandal Krallığı 534'te Vandallar Savaşı'nda Belisarius tarafından fethedilene kadar böyle sürüyor.

Vizigotların varlığı Roma'nın

vekalet savaşlarını idare etmesinde önemli rol oynuyor.

Proxy yani “vekalet savaşı” yeni bir icat değil demek. Roma hatta Vizigotlarla ihtiyaç halinde askeri yardım anlaşması da yapıyor.

Vizigotlar diğer kabilelerin de katılımıyla güçleniyorlar ama Fransız kabileler onları Fransa’dan kovuyor; 507’de krallarını öldürüyorlar. Bu arada içeride Papa’ya destek

verenlerle vermeyenler arasındaki ayrılıklar krallığı zayıflatıyor. Yine işin içine din girmiş ve 711’de Müslümanlara yenik düşüyorlar. İşgalci diyorlar ama Endülüs medeniyetinin

temelleri bir anlamda Vizigotlar sayesinde dolaylı olarak atılıyor.

Daha açık bir anlatımla Roma’nın düşüşü ve Müslümanların İspanya’yı alması Vizigotların zayıflaması sonucu mümkün oluyor.

İber Yarımadası’nda olup bitenlerin müsebbibi olarak Vizigotlar gösteriliyor pek çok tarihçi tarafından olanlar ise çok kısaca; Başkenti Şam’da bulunan Emevî Devleti, 7. yüzyılda zaten Kuzey Afrika’yı ele geçiriyor, Emevî Halifesi’nin desteğiyle Berberî kumandan Tarık Bin

Endülüs Emevîleri dönemi (756-1031) Endülüs’ün en parlak dönemi olarak bilinir. Cordoba dünyanın üçüncü önemli bilim merkezi haline gelir.

Günümüzde ünlü Roma Köprüsü’nün karşısındaki Cordoba Ulu Camii’nin görünümü

Ziyad Cebelitarık Boğazı’nı geçerek İber Yarımadası’nı Germen asıllı bir ulus olan Vizigotlardan alıyor. Başkentleri Toledo kenti. Tarık bin Ziyad’ın savaşta bozguna uğramamak, geri dönüş olasılığını kaldırmak için kendi gemilerini yaktırdığı söylenir.

Neticede Tarık Bin Ziyad, Vizigot kralı Rodrigo’yu yenilgiye uğrattınca krallık yıkılır ve İber Yarımadası’nın güney kısımları kısa bir süre içinde Müslümanların eline geçer. 750 yılına kadar Endülüs, Emevîleri’nin gönderdiği valiler

tarafından yönetilir. 750'de Abbasiler halifeliklerini ilan ettiler ve Emevî hanedanından Abdurrahman bin Muaviye, Endülüs'e kaçarak kendisini Emevî emiri ilan ederek Kurtuba şehrini kendine başkent yapar.

Endülüs Emevîleri dönemi (756-1031) Endülüs'ün en parlak dönemi olarak bilinir. Dünyanın üçüncü önemli bilim merkezi haline gelir Cordoba. Yine o dönemde Avrupa genelinde okuma yazma yeterince yaygın değilken Endülüs'te halkın çoğu okuma yazma bilmektedir. Şehircilik ve şehir kültürü döneminin önüne geçmiştir. Kültürel farklılıkların zenginlik olarak algılandığı bir çağdır.

Endülüslülerin egemenliği altındaki topraklarda Sefarad Yahudileri altın çağlarını yaşar! Müslümanlar ve Yahudiler güller gibi geçinirler. Abbasilerin gücü azalana Mısır'daki Fatimiler kendilerini halife ilan edene kadar saadet sürer.

Böylece İslam dininin önderliği bölününce lafı ayrıntıya girerek uzatmayayım Endülüs Emevîlerinin başarıları 11. yüzyıl başlarına kadar devam etse de 1031 yılında halifelik ve devlet Kastilya Krallığı'na karşı alınan yenilgiler ve iç karışıklıklar sebebiyle zayıflasalar da direnirler.

Ama Endülüs toprakları çok sayıda bağımsız devletçiklere bölünür. Bu devletçikler hem kendi aralarında çarpışmaya başlarlar, hem de İspanya'nın Hristiyan devletçiklerinin de saldırılarıyla karşı karşıya kalırlar.

Murabıtlar, Endülüs'ün parçalanmasını izleyen karışıklık döneminde düzenli bir askerî güce sahip olmalarının da verdiği avantajla kısa sürede İber Müslüman bölgelerini ele geçirseler de Hristiyan İber halklarının saldırıları ve Kuzey Afrikalı diğer toplulukların çıkarttığı ayaklanmalar yüzünden güçleri gün geçtikçe tükenir, siyasi hâkimiyetlerini kaybederler. Murabıtlar, Muvahhidler derken bu topraklarda bağımsız emirliklerden başka bir şey kalmamıştır. 1492'de Beni Ahmer devletinin yıkılışı ile İspanya'daki 781 yıllık İslam varlığı sona erer.

1492'de Beni Ahmer devletinin yıkılışı ile İspanya'daki 781 yıllık İslam varlığı sona erer.

Ispanya Kralı III. Felipe 22 Eylül 1609 tarihli bir fermanla 1610-1614 yılları arasında Müdeccenleri de kovar. Yani kendi gettolarında ikamet izni verilen Müslümanlar. Çoğu cami, kümbet, medrese, köşk, saray ve eşsiz yapılar yıkılır, tahrip edilir. Müslümanlar kadın, çocuk fark etmeksizin katledilir veya İspanya dışına göç etmeye zorlanır. 300.000 kadar Müdeccen, vatanlarını terkederler.

Böylece Müslümanların İspanya'daki izi büyük oranda silinmiş olur. Döneminde dünyanın en

önemli kütüphanelerinden biri olan Granada'daki kütüphanedeki 1 milyon cilt kitap meydana çayır çayır yakılır.

Devam edelim... Yok olan uygarlıklar ziyaretlerimizde sıra 450-1093 yılları arasında merkezi İskoçya'da yer alan Keltik bir krallık olan Strathclyde Krallığı'nda.

İskoçya'nın merkezinde Glasgow'u da içine alan Keltik bir krallıktır. İngiliz adalarında Roma'nın kontrol gücü azalınca ortaya çıkan en güçlü krallıktır. Lakin bu sefer onlar da İngilizlerle bir türlü birlik olamazlar ama Vikinglere yenilirler eriyip giderler; 11. yüzyılı çıkartamazlar.

Gelelim Sasani İmparatorluğu'na. İslamın yükselişine kadar İran'daki tek Zoroastrian yani Zerdüşî imparatorluktur.

Aslında tarihin çöplüğünü boylayan bir başka imparatorluk olan Part Parthia İmparatorluğu'nun çökmesinden sonra ortaya çıkarlar.

Part İmparatorluğu az buz imparatorluk değil, günümüz Kuzey İran, Ermenistan, Gürcistan, Türkiye'nin doğusu, Suriye'nin bir kısmı, Tacikistan, Afganistan, Pakistan, Kuveyt, İran Körfezi, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar hatta MÖ 3. yy'da Yunanistan'ın doğu kısmını içine alan bir imparatorluktur,

MS 224'te bir isyan çıkıyor, imparator ölüyor. Ardından imparatorluk dağılıyor ve Perslerin dönemi başlıyor çok uzun süremiyor saltanatları ama Ortadoğu, Mısır, şimdiki

Ermenistan yayılmacı agresif askeri ataklarına maruz kalıyor. Bizans direniyor ama asıl Müslümanlar karşısında yeniliyorlar ve İslamiyeti kabul ederek şimdiki İran'ın aslında bir nevi temelleri atılıyor. Koca imparatorluk 5 yılda tarihin çöplüğüne gidiyor. Yerimiz kısıtlı... İspanya'da Akdeniz'e hükmeden Aragon'lar, Hindistan'daki Chola Hanedanı tüccarları 1500 yıl Ortadoğu'dan Çin'e at koştururken bir müddet sonra sonra askeri gücü zayıflayınca kendi içindeki krallıklar tarafından yıkılan bir imparatorluk.

Trebizond İmparatorluğu ve diğerleri velhasıl büyük imparatorlukların hepsi an gelmiş bir bir yok olmuşlar.

Mustafa Kemal Atatürk'ümüz "İlelebet Payidar" kalmanın önemini işaret ederken şüphesiz eşsiz askeri, politik dehası, devrimci kişiliğiyle Cumhuriyetimizi zihinlerimizde zamanın ötesine taşıdı.

Tarih çöplüğünde yok olan imparatorlukları okuyunca bizim eşsiz Cumhuriyetimiz, çizilen Misakı Milli sınırlarımız bir kere daha anlam kazanıyor. Hiç şüphesiz akıl, fedakârlıklarla kurulan bir Cumhuriyet'in, askerleri ve halkıyla savaştan korkmayan zaferler kazanan bir komutarı "Yurtta sulh cihanda sulh" diyorsa elbette bir bildiği vardı. Görevimiz yolunda ilerlemek, bu güzelim Cumhuriyeti payidar kılmak. Başka yolu yok bu işin...

Saygıyla Efendim •

necefugurlu@gmail.com

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Afganistan'ın 1 trilyon Dolar Değerindeki Maden Rezervine **Ne Oldu?**

Amerika Birleşik Devletleri'nin, işini tamamlayıp, en büyük rakipleri ve Çin ve Rusya'nın başına dert açabileceği hesabıyla da Taliban'a terk ettiği Afganistan konusu daha uzun yıllar konuşulacak. »

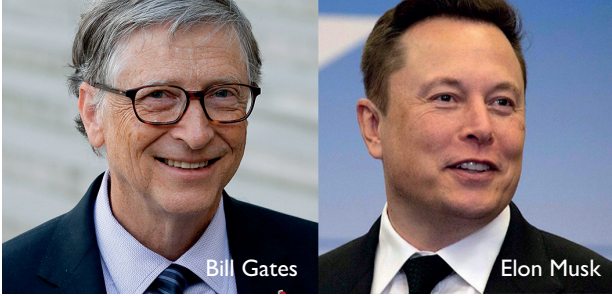

Konuyu çeşitli açılardan irdeleyebilir, stratejik analizler yapabiliriz. Ancak ben dikkatinizi bugüne kadar sadece medyadaki içi boş haberlerde kalmış bir konuya çekeceğim.

Genel olarak, “Taliban 1 trilyon dolarlık maden rezervini kontrol edecek. Bu konuda da Çin ile anlaş-tı” şeklinde anlatılan bu konuyu ciddi bir şekilde ele almak gerekiyor.

Başta bakır olmak üzere bazı-larını bir kenara bırakırsak, Afganistan’da sözü edilen madenlerin en önemlileri altın, uranyum ve lityumdur.

Lityum madeninin çıkarılması ve ABD’ye taşınmasıyla doğrudan ilgilenen ilk isim Bill Gates olmuştur. Onu Elon Musk takip etmiştir.

Konuya, “Afganistan’daki ABD üslerinin sayısını ve kuruldukları yerleri biliyor musunuz?” sorusuyla başlayalım.

ABD’nin Afganistan’daki en büyük hava üssü Başkent Kabil yakınlarındaki Bagram olmuştur.

Diğer üsler ise Kâbil, Mezar, Celalabad, Gardez, Kandehar, Helmand, Şindand, Herat, Uruzgan, Paktika ve Lahman şeklinde sıralanmaktadır.

Söz konusu üslerin bazılarında uçak pistleri bulunmaktadır. Tamamında ise helikopter pistleri vardır.

Bu üslerden Şindand, Uruzgan, Paktika ve Lahman’ı diğerlerinden ayıran bir özellik vardır. Bu da söz konusu bölgelerde altın, uranyum ve lityum madenlerinin bulunmasıdır.

Bu üslerin çevresindeki ikinci koruma kuşağını oluşturma görevi Afgan ordusuna verilmişti. Yine bu

üslerin içinde çok sayıda Afgan sivil ve uzman-mühendis ABD’li sivil-ler faaliyet göstermiştir.

Şindand ve Uruzgan’dan lityum, Paktika ve Lahman’dan ise uranyum ile altın çıkarılmıştır.

Günümüz-de stratejik

bir maden haline gelen lityum, dayanıklı ve uzun ömürlü olduğu için elektrikli arabalar, akıllı telefonlar ve dizüstü bilgisayarların pillerinde, ayrıca savunma sanayinde kullanılmaktadır.

Lityum maden rezervleri en

büyük iki ülke ise Bolivya ve Afganistan'dır. Bu arada, Bolivya'da ABD karşıtı Morales'in birkaç yıl önce neden devrildiğini anlamışsınızdır.

Önce lityum madenlerini değerlendirelim, Paktika ve Lahman'dan çıkarılan uranyum ile altın konusunu ise sonraya bırakalım.

Lityum madeninin çıkarılması ve ABD'ye taşınmasıyla doğrudan ilgilenen ilk isim Bill Gates olmuştur. Onu Elon Musk takip etmiştir.

Gates ve Musk'un elektrikli arabalar, akıllı telefonlar ve dizüstü bilgisayarlarla bağlantısı düşünüldüğünde lityuma ilgileri de anlaşılacaktır.

Freeport-McMoran, ABD'nin önemli maden şirketlerindedir. Altın madeni denilince akla gelen ilk isim olan bu şirketin hisselerinin önemli bir bölümü yaklaşık 15 yıl önce Bill Gates'in şirketleri tarafından satın alınmıştır.

Ayrıca 'Lilac Solutions' lityum madeni konusunda Amerika Birleşik Devletleri'nin önde gelen firmalarından biridir. Bu firmanın arkasında ise Bill Gates'in sahibi olduğu 'Breakthrough Energy Ventures' adlı şirket vardır.

Lilac Solutions'a doğrudan sahip olarak fazla dikkat çekmek istemeyen Gates, 'Breakthrough Energy Ventures' şirketini kullanmayı tercih etmiştir.

Elon Musk ise Mart 2007'de, Teslamotor ve SolarCity şirketleri aracılığıyla Bill Gates ile de anlaşarak, Freeport-McMoran hisselerinin

bir kısmını almıştır.

11 Eylül Saldırıları sırasında CIA Başkanı olan George Tenet ise Freeport-McMoRan'un Ceo'su Richard Adkerson'un, Bill Gates ve Elon Musk ile yaptığı görüşmelere aracılık eden kişidir.

Tenet ismi çok önemlidir, çünkü 1997-2004 döneminde CIA Başkanlığı yaparken, "Afganistan'ın stratejik madenleri" başlıklı raporu Beyaz Saray'a sunmuştur. Yeri gelmişken belirtelim, bakmayın siz medyada dolaşan 1 trilyon dolarlık maden haberine. Afganistan'daki madenlerin gerçek değerinin ölçüldüğü tek rapor, CIA'nın kamuoyu ile paylaşılmayan raporudur.

Söz konusu raporda, lityum madeninin stratejik öneminin altı çizilerek, ABD'nin izlemesi gereken yol haritası belirlenmiştir.

Burada bir püf noktası var, o da aslında bir altın madencilik şirketi olan Freeport-McMoRan'ın, Lityum madenlerini aramada ve işletmede Amerika Birleşik Devletleri'nin

en önemli şirketi Albemarle ile ortaklığıdır.

Tekrar Afganistan'a dönersek, askeri üs olan Şindand ve Uruzgan, bizzat lityum maden yataklarının üzerine kurulmuştur. Buralarda çalıştırılan Afganlar, aile bağları bulunmayan, üslerin dışında hayatları olmayacak sivillerden seçilmiştir.

Söz konusu üslerin bir diğer özelliği ise helikopter trafiğinin çok yoğun olmasıdır. Öyle ki, üsse kalkıp inen her 10 helikopterden 8'i askeri kamufajlı kargo helikopterleridir. Ayrıca üslerin yakınında kargo uçaklarının inebileceği pistler inşa edilmiştir.

Helikopterlerin destinasyonu Kabil Yakınlarındaki Bagdam Hava üssüdür. Helikopterlerin yolculukları boyunca ABD savaş uçaklarının gözetiminde olduğunu da vurgulamak gerekiyor.

Helikopterlerdeki gri çuvaların yüklendiği kargo uçaklarının ABD'de 2 varış noktasından biri North Carolina diğeri de Nevada'dır. Askeri nakliye uçağı

olmayan bu uçakların Bagdam ile North Carolina ve Nevada arasında izledikleri rota, sivil uçakların kullandığı rotadır. Zaten söz konusu uçakların varış noktalarında indikleri alanlar da askeri değildir. Ama bu alanlar Irak işgalinde de görev yapmış bir güvenlik şirketi tarafından korunmaktadır.

Söz konusu üslerdeki faaliyet ve uçuş trafiğini sorgulayan yazılar, 2008-2016 yılları arasında, Washington Post, The Wall Street Journal, The Economist, USA Today, Le Monde, Le Figaro, Le Pais, Der Spiegel, Focus, The Guardian gibi

gazete ve dergilerde yayımlandı. Bunlara Pentagon'dan 2 kez yalanlama yapıldı.

Bill Gates ve Elon Musk, Şindand ve Uruzgan üslerine birçok kez ziyarette bulunmuştur.

Ancak bu ziyaretler kimi zaman şüphelerin de artmasına neden olmuştur.

Şindand Üssü yakınlarındaki İspanyol askerlerin bulunduğu karakola röportaj için gelen Le Pais gazetesi ve RT Noticias televizyon kanalından bir grup gazeteci, Nisan 2012'de, "Gates, Afganistan'da hem de çok yakınımızda" ifadelerinin öne çıktığı bir haber yayınlamıştır.

Önce The Wall Street Journal, ardından da İngiliz Financial Times gazetesi Freeport-McMoRan, Albe-marle, Teslamotor, SolarCity, Breakthrough Energy Ventures ve Lilac Solutions şirketlerinin son 15 yıllık bilançolarındaki büyük değişimi, görülmemiş kâr oranlarını ve şirketler arasındaki para akışını sorgulamıştır.

Finans ve borsa uzmanlarının görüşlerine yer veren The Wall Street Journal, şirket yöneticilerinin stratejik madenlerin ve geldikleri yerler konusundaki bir soruyu yanıtsız bıraktıklarına dikkati çekmiştir. Uzmanların ayrıca, başta Hazine Bakanlığı ve Vergi Kurumları olmak üzere Amerikan resmi makamlarının söz konusu şirketleri özel bir korumaya aldığını söylediğini vurgulamıştır.

Şimdi Bill Gates'in sahibi olduğu Lilac Solutions şirketi için Nisan 2019'da hazırlanan "The future of lithium and new resources" başlıklı rapora gelelim ve özetle şu cümlelere dikkat çekelim:

"Öngörülen süreden önce maden çıkarma çalışmalarını tamamladık. Madenlerin artık verimli olmayacağı bilgisini 2017 sonunda Pentagon'a da vermiştik. Yönümüzü Bolivya ve diğer ülkelere çevirmenin zamanı geldi."

Adı özellikle verilirse de burada sözü edilen ülkenin Afganistan olduğunu anlamakta zorluk çekeceğinizi sanmıyorum.

Rapordan da anlaşılacağı üzere Afganistan'daki lityumu tüketen ABD, yönünü bu stratejik maden bakımından çok zengin Bolivya'ya çevirdiğinde karşısında çok büyük bir engel olarak gördüğü solcu Devlet Başkanı Evo Morales vardı.

Bill Gates ise açıklamasında, "Morales'in bazı gerçekleri anlaması zaman alabilir. Gerekli zamanı bulacağı günler de gelecektir." diyordu.

ABD, bu sorunu da Morales'i Ekim 2019'da görevden uzaklaştıracak siyasi hamleleri yaparak ve orduyu devreye sokarak çözdü. Ama son seçimde işler yine karıştı.

Aslında Bill Gates, 2017 ve 2018'de, 2 kez Bolivya'ya giderek, Morales ile görüşmüştü. Son görüşmeden sonra Morales, "Bolivya'nın zenginlikleri yoksul Bolivya halkıdır. Burası, uçaklarını, helikopterlerini indirip zenginliklerimizi taşıyacakları bir ülke değildir" açıklamasını yapıyordu.

Bill Gates ise açıklamasında, "Morales'in bazı gerçekleri anlaması zaman alabilir. Gerekli zamanı bulacağı günler de gelecektir." diyordu.

Afganistan konusunu yıl sonuna kadar bitirmeyi planladığım kitabımda çok daha derli toplu bir halde anlatacağım. •

gurbuzverenbd@gmail.com

Gençliğin Dünyası

Kaya Boztepe

Afganistan

1

General Pershing'in Kurmay Başkanı olan General Habord Sivas'ta Mustafa Kemal'le görüştü ve şöyle dedi:

"Türk tarihini okudum. Milletiniz büyük komutanlar yetiştirmiş, büyük ordular hazırlamıştır. Bunları yapan bir millet elbette bir medeniyet sahibi olmalıdır. Takdir ederim. Ama bugünkü duruma bakalım. Başta

Almanya müttefikinizle dört yıl harp ettiniz, yenildiniz, dördünüz bir anda yapamadığınız şeyi, bu durumda tek başınıza yapmayı nasıl düşünebiliyorsunuz? Fertlerin intihar ettikleri vakit vakit görülür. Bir milletin intihar ettiğini mi göreceğiz?"

Mustafa Kemal hiç düşünmeden cevapladı kendisini:

"Teşekkür ederim dedi. »

Tarihimizi okumuş, bizi öğrenmiş-siniz. Fakat, şunu bilmenizi isterim ki biz emperyalizm pençesine düşen bir kuş gibi yavaş yavaş aşağılık bir ölüme mahkûm olmaktansa babalarımızın oğulları olarak vuruşa vuruşa ölmeyi tercih ediyoruz.”

General ve arkadaşları sessizce ayağa kalktılar. General Mustafa Kemal'e baktı ve *“Biz de olsa böyle yapardık.”* dedi.

Mustafa Kemal sadece bir ülkenin kaderini değiştirmede. Emperyalistlere kafa tutarak bir mucizeye imza atan, bağımsızlık mücadelesini kazanarak laik Cumhuriyeti kuran Mustafa Kemal Atatürk, bir çok ülkeye ümit ve örnek olmuştu. Afrika'dan orta, yakın ve Uzak Doğu'ya, Orta Amerika'dan Güney Amerika'ya kadar emperyalist ülkelerin kölesi haline gelmiş bir çok ülke Mustafa Kemal ve genç Cumhuriyeti hayranlıkla izliyor, bağımsızlık hayalleri kuruyorlardı.

İşte bu ülkelerden biri de son zamanlarda gündemden düşmeyen Afganistan'dı.

Dünyada en çok uyuşturucu üretilen ve tüketilen, yobazların, dincilerin, gericilerin elinde ezilen Afganistan bir zamanlar laik

ve modern bir ülke olmaya çok yakındı.

“Gazi Paşa'yı ağabeyim diye tanırım. Onun yolunda gitmek isterim” diyen Amanullah, Türkiye Cumhuriyeti'ni örnek alan, Atatürk hayranı bir liderdi. Afganistan'ın Atatürk'ü olmak isteyen Amanullah'ı, başlattığı reform hareketlerinde izlediği politikalar yüzünden ilk uyarıp eleştiren de Atatürk'ten başkası değildi.

Modern Afganistan'ın ilk güçlü lideri Emir Habibullah Han 1901'de ele geçirdiği yönetimi 1919'a kadar korudu. Başta askeriye olmak üzere

birçok önemli alanda ıslahat girişimlerine başlayan Habibullah Han, 1919'da uğradığı suikast sonucu hayatını kaybetti.

Mustafa Kemal'in büyük hayranı olan oğlu Amanullah, babasının ölümü sonrası tahta geçti. İlk iş de Afgan kabilelerine tam bağımsızlık vadedinde bulundu:

“Büyük ulusum bana taç giydirdiğinde ve

güvendiğinde, Afgan hükümetinin, dünyadaki ve yurtdışındaki diğer bağımsız güçler gibi, özgür ve bağımsız olması gerektiğine söz verdim, Afganistan halkı içeride tam özgürlüğe sahiptir ve herhangi bir

Emir Habibullah Han

saldırıcılık ve zulümden korunuyor ve insanlar sadece yasalara uyumalılar, hepsi bu.”

İktidarının ilk aylarında İngilizlere karşı giriştiği bağımsızlık savaşı ülke-deki Afgan dinamiklerini etrafında toplamasını sağlayacaktı ancak İngilizlere karşı kesin zafer kazanmaya çok yakın olduğu bir sırada bazı sınır kabilelerin isyan hareketinden çekinerek mücadelesine son verdi.

Atatürk'ün Sevr Anlaşması'nı yırtıp atmasının, Mudanya ve peşinden Lozan Anlaşması daha sonra da Montrö Anlaşması'nın önemini kavrayamayan veya ülkenin tapusunu önemsizmiş gibi göstermeye çalışan hainlere cevap vermeye bile değmez ancak iş sadece anlaşma imzalamakla da bitmiyor. Afganistan'da, 1919'da imzalanan Ravulpindi Antlaşması'yla İngilizler'den kâğıt üzerinde bağımsızlık kazanıldı; ama İngilizler özellikle sınır bölgelerindeki kabileler üzerinde etki oluşturacak ciddi imtiyazlar elde etti. Zaten Amanullah'ın sonunu hazırlayan da bu imtiyaz sonrası ortaya çıkan isyanlar oldu.

Benzer oyunlar Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nde de oynandı

Atatürk ve Afganistan Eski Kralı Amanullah Han

Amanullah, babası Habibullah'ın kabilelere ve dini gruplara verdiği tavizlere rağmen iktidarda tutunamadığını görmüştü.

ancak bunlar başarısızlıkla sonuçlandı. İşte bunun en büyük sebebi Atatürk'ün ileri görüşlülüğü ve kendisinin halkı ile tamamen bütünleşmiş olmasındandır.

Amanullah, babası Habibullah'ın kabilelere ve dini gruplara verdiği tavizlere rağmen iktidarda tutunamadığını görmüştü. Bu yüzden daha modern bir toplum oluşturma yoluna gitti. Öncelikle

Mustafa Kemal Atatürk, Kral Amanullah ve Kraliçe Süreyya Türkiye'ye geldiklerinde onları büyük bir misafirperverlikle karşıladı.

Afganistan'da yaşayan tüm ırk ve kabilelere vatandaşlık verdi. Anayasa çalışmalarına hız verdi ve Afganistan'ın kanayan yaralarından birisi olan köleliği yasakladı. Amanullah'ın köleliği resmen yasakladığı süreçte Afganistan'da 500 bin civarında köle bulunuyordu. Amanullah'ın reform sürecine asıl hız verecek gelişme 1928 yılında yapacağı yurt dışı seyahatiydi. Birçok Avrupa şehrini ziyaret edecek Amanullah, Türkiye'ye de gelecekti.

Mustafa Kemal Atatürk, Kral Amanullah ve Kraliçe Süreyya Türkiye'ye geldiklerinde onları büyük bir misafirperverlikle karşıladı. Kraliçe Süreyya, Amanullah'ın devrimlerini hızlandıracak en önemli faktördü. Amanullah Han Türkiye ziyareti

sırasında kendisine rehberlik eden Fahrettin Altay'dan çok etkilenmiş hatta kendisine Afganistan Genel Kurmay Başkanlığını teklif etmişti. Atatürk, Fahrettin Altay'a Amanullah Han hakkında fikirlerini sorduğunda, Altay *"Bilgi vermeme rağmen dinlemiyor; kendisine fazlaca güveniyor; idare tecrübesi çok az."* şeklinde çekincelerini dile getirmişti. Hasan Rıza Soyak da aynı şekilde Amanullah Han'ın bazı konularda fazla aceleci davrandığını düşünüyordu.

Fahrettin Altay

Atatürk, Amanullah'ın yurt dışına da çıkmadan önce başlattığı reform sürecinin zamanlamasını doğru bulmadığını son derece açık bir şekilde kendisine iletmişti. Yapılması gerekenlerin zamana ve zemine uygun olmadığını, detaylı,

planlı bir uygulamadan uzak, özellikle de olması gereken kadrolaşmayı hazırlamadan son derece süratli bir şekilde yol almaya çalışan Amanullah'ın hızı Mustafa Kemal'i endişelendirdi. Bütün bunlar yapılırken uzun süreli yurt dışı gezileri de Atatürk için ayrı bir endişe konusuydu. Başbaşa kaldıklarında da kendisini uyarmak ihtiyacında hissetti.

“Aziz kardeşim nedir bu tedbirsizlik? Nedir bu gamsızlık? Almışsın aileni yanına ülkeden ülkeye dolaşıp

Atatürk, Amanullah'ın yurt dışına da çıkmadan önce başlattığı reform sürecinin zamanlamasını doğru bulmadığını son derece açık bir şekilde kendisine iletti.

duruyorsun. Arkana baktığın yok, oysa Afganistan'ın durumu pek naziktir. Bunu bir an bile aklından çıkarma hatta kuruntulu, kuşkulu ol ama tedbirsiz olma. Daha dün çadırında kurşunlanmış olan öz babanı hatırla, Afganistan tarihini hatırla!”

Amanullah, ülkesini bir an önce modern bir Afganistan'a

dönüştürmek istiyordu.

Üstelik Avrupa şehirlerini gezdikten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin başarılarını görmesi onu daha da istekli hale getirmişti;

“Hâkimiyet-i Milliyeyi evvelce biliyordum fakat bu sefer çok yakından tanıdım. Pek samimi ve kalbî surette karşılandığım ve muhabbet aşarı gördüğüm Ankara'nun hatırasını daima yâd edeceğim. Biz de Kâbil'i Ankara gibi yeniden yapıyoruz. Planımızdan size göndereceğim. Bütün Avrupa'yı gezdim ve çok mükemmel müesseseler gördüm. Esasen bu müesseseler hakkında evvelce araştırmalarım vardı. Fakat burada kurduğunuz müesseselerin esasında mükemmeliyet ve intizamında fevkaladelikler buldum. Hakikaten ciddi ellerle ve aşkla kurulmuş olan bu müesseseleriniz çok kıymetli ve kudretlidir. Gazi, dünyanın en büyük adamı ve en mühim askeridir. Temaslarımda lütf ve muhabbetlerini gördüm. Kendileriyle bilahere tanışıyor ve seviyor idim. Fakat görüşükten sonra kıymetinin azametini daha iyi anladım. Kendileriyle yakından tanıştığımından dolayı çok müftehirim. Türkiye ricaliyeye temaslarımdan çok memnunum. Bugün hepsinin ayrı ayrı dostluk ve samimiyetlerini taşıyorum. Hepsini sevdim. Kendileriyle tanışmaktan mütevellid bir memnuniyet içindeyim.” •

kayabozteped@gmail.com

Gelecek ay: Afgan Kralı Amanullah'ın plansız ve zamansız devrim kararları

Promete
Necdet Pamir

Afganistan:

Doğal Kaynaklar ve Enerji Durumu ^①

Asırlar boyu fatihlerin ve tüccarların, doğu-batı (ya da batı-doğu) eksenli fetih ve ticaret serüvenlerine ev sahipliği yapan 'doğal bir koridor' olan Afganistan¹, Taliban'ın iktidarı güçle ele geçirmesi sonrasında, bir kez daha dünya

gündeminin üst sıralarına oturdu.

Birçok farklı etnik, dini, mezhepsel yapı ve uygarlık düzeyine sahip olan ülkenin, yüzölçümü 652,230 kilometrekaredir ve tamamen karalarla çevrilidir. Çin ile 91 km, İran ile 921 km, Pakistan

ile 2670 km, Tacikistan ile 1357 km, Türkmenistan ile 804 km, Özbekistan ile 144 km sınırı vardır.² 600 kilometreden fazla ve kuzeydoğu-güneybatı uzanımı olan Hindikuş Dağları, ülkenin büyük bölümünü kaplayan ve bölgeler arasındaki ulaşımı zorlaştıran önemli bir doğal engeldir.

Afganistan'ın nüfusu (Eylül 2021'de), yaklaşık 40 milyondur.³ Başlıca etnik gruplar olan Peştunlar (nüfusun yaklaşık %42'si), Tacikler (%27), Hazaralar (%9), Özbekler (%4) ve daha az yoğunlukta olmak üzere Balohlar, Türkmenler, Nuristani'ler, Pamiriler, Araplar, Guyarlar, Brahuiler, Kızılbaşlar, Aymaklar, Paşailer ve Kırgızlar, Afganistan'ın zengin ve karmaşık mozağini oluşturmaktadır. Bu zenginlik ve karmaşıklık, doğal olarak ülkede bütünlüğün ve istikrarın sağlanabilmesini güçleştiren ve dış etkenlerin de kendi çıkarları için devreye girmesiyle, sürekli "iç" çatışmaların sürdüğü bir Afganistan yaratmaktadır.

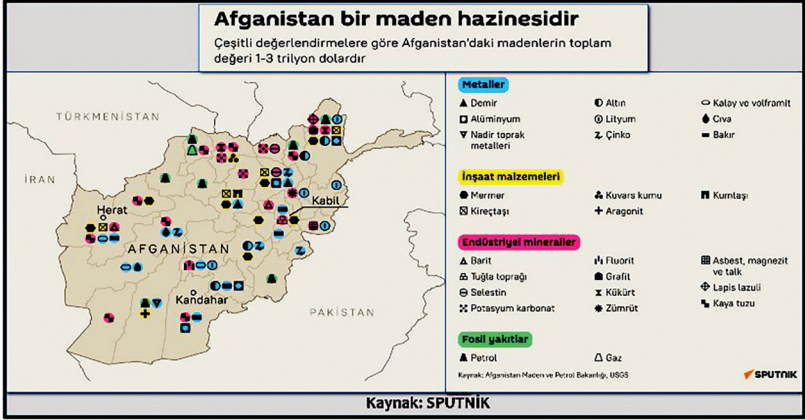
Yüzyıllarca farklı fatihlerin etki ve yönetiminde kalan bu coğrafyada, 1747 yılında Ahmed Şah Durrani, Peştun kabile/aşiretleri bir araya getirerek, Afganistan'ı kurdu. Afganistan, 1919 yılında (İngiliz yönetimine karşı) bağımsızlığını kazanana dek, Rus ve İngiliz İmparatorlukları arasındaki güç mücadelesinde (Büyük Oyun) tampon ülke oldu. 1979'da dönemin sosyalist hükümetinin daveti ile SSCB, 1979'da ülkeye asker gönderdi.

BM'in girişimiyle imzalanan Cenevre Anlaşması sonrasında (1988) SSCB, 15,000'e yakın asker kaybı sonrasında Afganistan'dan çekildi. Ülke, 1996-2001 arasında, Taliban yönetimi altına girdi. 2001'de ABD tarafından işgal edildiyse de belli bölgelerdeki Taliban egemenliği devam etti. 2021'de ABD'nin askerlerini çekme kararı sonrasında, Afganistan yeniden Taliban kontrolüne girdi. Tüm yabancı güçlerin işgalleri süreçlerinde, diğer büyük devletler, kendi çıkarları doğrultusunda, Taliban'ı desteklemekten geri kalmadılar ve kalmayacaklar.

Afganistan coğrafyası, doğal zengin kaynakların barındığı ülkelerle, büyük tüketim merkezleri arasındaki önemli bir geçiş coğrafyasıdır. Doğal kaynaklar bakımından (özellikle madenler ve nadir elementler) kendisi de stratejik denebilecek zenginlikte kaynaklara sahiptir. Petrol ve doğal gaz kaynakları açısından, kendine yetebilecek bir potansiyeli olduğu, çeşitli raporlarla ortaya konulmuşsa da yıllardır yaşanan istikrarsızlıklar nedeniyle, gerek madenler ve gerekse hidrokarbon kaynakları, yeterince geliştirilememiştir.

Doğal Kaynaklar

Ülkenin kaynakları; CIA raporuna göre doğal gaz, petrol, kömür, bakır, kromit, talk barit, kükürt, kurşun, değerli ve yarı değerli taşlar ile ekilebilir araziler olarak sıralanmaktadır. 1 Eylül 2021'de Sputnik

tarafından yayınlanan bir yazıda ise bunların yanı sıra lityum, nadir toprak elementleri, alüminyum, cıva, kalay, altın, demir ve volframit varlığından da bahsedilmektedir. Sputnik'e göre; inşaat sektöründe kullanılan mermer, kireçtaşı, kumtaşı, aragonit, kuvars kumu da ülke kaynakları arasında yer almaktadır.

Afganistan'ın endüstriyel mineralleri ise gene Sputnik'e göre, yukarıdaki infografikte yer almaktadır.

Anadolu Ajansı tarafından yayınlanan bir makalede⁴ de 2010 yılında yayınlanan bir Pentagon raporuna atıfla, "... 'Nadir minerallerin Suudi Arabistan'ı olarak nitelendirilen Afganistan, doğal gaz, petrol, kömür, bakır, gümüş, altın, kobalt, kükürt, kurşun, çinko, demir cevheri, tuz, nadir toprak elementleri, değerli ve yarı değerli taş yataklarıyla dünyanın en zengin mineral rezervlerine sahip bulunuyor.'" denilmektedir. Makalede ayrıca "ABD Jeolojik Araştırmalar Enstitüsüne (USGS) göre, Afganistan'ın

Badahşan, Tahar, Zerekşan, Ketevaz, Kundalan ve Çayıkayı dağlık bölgelerinde önemli altın rezervlerinin" yer aldığı belirtilmektedir.

Ülkenin kaynakları; CIA raporuna göre doğal gaz, petrol, kömür, bakır, kromit, talk barit, kükürt, kurşun, değerli ve yarı değerli taşlar ile ekilebilir araziler olarak sıralanmaktadır.

Madenlerde çalışan Afgan işçiler ve arkada Kabil'in 40 kilometre güneybatısında bulunan ve zengin doğal kaynaklara sahip olmasıyla bilinen Mes Aynak Vadisi

Bakır rezervleri Belhab, Zerekşan, Kundalan, Düser-Şida, Mes Ayna ve Çayıkayı dağlık bölgesinde yoğunlaşmıştır. Önemli lityum rezervleri ise Nuristan ilinde yer almaktadır. Kunduz, Cevizcan ve Herat ise, petrol ve doğal gaz kaynaklarının yer aldığı illerdir.

Afganistan'ın ispatlanmış maden rezervlerinin ve/veya potansiyel

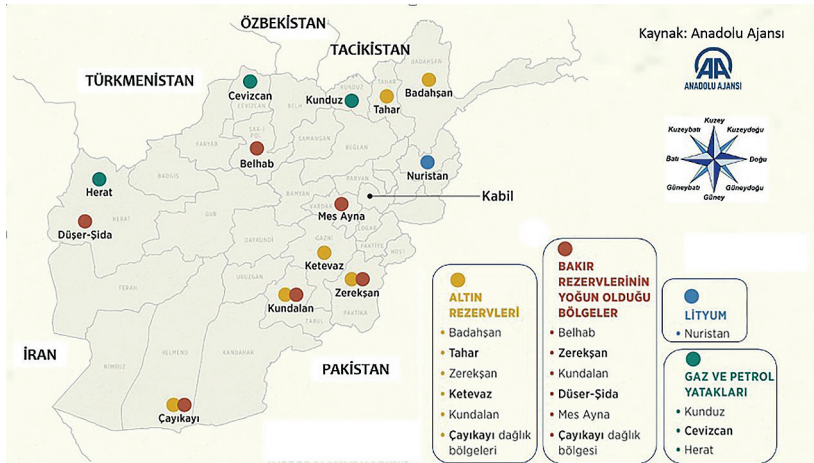
(henüz keşfedilmemiş) kaynaklarının bir özeti yapmak gerekirse;

Bakır:

2019 yılında Afganistan Maden ve Petrol Bakanlığı tarafından yayımlanan bir rapora göre, ülkenin ispatlanmış bakır rezervleri yaklaşık 30 milyon tondur.⁵

Bakanlık raporu ayrıca henüz keşfedilmemiş 28,5 milyon ton bakır rezervleri olduğunu öne sürmektedir.

Dünya ispatlanmış bakır rezervleri ise yaklaşık 2,8 milyar ton olarak rapor edilmektedir (USGS). USGS, buna ilave olarak (tahminen) 3,5 milyar ton henüz ispatlanmamış bakır rezervi daha olabileceğini ve toplamın 6,3 milyar

Afganistan'ın trilyonlarca dolar değerinde maden rezervleri üzerinde bulunduğu tahmin ediliyor

tona ulaşabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla, eğer Afganistan'ın 58,5 milyon ton bakır rezervi olduğu kabul edilecek olursa, bu dünya toplamının % 1'i civarındadır. Ülke için önemli, dünya ölçeğinde ise çok önemli olmayan bir miktardır ve cari fiyatlarla 540 milyar dolar civarında bir değerden söz edilmektedir. Ülkenin en büyük bakır rezervlerinin 30 yıllık işletme hakkı, 2008 yılında Metallurgical Corp of China (MCC) ve Jiangxi Copper adlı iki Çin şirketine oluşan konsorsiyuma verilmişti. Çin'in, bu gibi yatırımlarını korumanın yanı sıra, Bir Kuşak Bir Yol Stratejisi'nin aksamadan yürütülmesi ve başta ABD olmak üzere diğer büyük aktörleri devre dışı bırakma stratejisi açısından Taliban ile ilişkilerini iyi düzeyde tutması, beklenen en olası senaryodur.

Diğer Metaller:

Bahsi geçen Bakanlık raporunda, 2,2 milyon ton çelik üretimine uygun demir cevherinin varlığından ve (2019 piyasa fiyatlarıyla) 350 milyar dolarlık bir değerden söz edilmektedir.

Altın rezervleri ise, 2,7 tonluk miktarı ve (2019 yılı) 170 milyon dolarlık değeri ile daha mütevazı bir varlığı ifade etmektedir. Raporda alüminyum, kalay, çinko, kurşun gibi diğer metallerin de ülkenin değişik bölgelerine dağılmış olduğu not edilmektedir.

Lityum:

Diğer metallerin yanı sıra, Afganistan'ın özellikle lityum açısından son derece zengin bir potansiyeli olduğu, ağırlıklı olarak ABD kaynaklarınca ve medyası tarafından⁶ belirtilmektedir. "Lityum (alkali)

metali, deldurulabilir pillerde (örnek olarak cep telefonu ve kamera pili) ve ağırlığa yüksek direniş göstermesi sebebiyle alaşım olarak hava taşıtlarında kullanılır. Li+ ionunun nörolojik etkilerinden dolayı, lityumlu bileşikler, farmakolojik olarak sakinleştiricilerde kullanılır.⁷⁷ Son derece yaygın bir kullanım alanı vardır ve stratejik bir metal olarak kabul edilmektedir.

Başlıca kullanım alanları; bataryalar, seramik ve cam sanayisi, elektrik ve elektronik, yağlama gresleri, metalürji sektöru, silikon nano-kaynak, piroteknik,⁸ hava temizleme, optik, organik ve polimer kimyası, askeri alan, nükleer, ilaç sektöru, vb. olarak belirtilmektedir.

Dünya lityum rezervleri sıralamasında, şili açık ara (9,2 milyon metrik ton) ilk sırayı almaktadır. şili'yi Avustralya (4,7 mt), Arjantin (1,9 mt), Çin (1,5 mt) ve ABD (0,75 mt) izlemektedir. "Rezerv", yeterince veri sahibi olunan sahalara için belli kesinlik derecesi ile bilinen cevher miktarları için kullanılır. "Kaynak" (Resource) ise, ön bilgi ve verilere dayalı olarak, henüz kesinlik ifade etmeyen bulgular için kullanılan terimdir.

Örneğin, Bolıvyaya, dünyada en fazla lityum "kaynağına" (21 milyon ton) sahip ülke olarak rapor⁹ (USGS) edilmektedir. Afganistan da somut bir miktar öne sürülmese de daha önce belirtildiği gibi "Lityum'un S. Arabistanı" olarak tanımlanmaktadır.

Bir fikir vermesi bakımından, bataryalarda kullanılan lityum

karbonatın kilogram fiyatı, 19,5 ABD doları olarak verilmektedir ve yükselme eğilimindedir. Afganistan'da bulunan silikatlı lityumun (spodümen) cari fiyatı ise 690 – 750 dolar/ton aralığında verilmektedir.

Lityum arz güvenliği, son yıllarda, ABD ve Asya piyasalarında giderek öncelikli konu haline geldi. Batarya ve elektrikli araç üreticilerinin lityum gereksinimlerini, güvenilir ve çeşitlendirilmiş kaynaklardan sağlayabilmek için, teknoloji ve arama şirketleri stratejik ortaklıklar kurmayı sürdürüyorlar. Bataryalar ve elektrikli araç sektörlerinin yanı sıra, sıralanan birçok sektör için stratejik değeri olan lityumun Afganistan'daki potansiyeli, büyük devletlerin iştahını kabartan ve rakiplerinin eline geçmemesi için savaşım verecekleri çok önemli bir alanı ifade etmektedir. • (Sürecek)

necdetpamirbd@gmail.com

1- Analysis Document of the Isee 12/2011, Geopolitical Analysis Of Afghanistan

2- CIA The World Fact Book, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/#geography>

3-<https://worldpopulationreview.com/countries/afghanistan-population>

4-"Taliban'in ülkede kontrolü ele alması gözleri Afganistan'ın zengin enerji potansiyeline çevirdi"; Anadolu Ajansı, Sibel Morrow, 23.08.2021

5-Factbox: What are Afghanistan's untapped minerals and resources?, Reuters; August 19, 2021

6-New York Times, U.S. Identifies Vast Mineral Riches in Afghanistan – NYTimes.com, June 14, 2010

7-<https://tr.wikipedia.org/wiki/Lityum>

8-Piroteknik; ısı, ışık, gaz, duman ve/veya ses üretmek için bağımsız olarak kendinden ekzotermik kimyasal reaksiyonları sürdürme yeteneğine sahip maddeleri kullanma bilimidir. Havai fişek üretimini değil aynı zamanda kibrit, oksijen mumları, patlayıcı civata ve perçinler, otomobil hava yastığı bileşenleri ile madencilik, taş ocakçılığı ve yıkım işlerindeki patlatma gibi öğeleri de içermektedir.

9-<https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2021/mcs2021-lithium.pdf>

Nazilli Cumhuriyeti

Demirci Mehmet Efe

1919 yılının Mayıs ve Haziran ayları.

Aydın yöresinde Kuvayı Milliye çeteleri kuruluyor. Bunun için çabalayan bazı subay ve siviller, Kuvayı Milliye birliğinin komutanlığına Demirci Mehmet Efe'yi uygun görüyorlar.

Binbaşı Hacı Şükrü Bey, aynı zamanda bir Nazilli Cumhuriyeti kurulmasını, Demirci Efe'nin de bu cumhuriyetin başına geçirilmesini öneriyor.

Hacı Şükrü Bey, inatçı, atılgan ve pervasız bir subaydır. Demirci Mehmet Efe'nin güvenini kazanmıştır ve ona danışmanlık da yapmaktadır.

Şükrü Bey, vali, kaymakam, bucak müdürü gibi yöneticilerin Millî Kuvvetleri karşılıklarına almalarına ve Hürriyet ve İtilaf Partisi taraftarlarıyla işbirliği yapmalarına fena halde sinirlenmektedir. Bütün çabalarına rağmen ikiliği ortadan kaldıramayınca Demirci Mehmet Efe'nin etkisinden yararlanarak Nazilli'de

cumhuriyet ilan edilmesini iyiden iyiye kafasına koymuştur.

Türkiye devletinin adı ancak 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti olacaktır ama Türk aydınları 1919'da da cumhuriyet düşüncesine yabancı değillerdir. Zaten 1789 Fransız İhtilali'nden beri cumhuriyet yönetimleri dünyanın her tarafında kurulmaktadır. Bu düşünce Türk aydınlarını da etkilemiştir. Daha İkinci Abdülhamit zamanında Mithat Paşa, cumhuriyet idaresi kurmaya niyetli diye suçlanmıştır.

Türkler tarafından 1876'da Meşrutiyet ilan edilerek cumhuriyete doğru bir adım atılmış, 1908'de İkinci Meşrutiyet Devrimi'yle cumhuriyete gi-diş hızlanmıştır.

Türkler tarafından ilk cumhuriyet de 1916'da Batı Trakya'da kurulmuştur. Bugünkü Türkiye toprakları içinde gene Türklerin kurduğu ilk cumhuriyet de 1918'de Kars'ta Güneybatı Kafkas Hükümeti'dir. Zaten 1917 Bolşevik Devrimi'nden sonra yıkılan Çarlık idaresinden ayrılan ülkelerde hep cumhuriyetler kurulmuştur. Azerbaycan, Gürcistan, Azerbaycan bunlardır. 1920-1922 yılları arasında

İç Ege'de Demirci Akıncıları Yunanlara karşı çete savaşı yürütürken Yunan komutanı bu yönetimi bir cumhuriyet olarak nitelemiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Almanya'da, Bulgaristan'da, Macaristan, Avusturya'da da cumhuriyet ilan edilmiştir. Türkiye'nin çevresinde olup bitenler elbette gözleri ve kulakları dış dünyaya açık Türk aydınlarının dikkatinden kaçamazdı.

Ama İstanbul'da hâlâ bir padişah vardı. Onu devirmek için bir devrim yapmak gerekirdi. Kurtuluş Savaşı işte

bu devrimin yerine geçecektir. O hem istilacılardan, hem de padişahтан kurtulmayı sağlayan bir devrim olacaktır.

Bunun içindir ki, Mustafa Kemal Paşa, Ağustos 1919'da Erzurum Kongresi sırasında Mazhar Müfit Bey'in not defterine savaştan sonra yapılacak işlerden biri olarak cumhuriyet ilan edileceğini yazdırabiliyordu.

Sivas Kongresi'nin seçtiği Heyeti Temsiliye 1919 yılı sonunda Sivas'tan Ankara'ya gelirken uğradıkları Hacıbeğtaş'ta, Bektaşî babası, Mustafa Kemal'den cumhuriyet ilan etmesini istemesine bakarak cumhuriyet düşüncesinin halk kitlelerine doğru yayıldığını kabul edebiliriz.

Padişahı devirmek için bir devrim yapmak gerekirdi. Kurtuluş Savaşı işte bu devrimin yerine geçecektir. O hem istilacılardan, hem de padişahтан kurtulmayı sağlayan bir devrim olacaktır.

23 Nisan 1920’de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi de gerçekte bir cumhuriyetten başka bir şey değildir. Seçimlerle oluşmuş bu Meclisin başında artık bir padişah yoktur. Padişah İstanbul’da başka bir hükümetin başındadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstanbul’daki zaten tanımadığı padişahlığı da 1 Kasım 1922’de kaldıracaktır.

Simdi sözü yeniden Nazilli Cumhuriyeti’ne getirebiliriz.

Binbaşı Şükrü Bey, Demirci Mehmet Efe’ye şöyle diyor:

“Efem, Aydın çevresinin kurtarıcısı sensin. Sen burada hepimizin başı, kumandanı, başkanısın. Daima da öyle kalacaksın. Burada efeler teşkilatını kurma zamanı geldi. Ben sana danışmanlık ederim. İstedğin, beğendiğin, namuslu, çalışkan, mert adamları toplar, yeni hükümeti kurarsın. Bundan başka düşmanı buradan atmanın yolu yoktur.”

Hacı Şükrü Bey, bu düşüncesini bir yandan Demirci Mehmet Efe’ye aşılarken diğer yandan 57. Tümen Komutanı Albay Şefik Bey’e şaka yollu fakat her halde onun tepkisini ölçmek için: *“Cumhuriyet ilan edeceğim!”* demektedir.

Şefik Bey, halkın buna henüz hazır olmadığı kanısındadır. Bu nedenle Hacı Şükrü Bey’i bu düşüncesinden vazgeçirmeye çalışır. Fakat Hacı Şükrü Bey, Demirci Efe ile yalnız kaldıkları zamanda ona Cumhuriyet düşüncesini aşılamaktan geri kalmaz.

Demirci Efe, bu düşünceye yatkındır, fakat onun ayrıca danışması

gereken biri vardır: 57. Tümen Komutanı Albay Şefik Bey. Şefik Bey ona: *“Bu düşünce bütün Anadolu’nun düşmanlığını üzerimize davet etmek olur,”* diyerek Efe’yi bu düşüncesinden vazgeçirir.

Yerin kulağı var demişler. Bu cumhuriyet niyetleri açıktan açığa dile getirilmese de Nazilli’de bulunan Hürriyet ve İtilaf Partisi taraftarları, Damat Ferit Paşa’ya Aydın Cephesi’nde cumhuriyet kurulacağı bilgisini ulaştırmışlar.

Akla gelebilecek bir sorunun yanıtını da verelim. İlan edilmesi önerilen cumhuriyetin başına niçin bu öneriyi yapan Hacı Şükrü veya elinde bir miktar kuvvet bulunduran Albay Mehmet Şefik Bey değil de Demirci Mehmet Efe geçirilmek istenir?

Çünkü Birinci Dünya Savaşı’nda yaşanan facialar nedeniyle halkta askerlerden uzak durma ve onlara güvensizlik düşüncelerini doğurmuştu. Bu nedenle kumandanlar, Kurtuluş Savaşı’nın başlangıcında ön plana çıkmamayı tercih etmişler, sivilleri öne çıkarmışlar, onları arkadan desteklemişlerdir. Savaşın başlangıcında işgallere direnme işi büyük ölçüde gönüllü kuvvetler üstlenmiştir. Demirci Mehmet Efe, Nazilli çevresinde tanınan ve kuvvet sahibi bir şavidir. Bu nedenle onu cumhurbaşkanı yapmak istemiş olabilirler. •

zekisarihan@gmail.com

Kaynak: Bilal Cura, “Demirci Mehmet Efe’nin Nazilli’de Kuvayı Milliyeye Faaliyetleri”, Millî Mücadele’de Nazilli Cephesi ve Önderleri, 2. Baskı, İstanbul 2007, Aydın İli ve İlçeleri Kültür ve Eğitim Derneği Yayını, s. 117-118.

Balkanlar ve Kafkaslar'dan Anadolu'ya Göçler

ABD ve Avrupa'da ilk öğretim ve lise ders ders kitaplarında, (hatta Türkiye'de bile) 19. yüzyılda Balkanlar ve Kafkasya'dan Anadolu'ya göç etmek zorunda bırakılan Müslümanlar ya da göç edemeyenlerin kırılmalarına neden olan olaylar yer almaz.

Yazan: VAHAP CANDAN

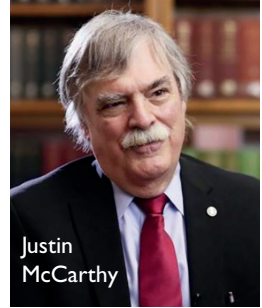
Amerikalı Tarihçi ve Demograf Justin McCarthy “Ölüm ve Sürgün” (Orijinal adı: Death and Exile) adlı kitabında; “Balkanlar ve Kafkasya’nın tarihi, göçe çıkan ve ölen Müslümanlar göz önüne alınmaksızın gereği gibi anlaşılmaz.” diyor

“Balkanlar’ın ve Güneydoğu Kafkasya’nın günümüz haritasında oldukça homojen nüfusa sahip devletleri vardır. Bu devletler; savaşlar ve ayaklanmalar sonucunda yaratılmıştır. Söz konusu devletlerin ulusal ve dinsel birliği; oralarda yaşayan Müslüman nüfusun

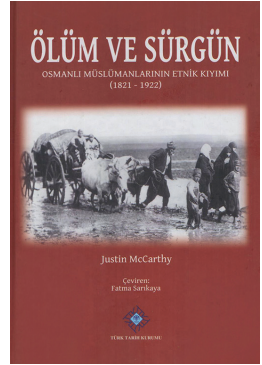
kovulmasıyla sağlanmış. Başka bir deyişle yeni devletler; oralardan ayrılıp giden Müslüman sakinlerinin çilesi üzerine kurulmuştur...” (1)

Söz konusu dönemde Kafkasya’daki Türkler ve diğer Müslüman unsurlar Rus ordusu tarafından katledilirken ya da göç ettirilirken, boşalan yerlere İran ve Osmanlı devletinden getirilen Ermenilerin yerleştirildiğini görüyoruz. Yani iki taraflı bir göç söz konusuydu. Bir taraftan Kafkasya’da yaşayan Müslüman

“Balkanlar ve Güneydoğu Kafkasya’nın günümüz haritasında oldukça homojen nüfusa sahip yeni devletler, oralardan zorla kovulan Müslüman halkın çilesi üzerine kurulmuştur...”

Justin McCarthy

“Ölüm ve Sürgün” kitabı

halklar öldürülüyor ya da zorla göç ettiriliyordu. Diğer yandan da İran ve Doğu Anadolu’da yaşayan Ermeniler, Rusya tarafından gönüllü ya da zorunlu göçe tabi tutuluyordu.

Çar I. Petro

Petro, İstanbul ve Çanakkale boğazlarının yanısıra Karadeniz ve Kafkaslar’a da egemen olma düşüncesindeydi.

Petro, İstanbul ve Çanakkale boğazlarının yanısıra Karadeniz ve Kafkaslar’a da egemen olma düşüncesindeydi. 1724 yılında Güney Kafkasya’ya kadar yayılan Rusya artık Anadolu’yu daha yakından tehdit etmekteydi.⁽²⁾ 1768’e gelindiğindeyse Rus Çariçesi II. Katerina Osmanlı devletine savaş ilan etti ve Osmanlı topraklarındaki Ermeni

ve Ortodoksları ayaklanmaya davet etti. Rusya, Osmanlı Ortodokslarının hamiliğini üstlenmek istiyordu. Nitekim savaş sonrasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması’yla (1774) “İstanbul’da bir kilise yapma” ve müphem ifadelerle de olsa Hristiyan Osmanlı vatandaşlarıyla ilgilenme hakkını elde etti. Ayrıca antlaşmaya göre Rusya; askeri gemilerini boğazlardan geçirmek ve Akdeniz’de dolaşmak hakkını da elde etti.

Bu arada Kırım, kâğıt üzerinde de olsa bağımsızlığını elde etmiş, Azak Denizi’nin sahilleri ve Karadeniz sahillerinin bir kısmı Rus egemenliği altına girmişti. Kırım, yaklaşık 10 yıl sonra Rusya tarafından ilhak edilecekti.⁽³⁾ *(tarih tekrarlanıyor; Rusya, Ukrayna’ya bağlı Özerk Kırım’ı 2014 yılında yeniden işgal etti)* Küçük Kaynarca Antlaşması’ndan sonra Rusya, Osmanlı Ortodoksları ve Gregoryen Ermenilere yönelik çalışmalarını artırdı. Rusya Balkanlar’da Rumların yanısıra Slavlarla da ilgileniyordu. Doğu’da ise özellikle Gregoryen Ermenilere yönelik faaliyetlerini artırıyordu. Örneğin Rus İncil Cemiyeti 1815 yılında 15 bin adet Ermenice İncil bastırdı. Türkçe konuşan Ermenilerin yoğunluğunu farkedene cemiyet 1822 yılında Türkçe İncil bastırarak Ermenilere dağıttı.⁽⁴⁾

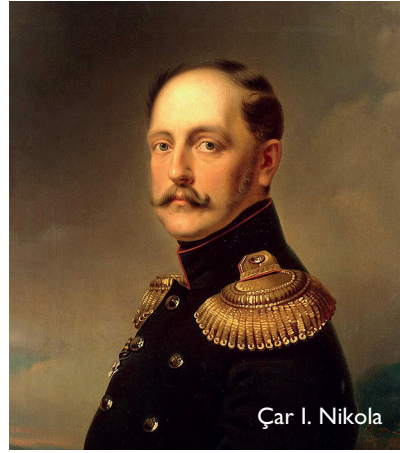
Rusya; İran ve Doğu Anadolu’da yaşayan Ermenileri Güney Kafkasya’ya yerleştirme uygulamasına 19. yüzyılın ilk yıllarında

başladı. Rus ordusu 1801 yılında Gürcistan'ı ele geçirdi. İki yıl sonra da Gence Hanlığı'na saldırdı ve Gence'nin Türk Han'ını yendi. 1805 yılındaysa Karabağ Hanlığı Rusya'ya bağlandı. Justin McCarthy, sözünü ettiğimiz kitabında belirttiğine göre, Gence Hanlığı'na saldıran Rus askerlerine ve onlara destek olan Gürcülere; Gence'de yaşayan Müslümanları kıyım izni verildi. İran Ermenileri, Rusya'nın 1823, 1826 ve 1828'de İran'la yaptığı savaşlarda Rus ordusuyla birlikte İran'a karşı savaştilar. Bu dönemde Erivan ve Urmiye dahil, Azerbaycan'ın bir kısmı Rusya'nın eline geçti.

Sözünü ettiğimiz bölgeler yerel Türk hanlıklarının yönetimi altında bulunuyordu ve çoğunluk Azerbaycan Türklerinden oluşuyordu. 1828'de Rusya ve İran arasında imzalanan Türkmençay Antlaşması; Azerbaycan'da yaşayan Ermenilerin Rus topraklarına göçürülmesini ön görüyordu. Nitekim yapılan tehcir sonunda, gönüllü veya zorla, onbinlerce Ermeni, Kafkaslara göç ettirildiler.⁽⁵⁾

Göç ettirilen Ermeniler, Rus hükümetince, Osmanlı devletine yakın bölgelere yerleştirildiler. Rusya'nın Erivan'ı ele geçirmesiyle birlikte, İran egemenliği altında bulunan Eçmiyazın Katolikosluğu da (dini merkez) Rus

1828 Türkmençay Antlaşması'ndan kısa bir süre sonra Rus güçleri, Balkanlar ve Doğu Anadolu'yu işgal ettiler. Doğu'da Erzurum'a kadar, Batı'da ise Edirne'ye kadar ilerlediler.

Çar I. Nikola

hakimiyetine geçmiş oldu. Kafkaslarda işgal edilen yerler önce, Rusya'nın himayesinde Bağımsız Ermenistan olarak ilan edildi. Ancak Kırım olayında olduğu gibi kısa bir süre sonra Rusya tarafından ilhak olundu. Çar I. Nikola 21 Mart 1828'de yayımladığı emirle, "Ermeni Eyaletleri" olarak vaftiz edilen yeni toprakları imparatorluğuna dahil etmeyi kararlaştırdı. Ve unvanlarına "Ermenistan Kralı" sıfatını da ekledi.⁽⁶⁾

1828 Türkmençay Antlaşması'ndan kısa bir süre sonra Rus güçleri, Balkanlar ve Doğu Anadolu'yu işgal ettiler. Doğu'da Erzurum'a kadar, Batı'da ise Edirne'ye kadar ilerlediler. Bu dönem aynı zamanda Rus Panslavist düşüncesinin yaygınlaşmaya başladığı dönemdi.

Rus yöneticileri bu dönemden itibaren ırkçı panslavist düşüncelerini hayata geçirerek Balkanlara ve Kuzey Kafkasya'ya Slav ırkına mensup toplulukları yerleştirecekti. Öte yandan Batı'daki büyük güçler, Balkan ve Kafkaslar'daki vahşet olaylarına sessiz kalarak Müslüman unsurların kıyımdan geçirilmesine destek olacaktı. Orta ve Güney Kafkasya'ya ise Gregoryen Ermeniler göç ettirilecekti. Söz konusu bölgelerde yaşayan yüzbinlerce Türk ve diğer Müslüman unsurlar Anadolu'ya sürülecekti. Göç hareketleriyle etnik arındırma sağlandıktan sonra Rusya tarafından yeni uydu devletler inşa edilecekti.

1828 Osmanlı-Rus Savaşı'nda, Doğu Anadolu'da yaşayan bazı Ermeni gruplar, işgalci Rus ordusuyla birlikte hareket ederek Osmanlı ordusunun zor durumda kalmasına neden oldu. Osmanlı ordusu aynı yıllarda, Rus kışkırtma ve desteğiyle başlayan Yunan isyanı ile de ilgileniyordu. 1828 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Doğu Anadolu'dan çekilen Rus güçleri beraberlerinde götürdükleri yaklaşık 120 bin Ermeni'yi Erivan ve Ahıska bölgesine yerleştirdiler.⁽⁷⁾ Rus hükümeti böylece Azerbaycan ve Anadolu Türklüğü arasında ördüğü duvarı sağlamlaştırdı. Öte yandan Rusya, hakimiyeti altına aldığı Ermeni toplumunu dinsel açıdan 1836'da resmen tanıdı. Böylece Erivan yakınlarında bulunan Eçmiyazin Katolikosluğu'nun Osmanlı Ermenileri

üzerindeki etkisini artırmak istiyordu. Osmanlı sınırları içinde Ermenilere ait dört dinsel merkez bulunuyordu. Ayrıca Rusya, Gregoryen Ermenileri himayesi altına alarak, bir anlamda İngiltere, Fransa ve Amerika'nın Anadolu'daki faaliyetleri karşısında bir denge oluşturmayı da düşünüyordu.⁽⁸⁾

1828 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Doğu Anadolu'dan çekilen Rus güçleri beraberlerinde götürdükleri yaklaşık 120 bin Ermeni'yi Erivan ve Ahıska bölgesine yerleştirdiler.

Amerikalı tarihçi Justin McCarthy, Rusya'nın, 19. yüzyıl boyunca uyguladığı göç ve istila politikası hakkında şunları söyler:

"...Rusya'nın Osmanlı ülkesini istila etmesi, Ermenilerin istilacı yanında yer alması sonucunu doğurdu. Savaşlar sırasında Müslümanların yüksek sayıya ulaşan ölümleri ve göçe zorlanıp sürülmeleriyle, Müslümanlarla Ermeniler arasında hukuksal dayanağı olmayan fiili bir nüfus değişimi gerçekleşmiş oldu... 1827-1829 yıllarında Doğu'da Rusların Erivan yöresindeki Müslümanları sürmesiyle dev ölçüde

bir nüfus değişimi başladı... Rus fethinin sonucu olarak Erivan Hanlığı'nın Müslüman halkından yaklaşık 26 bin kişi ölmüş ya da göçe zorlanmıştı..."

McCarthy'nin sözünü ettiği dönemde İran'dan 45 bin Ermeni Erivan'a göç ettirildi. Ayrıca az önce aktardığımız gibi 1828 yılında Doğu Anadolu'yu işgal eden Ruslar, "Anadolu'dan ayrılırken, yaklaşık 120 bin Ermeni'yi beraberlerinde götürdüler. Yine 1856 ve 1879 yılları arasında da çok sayıda Ermeni Doğu Anadolu'dan Kafkasya'ya götürüldü..."

Bu arada aynı yıllar arasında yüzbinlerce Müslüman Anadolu'ya göç etmek zorunda kaldı.

Ölüm ve Sürgün adlı kitaptan aktarmaya devam edelim: "...1856 ile 1864 arasında yaklaşık 600 bin, 1864'ten sonraysa 200 bin Kafkasyalı Müslüman'ın Anadolu'ya göçtüğü anlaşılıyor. Ancak bu sayılar sağ kalanlara ilişkindir. Çünkü Kafkasyalılar arasındaki korkunç ölçüde yüksek ölüm oranı hakkındaki kayıtlar, göçe çıkanların üçte birinin Anadolu'ya ulaşamadığını gösteriyor. O nedenle, göçe çıkan 1 milyon 200 bin kişiden, 800 bininin Osmanlı devletinde iskân edildiği yolundaki tahminler akla yakın görünüyor... 1856 ve 1878'deki Osmanlı-Rus savaşları sonrasında daha çok sayıda Ermeni göç ettirilmesi üzerinedir ki, Ermeniler bu bölgede sağlam bir çoğunluk oluşturabilmişlerdir... Bu çoğunluğu

Ruslar yaratmışlardır. Erivan yöreni 1827'ye kadar, Müslümanların çoğunlukta bulunduğu bir İran ili idi. Müslüman çoğunluğun, çoğunluğunu Türkler oluşturmaktaydı. Müslüman nüfusun yok edilmesi ya da göçe zorlanması, Rusların bu bölgeyi Ermenilerle nüfuslandırmasına olanak sağlamıştır..."⁽⁹⁾

İşin ilginç bir yönü daha vardı. Dış ve iç borç yükü altında ezilen Osmanlı, kıt imkânlarına rağmen göçmen meselesinin altından kalkmak için olağanüstü gayret gösteriyordu. Göçmen İdari Komisyonu, geçici ve sürekli iskân bölgelerini belirleyerek göçmenleri yerleştirmeye çalışıyordu. 15 yıl süreyle askerlikten muaf tutulan göçmenlerden 10 yıl süreyle de vergi alınmıyordu. Göçmenlere barınak sağlanıyor; zirai alet ve tohumluk yardımının yanı sıra para yardımı da yapılıyordu.⁽¹⁰⁾ Aynı zamanda modernleşme çabalarını sürdürmeye çalışan Osmanlı devlet yöneticileri savaş ve göçlerin yarattığı sıkıntıları atlatılmak için dışardan borç almaya devam ediyordu. •

Kaynaklar:

1) Justin McCarthy; "Ölüm ve Sürgün (Çev: Bilge Umar), İstanbul, 1998, s.1 2) Davut Kılıç; "Osmanlı İdaresinde Ermeniler Arasında Dini ve Siyasi Mücadeleler", Ankara, 2000, s.80 3) Yusuf AKÇURA; "Osmanlı Devleti'nin Dağılıma Devri", Ankara, 1988, s.12 4) Davut KILIÇ; age, s.84 5) Şükür MEMMEDOV; "Türkiye ve İran Ermenilerinin Göç Ettirilmeleri Politikası", Türk Ermeni İlişkileri Uluslar arası Semp., 5-6 Ekim 1999, İğdir, s.66 6) Davut KILIÇ; "Rusya'nın Doğu Anadolu Siyasetinde Eçmiyazın Kilisesinin Rolü", (ASAM) Ermeni Araştırmaları Dergisi, yıl 2001, sayı 2, s.51 7) Abdullah SAYDAM; "Rus Sömürgeciliğinde Uygulanan Demografik Yöntemler: Kırım ve Kafkasya Örneği", "Avrasya Etüdleri Dergisi", Yıl 1996, Sayı 2, s.121 8) Davut KILIÇ; agm, s.53 9) Justin McCarthy; age, s.31-39 10) Bedri HABİÇOĞLU; "Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler", İstanbul, 1993, s.130

Bilginizi Denetleyin

1-“Opportunist” ne demektir?

- a-İş adamı
- b-Bilim adamı
- c-Şoför
- d-Fırsatçı

2-Aynı soruları çeşitli kimselere sorarak bilgi toplama işine ne denir?

- a-Soruşturma
- b-İstatistik
- c-Anket
- d-Kovuşturma

3-“Trampa” ne demektir?

- a-Rampa
- b-Takas
- c-Viraj
- d-İhracat

4-Akdeniz ikliminin bitki örtüsü nedir?

- a-Step
- b-Bozkır
- c-Tundra
- d-Maki

5-Öğretici olma veya öğretici olma iddiası içinde olana ne denir?

- a-Pedagojik
- b-Didaktik
- c-Statik
- d-Lirik

6-Denizlerde balık türlerinin besin kaynağına ne ad verilir?

- a-Sübye
- b-Yakamoz
- c-Plankton
- d-Besi

7-“İktisap etmek”ne demektir?

- a-Yardım etmek
- b-Elde etmek
- c-Mahkum etmek
- d-Tasarruf etmek

8-Üstü kapalı, dar ve uzun geçit anlamındaki sözcük hangisidir?

- a-Falez
- b-Düden
- c-Dehliz
- d-Koyak

9-Karanın içine girmiş deniz parçasına ne ad verilir?

- a-Dalyan
- b-Haliç
- c-Körfez
- d-Göl

10-Erginlik anlamına gelen sözcük hangisidir?

- a-Ketum
- b-Gürz
- c-Buluş
- d-Rüş

11-Amonyak tuzunun diğer adı nedir?

- a-Nişasta
- b-Paskar
- c-Parafin
- d-Nişadır

12-Toprağı sürmek için kullanılan tarım aracının adı nedir?

- a-Pulluk
- b-Kızak
- c-Demir
- d-Sürgü

Çanakkale Şehitliğindeki İki Yalnız Mezar: İki Sağlıkçı Şehidimiz

Yazan: Prof. Dr. ALİ BARUTÇU

Birinci Dünya Savaşı'nın, en geniş alanda uygulanan en kanlı savaşı olan Çanakkale Savaşı, en fazla cephanenin de kullanıldığı savaştır aynı zamanda.

Kurşun yağmurunda, kurşun içeren pek çok kurşun, cephane çokluğunu herhalde “metrekarede 6 bin mermi” gibi istatistik rakamlarından daha iyi anlatmaktadır. Değişik kaynaklarda değişik sayılar verilse de

Genelkurmay kaynaklarına göre bu savaşta: 57 bin şehit, 97 bin yaralımız vardır. Gelibolu Yarımadası'nın her yerinde yer alan pek çok şehitliklerimiz yanı sıra bu şehitlerden ayrı iki yalnız mezarda ise iki şehit sağlıkçımız yatmaktadır.

Tabip Yüzbaşı Ragıp Bey'in Alman eşi Hemşire Madam Erica ve Tabip Binbaşı Hüseyin İsmail Bey. »

"Havada çarpışan" mermi örnekleri Çanakkale Savaş Müzesi'nde sergilenmektedir

Hemşire, Madam Erica'nın mezarı:

A skeri tabip olan Dr. Ragıp Bey, Atatürk'ün yaşıtı ve hemşehrisi olmaktan öte onun gibi sarı saçlı ve mavi gözlüydü. Görevlendirildiği Almanya hizmeti sırasında Alman hemşire Erica Hanım'la tanışır ve sever. Bu yakışıklı tabip Yüzbaşı, Erica'nın ailesi Alman ırkçısı ve Türk düşman olmasına rağmen hemşirenin kalbini öylesine çalar ki ırkçı ailesinin rızaları olma-

görev yaparak yaralı askerlerimizin yaralarını sarmanın ötesinde yakın köylerdeki kadınlarımıza dikiş dikmeyi de öğretirken, bir yandan da Mehmetçiklerimize kıyafet dikerler. Türk köylüleri bu yumuşak kalpli hayırsever Alman kızını öyle sever ve bağırlarına basarlar ki ona "Erica Ana" adını verirler.

Bir gün hastane vb. hiçbir yer gözetmeden her yeri bombalayan emperyalist İngiliz uçakları onların çalıştıkları çadır hastaneyi de bombalar ve Dr. Ragıp Bey, gözyaşları

Avusturya asıllı Alman Hemşire, Dr. Ragıp Bey'in zevcesi Madam Erica. Çanakkale Savaşında ilk kadın şehidimiz. Madam Erica'nın mezarı (sağda)

masına rağmen Ragıp Bey, Erica Hanım ile evlenir. Osmanlı'nın savaşa girmesi üzerine geri çağırılan Dr. Ragıp Bey, Türkiye'ye dönerken eşi Erica Hemşire de onu yalnız bırakmaz ve Türkiye'ye dönerler. Tabip Yüzbaşı Ragıp Bey Çanakkale Savaşı'nda Gelibolu Eceabat'ta bir çadır hastanede görevlendirilir. Erica Hemşire eşini savaşta da yalnız bırakmaz ve aynı hastanede

çinde eşi Erica Hanım'ın paramparça olan vücudunu gözyaşlarıyla toplayarak oraya gömer. Bugün yüzbinlerce şehidimizin yattığı şehitliklerimizden ayrı olarak hemşire Madam Erica tek başına ilk kadın şehidimiz olarak Dr. Ragıp Bey'in gömdüğü yerde tek başına yatmaktadır.

İnsanlığın ve insan olmanın bir abidesi olan Madam Erica'nın da

Yöre halkı, yaşarken büyük bir sevgiyle, “Erica Ana” adıyla andıkları bu cesur yürekli hanımefendinin mezarını da “Ana Hatunun Mezarı” olarak adlandırmıştı.

ruhu şad olsun. Çanakkale'ye şehitliklerimizi ziyarete gittiğinizde bu cesur Türk gelininin kabrini ziyareti de unutmayın.

Yöre halkının büyük bir sevgiyle yaşarken “Erica Ana” adıyla andıkları ve Çanakkale savaşımızın ilk kadın şehidi olarak kabullendiğimiz bu cesur yürekli hanımefendinin

mezarını da “Ana Hatunun Mezarı” olarak adlandırmışlardı.

Tabip Binbaşı Hüseyin İsmail Bey’in mezarı:

Şahindere Şehitliği'nden Alçıtepe Köyü'ne doğru giderken, şehitlikten çıktıktan yaklaşık 300 metre sonra yol kavislenmekte ve bu dönemeç dönüldükten sonra yolun sağ tarafında yöre halkının “Selenli Kuyu” dediği bir kuyu görülmektedir. Bu kuyunun yanında da ormanın içine doğru giden toprak bir yol uzanır. Bu toprak yolu takip

Binbaşı Hüseyin İsmail Bey. Kırık mezar taşı (üstte) ve mezarı (altta)

ederek yaklaşık 150 metre gidildikten sonra ağaçların arasındaki ufak bir tepeceğin üzerinde kırık bir mezar taşı görülmektedir. Mezar taşının üzerinde ise günümüz Türkçesiyle “16 Haziran sene 331’de şehit olmuştur Fatiha” yazmaktadır. Şehit mezarı olduğuna şüphe bulunmayan bu kabrin kime ait olduğu ise bilinmemekteydi.

Bu noktada en büyük engel, mezar taşının kırılmış olmasıdır. Araştırmacılar eldeki kayıtlardan bu mezarın Binbaşı Tabip Hüseyin İsmail Bey’in “Yılanlı Mezarı” olduğunu bulmuşlardı. Neden Yılanlı mezar? Üst yarısı, yani bugün kırık olan parçasında bulunan sopaya sarılı yılan figürü nedeniyle köylüler bu ismi takmış ve yıllar boyunca köylülerin hafızasında bu güne taşınmıştır. “Sopaya sarılı yılan figürü, mitolojideki sağlık tanrısı Asclepius’un esasına sarılı

yılan figürü günümüze kadar “tıbbın simgesi” olarak gelmiştir. Bu orada yatan şehidimizin bir tabip olduğunun göstergesiydi ve bu ipucundan araştırmalar derinleştirildi.

126. Tabur, 1. Bölük’te görevli tabip, o bölgede taburunun gerçekleştirdiği bir saldırı sırasında ağır yaralanınca arkadaşlarının siper gerisine taşınır ve orada vefat ettiği için bugün mezarı orada tek başındır. Onlar diğer şehitlerimizden ayrı olsa da mezar taşları olan iki sağlıkçı şehidimiz. Ya Çanakkale’de yatan ve mezarı bile olmadan kefensiz yatan pek çok şehidimiz?

Boşuna söylememiş Mehmet Akif: *“Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı, düşün altında binlerce kefensiz yatıran...”*

Biz bugün aldığımız nefesi, onların verdikleri son nefeslere borçluyuz. Işıklarda uyuyun isimsiz kahramanlar. •

SULTAN BACI

Atatürk, İzmir zaferinden sonra ilk kez Adana’ya gelmişti. O genç, kurtarıcı, bu coşkun halkı selâmlaya selâmlaya hükümet konağına geldi. Merdivenlerin yarısını indiği sırada bir kucak sarı çiçekle bir köylü kadınının nefes nefese, merdivenleri çıktığını gördük. Gazi Mustafa Kemal durdu, köylü kadın yanına kadar çıktı. Anlatılamaz bir hayranlıkla onun gözlerine baktı ve bir süre yerinden kımlıdanamadı, sonra bir ana sesindeki sevecenlik ve özlemle:

“Ah benim çakır oğlum! Yolunu bir deli gibi bekledim. Sana bu çiçekleri tarlamdan yoldum. Eğ başını! O sarı saçlarını öpeyim... Bu benim adağım, umduğumu çok görme...”

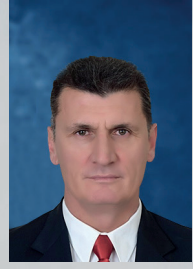
Genç komutanın yüzüne bir huzur ve sevinç yayıldı, başını ona doğru eğdi. Köylü kadın bu sarı başı, bağrındaki sarı çiçeklerin üzerine bastırıldı. Kokladı, öptü. Sonra da sarı fulyaları ayağının altına sererek:

“Adağım yerini buldu, koca yiğit, tuttuğun altın, kılıcın keskin olsun; her muradın yerine gelsin.” dedi. Bu köylü kadın bizim cephe arkadaşımız “Sultan Ana” idi.

Kemal Arıburnu (Der): ATATÜRK, Anekdotlar-Anılar, Ayyıldız Yayınları, Ankara 1960.

Tarihten Sayfalar

Erhan Kanyılmaz

Küba Füze Krizi

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (SSCB) liderleri, 1962 yılının Ekim ayında ortaya çıkan ve yaklaşık 13 gün süren Küba Füze Krizi sırasında büyük bir siyasi ve askeri gerginlik içine girdiler. Bunun nedeni, SSCB'nin ABD sahillerinden sadece 90 mil uzaklıkta bulunan Küba'ya nükleer başlıklı füzeler yerleştirmiş olmasıydı. »

Ekim 1962'de dönemin iki süper gücünü ilk kez doğrudan karşı karşıya getiren ve dünyayı nükleer savaş tehdidi altında bırakan bunalım.

ABD Başkanı John F. Kennedy, 22 Ekim 1962 tarihinde yaptığı televizyon konuşmasında Amerikan vatandaşlarını Küba'daki Sovyet füzeleri konusunda bilgilendirerek, ABD'nin Küba etrafında bir deniz ablukası uygulayacağını ve ulusal güvenliğe yönelik bu tehdidi ortadan kaldırmak için gerekirse askeri güç kullanmak üzere hazırlıklarını tamamladığını ifade etti.

ABD Başkanı Kennedy Küba Krizi hakkında TV'de konuşma yaparken

SSCB Lideri Nikita Kruşçev

Bu haberin ardından birçok insan dünyanın nükleer bir savaşın eşiğinde olduğu korkusuna kapıldı. Ancak korkulan bu felaket önlendi çünkü SSBC Lideri Nikita Kruşçev,

ABD'nin Küba'yı işgal etmeyeceğine dair vereceği söze karşılık Sovyet füzelerini Küba'dan sökmeyi teklif etti ve bu çözüm önerisi ABD tarafından kabul edildi. ABD ayrıca Türkiye'de bulunan Amerikan nükleer başlıklı füzelerini de gizlice kaldırmayı kabul etti.

Füzelerin Fark Edilmesi

Solcu bir devrimci lider olan Fidel Castro, 1959 yılında Karayipler'de bir ada ülkesi olan Küba'da iktidarı ele geçirdikten sonra SSCB ile ittifak yolunu seçti. Castro'nun liderliği esnasında Küba'nın SSCB'nin askeri ve ekonomik yardımlarına olan bağımlılığı arttı. Küba Füzeler Krizi'nin ortaya çıktığı dönemde ABD ve SSCB, kendi müttefiklerini de yanlarına alarak 1945-1991 yılları arasını kapsayacak şekilde bir dizi siyasi ve ekonomik temelli çatışmayı içinde barındıran Soğuk Savaş mücadelesine girmiş bulunuyorlardı.

İki süper güç, Binbaşı Richard Heyser'in uçurduğu Amerikan U-2 casus uçağının 14 Ekim 1962 tarihinde Küba üzerinde yüksek irtifada yaptığı keşif sırasında fotoğrafını çektiği SSCB'ye ait kurulmaya hazır vaziyetteki SS-4 orta menzilli balistik füzeler nedeniyle kendilerini Soğuk Savaş'ın en büyük krizlerinden birinin içinde buldu.

Fidel Castro

Amerikalı yetkililer, 16 Ekim 1962 tarihinde Başkan Kennedy'ye durum hakkında brifing verdiler. Başkan, brifingin hemen ardından danışmanlar ve ilgili diğer yetkililerden oluşan bir Yürütme Komitesi kurulması için talimat verdi. Bu gelişmelerin ardından geçen yaklaşık iki haftalık süre içinde Başkan Kennedy ve Yürütme Komitesi, tıpkı SSCB'deki muhatapları gibi çok büyük çaplı bir diplomatik kriz ile boğuştu.

ABD İçin Yeni Bir Tehdit

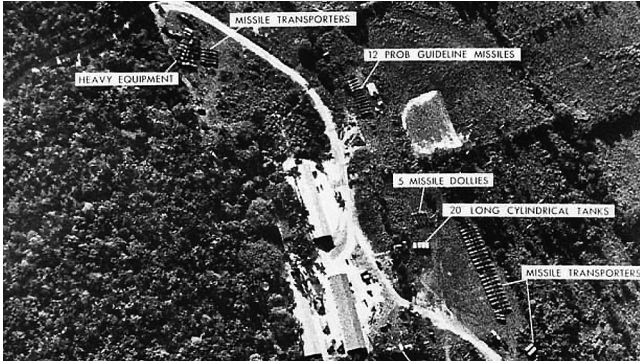
Amerikalı yetkililere göre durumun aciliyeti, Sovyet nükleer füzelerinin ABD anakarasında bulunan Florida'nın sadece 90 mil kadar uzağına yerleştirilmiş olmasından kaynaklanıyordu.

Füzelerin ateşlenmesi halinde ABD'nin doğu tarafları menzil içinde kalırdı. Söz konusu Sovyet füzeleri operasyonel hale gelirse, SSCB ile ABD arasında nükleer silahlar konusunda yaşanan ve o ana kadar ABD'nin önde olduğu rekabetin şekli temelden değişirdi. Sovyet lideri Nikita Kruşçev, ülkesinin nükleer saldırı kapasitesini artırmak amacıyla füzeleri Küba'ya göndererek bir nevi kumar oynamıştı. Sovyetler, Batı Avrupa ile Türkiye'ye konuş-

Florida ve Küba'nın coğrafi konumları

landırılmış ve kendilerini hedef alan Amerikan nükleer silahların sayısından uzun süredir rahatsızdılar. Bu nedenle Küba'ya Sovyet füzelerinin konuşlandırılmasını bu alanda bir denge unsuru olarak gördüler. Küba'ya Sovyet füzelerinin gönderilmesinde başka bir önemli

Küba'da tespit edilen Sovyet SS-4 orta menzilli balistik füzelerinin fotoğrafı

faktör ise ABD ile Küba arasındaki düşmanca ilişkilerdi. Hatırlanacağı üzere, Kennedy Yönetimi 17 Nisan 1961'de Küba'ya karşı başarısızlıkla sonuçlanan Domuzlar Körfezi Çıkarması'nı başlatmıştı. Bunun üzerine Castro ve Kruşçev, Sovyet füzelerininin Küba'ya mevzilendirilmesini ABD'yi düşmanca tavrından caydırmak için bir araç olarak gördüler.

Kennedy'nin Seçenekleri Değerlendirmesi

Kennedy ve Yürütme Komitesi, krizin en başından itibaren Küba'daki Sovyet füzelerinin varlığının kabul edilemez olduğuna karar verdi. Yapılması gereken iş, daha büyük bir çatışmayı ve muhtemel bir nükleer savaşı başlatmadan Sovyet füzelerinin Küba'dan uzaklaştırılmalarını sağlamaktı. Yaklaşık bir hafta süren müzakerelerde, Sovyet füzelerinin bulunduğu yerlerin bombalanması ve Küba'nın tamamen işgal edilmesi gibi hareket

tarzlarının da içinde bulunduğu birçok seçenek nihai karara esas olmak üzere teklif olarak Başkan'a sunuldu. Fakat sonuç olarak Başkan Kennedy, daha ihtiyatlı bir yöntemin uygulanmasına karar verdi. Öncelikle SSCB'nin ilave füze ve askeri malzeme getirmesini önlemek için ABD Donanması Küba çevresinde abluka uygulayacaktı. Ardından Kennedy mevcut füzelerin kaldırılması için bir ultimatom verecekti.

Başkan Kennedy, 22 Ekim 1962 tarihinde televizyonda yaptığı bir konuşma ile Amerikalıları Sovyet füzelerinin varlığı konusunda bilgilendirdi, ablukaya dair kararını açıkladı ve gerekirse ABD'nin ulusal güvenliğine yönelmiş olan bu tehdidi ortadan kaldırmak için askeri güç kullanmaya hazır olduğunu belirtti. Bu açıklamanın ardından dünya genelinde insanlar gergin bir biçimde SSCB'den gelecek yanıtı beklemeye başladı. Ülkelerinin bir nükleer savaşın eşiğinde olduğundan korkan bazı Amerikalılar yiyecek ve akaryakıt stokladılar.

Denizde Hesaplaşma: ABD'nin Küba Ablukas

Devam eden kriz esnasında, 24 Ekim günü Küba'ya doğru seyir

halinde olan Sovyet gemilerinin ablukayı uygulayan ABD gemilerinin buldukları hatta yaklaşmasıyla kritik bir an yaşandı. Sovyetler

ablukayı yarma girişiminde bulunsaydı, bu olay muhtemelen hızla nükleer savaşa evrilebilecek bir askeri çatışmaya neden olabilirdi. Fakat Sovyet gemileri abluka hattı yakınlarında durdular. Denizde yaşanan bu gelişmeler, savaşın önlenebileceğine dair olumlu bir işaret olarak görülse de bunların bir süredir Küba'da

bulunan füzelerden kaynaklanan sorunu çözme yolunda önemli bir katkısı olmadı. Süper güçler arasındaki gerginlik hafta boyunca devam ederken 27 Ekim'de Küba üzerinde bir Amerikan keşif uçağı düşürüldü. Bunun üzerine bir ABD gücü, gerektiğinde Küba'yı işgal etmek üzere Florida'da hazır hale getirildi. Düşürülen uçağın 35 yaşındaki pilotu Binbaşı Rudolf Anderson ABD'nin Küba Füze Krizi sırasındaki tek askeri personel kaybı olarak kayıtlara geçti.

Martin Walker, 1994 yılında ilk baskısı yapılan "Soğuk Savaş" adlı eserinde, Küba Füze Krizi sırasında Amerikan Savunma Bakanı olan Robert McNamara'nın o dönemde yaşanan gelişmeler üzerine ortaya çıkan

hislerini özetlemek için kullandığı "Bunun göreceğim son cumartesi olduğunu düşünmüştüm." şeklindeki cümlesine yer verdi. Benzer

bir kıyamet duygusu, her iki taraftaki diğer üst düzey yetkililer tarafından da hissedilmişti.

Krizin Sona Ermesi

Büyük çaplı sonuçları olabilecek Küba Füze Krizi sırasında yaşanan endişe verici olaylara rağmen, Sovyet ve Amerikalı liderler bunu çözenin bir yolunu buldular.

Kriz sırasında, Amerikalı ve Sovyet yetkililer birbirlerine gönderdikleri mektuplar ve diğer haberleşme vasıtalarıyla iletişim kurdular. Kruşçev

Binbaşı Rudolf Anderson

ABD
Savunma
Bakanı
Robert
McNamara

26 Ekim günü Kennedy'e bir mesaj göndererek, ABD'nin Küba'yı işgal etmeyeceğine dair söz vermesi karşılığında Küba'daki Sovyet füzelelerini kaldırmayı teklif etti. Ertesi gün Sovyet lideri yeni bir teklif içeren başka bir mektup daha gönderdi. Bu mektupta, Amerikalıların Türkiye'deki füzelelerini kaldırmaları halinde SSCB'nin de Küba'daki füzelelerini geri çekeceğini belirten ifadeler yer alıyordu.

Kennedy Yönetimi resmi olarak Kruşçev'in ilk mektubundaki teklifi uygulamaya ve ikinci mektubu tamamen yok saymaya karar verse de ABD gizlice Türkiye'deki nükleer füzelelerini kaldırmayı da kabul etti. ABD Adalet Bakanı Robert Kennedy'nin bu hususları içeren resmi mesajı Washington'daki Sovyet Büyükelçisi'ne bizzat

iletmesinin ardından Küba Füze Krizi 28 Ekim günü sona erdi.

Küba Füze Krizi sırasında yaşananlar, bir anlamda hem Amerikan hem de Sovyet tarafını kendine getirmişti. Bu kapsamda, sonradan yaşanması muhtemel benzer durumların üstesinden gelme çabalarına katkıda bulunmak için ertesi yıl Washington ve Moskova arasında doğrudan Kırmızı Telefon hattı tesis edildi. Ayrıca taraflar nükleer silahlar konusunda iki antlaşma imzaladı. Tüm bunlara rağmen Soğuk Savaş boyunca nükleer silahlanma yarışı hiç bitmedi. Hatta Küba Füze Krizi'nin bir başka sonucu da Sovyetleri kendi topraklarından ABD'ye ulaşabilecek menzile sahip kıtalararası balistik füzeleler üretmek için yatırım yapmaya ikna etmesi oldu. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

ÜNLÜLERDEN ANEKDOTLAR

"Hiç kimse kendi sandığı kadar meşhur değildir." diyen dünyaca ünlü tenor Enrico Caruso, günün birinde arabasıyla New York'a giderken bir kaza geçirmişti. Aracı tamir edilirken yol üstündeki bir çiftliğe sığındı. Çiftçi ile konuşmaya başladılar. İsminin Caruso olduğunu söyleyince çiftçi yerinden fırlayarak; "Tanrım..." dedi. "Böyle bir şeye şahit olacağım aklıma bile gelmezdi. Caruso ha!... Dünyaca meşhur gezgin Robinson Caruso ayağıma kadar geldi!"

* * *

Rossini'ye kompozitörlerden biri yeni bestesini getirmişti. Rossini bu eseri dinlerken ikide bir şapkasını çıkarıp tekrar giyiyordu. Bu halini merak eden kompozitör sıcağın bunalıp bunalmadığını sorunca, Rossini:

"Hayır, dedi, fakat ben ne zaman benden büyük, hürmet ettiğim birine rastlarsam daima şapkamı çıkarırım. Sizin bu eserinizde de o kadar fazla tanıdığım besteci var ki, onlarla karşılaştıkça şapkamı çıkarıyorum.

Türk Sporunda Hayal Kırıklıkları

Yıllardan bu yana süregelen olumsuzlukların asla üzerinde durup araştırmasını bile yapmayız... Neden böyle olduğunu sorgulamak ve bunun gelecek günler için sağlayabileceği potansiyel çözümleri aramak yerine, “Sağlık olsun bir başka sefere” tümcesiyle durumu kamufle eder ve ne yazık ki konuyu erken kapatırız.

Sporumuzun yaşanan sıkıntılara

yönelik çetelesini asla tutmadığımız için olumsuzluğu yani; finalde kaybetmek, iddiamızı son karşılaşma, yarışma gibi sınavlarda elimizden uçurup kaçırmak, tüm dünya ülkelerinde üzüntüyle belirteyim ki bize özeldir. Sporda ağıt yakmamızın asıl nedeni de budur...

Neden, nasıl oldu sorularına yanıt ararken, “can sağlığı” diye bir kurtarıcı sözcük işi temelinden

çözer. Göz yaşları durur, ileriye bakiş asla rotasından çıkmaz.

Yakın bir tarihte yaşadığımız futbol takımımızın Hollanda (6-1) hezimetini ve açtığı derin yaralar buna örnekti. Teknik direktörün istifasıyla başlayan yeni bir teknik direktör arama süreci, bu hezimetini iyi sorgulayıp nedenleri aramak yerine, Şenol Güneş'in erken davranarak "Suçlu benim" gibi flaş bir söylemle, koca bir yükün altına girmesi, meselenin çözümü değildir.

Yıllardan beri söylenegelen ve söylenecek olan, "ilahlara kurban işlemi" ise bir kurtuluş reçetesi olamaz, tam aksine sorunları yoksa daha diklerine sürmektir...

Lider olmanın zor koşullar içinde olduğunu anlatanlar, doğrusu bu ya "futbol yalanları" söyleyerek futbula çok seven bir toplumla adeta alay etmektedirler.

Grubun en zayıf takımı Karadağ karşısında zor duruma düşen bir milli takımın, altı buçuk kilometrelik dar alanda top çevirip uluslararası karşılaşmalarda boy gösteren Cebelitarık ülkesi karşısında, caka satan bir ülke yerine üç gün sonra oynanacak Hollanda karşılaşmasını

çok ama pek çok düşünen bir Türkiye görüntüsü vermeliydik. Olmadı, olamazdı... Çünkü milli takımımızın son aylardaki fotoğrafları, paraşütsüz bir inişin sonunda ama mutlaka yere çakılacağına kötü belirtilerini gösteriyordu. Bunun ayırında olmak güç müydü?

Milli takımımızı oluşturan (Almanya'da alt yapıda yetişen) genç oyuncuların artık kendi takımlarında yedeğe düşüklerini, on birlerde sahaya çıkabilme şanslarını yitirdiklerini araştırmadılar mı?

Şenol Güneş'in erken davranarak "Suçlu benim" gibi flaş bir söylemle, koca bir yükün altına girmesi, meselenin çözümü değildir.

İkinci bölgenin (orta sahaların) görev yapamaz bir halde olduğunu, bu nedenle savunmacılarımızın daha çok geriye oynayarak rakiplerine büyük avantajlar sağladıklarını görmediler mi?

Hücum oyuncularımızın 36 yaşındaki Burak Yılmaz'ın gol becerileriyle ve de Hakan Çalhanoğlu'nun oyun disipliniyle sağlamlasıyla yürüdüğünü bilemediler mi?

Sonuçta bir hayal kırıklığına da böyle yaşadık... Kuşkusuz daha

Birbirinden harika maçlar oynayarak, büyük ekip olduklarını kanıtlayan milli takımımız artık, kadın voleybolunun egemen güçlerinden birisidir ve bu takım bir ekoldür.

önce yaşadıklarımızı da anımsayarak... Böyle gelmiş, böyle mi gidecek? Kuşkusuz bilemeyiz... Ve kuşkusuz bu sorunun yanıtını işi bilenler vereceklerdir...

Öte yandan Filenin Sultanları, Kadın Voleybol Takımımızı, “hayal kırıklığı” şeklinde betimlediğim olumsuzlukların içine asla sokamayız. Birbirinden harika maçlar oynayarak, büyük ekip olduklarını kanıtlayan milli takımımız artık, kadın voleybolunun egemen güçlerinden birisidir ve bu takım bir

ekoldür. Sürekli üretebilir, sürekli kürsülere çıkabilir...

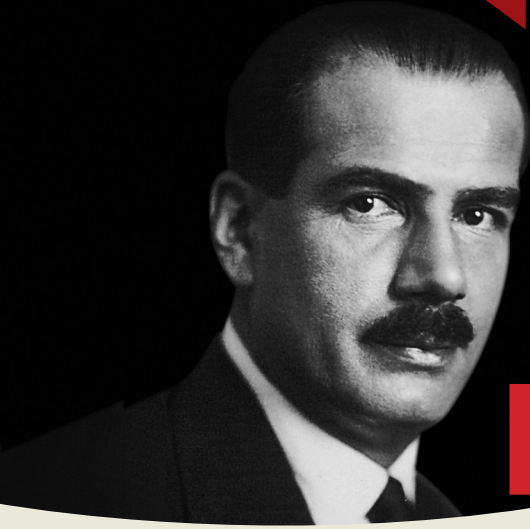
işte böylesine milli takımlar yaratmalıyız. Bunları var etmemiz halinde, birçok branşta söz sahibi olarak kürsülere çıkarız. En önemlisi de, böyle geldiğini ancak, böyle gitmeyeceğini ispat ederiz... Önce bizim insanımıza sonra da tüm dünyaya...

Hayal kırıklığı tümcesinden doğrusu çok sıkıldık... Canımız sağ olsun, gelecek sefere, ne yapalım böyle oldu gibi bize özgü klasik söylemleri, spor sözcüklerimizden çıkarmalıyız. Seksen beş milyonu geçmiş toplumumuz artık kürsülerden inmemelidir. •

metingorenbd@gmail.com

Ümitlerin kaderi, biri yok olduğunda diğerinin ortaya çıkmasıdır; işte bu yüzden bunca hayal kırıklığına rağmen dünyadan silinip gitmemişlerdir.

Jose Saramago

Ruşen Eşref Ünaydın

*Türk Kurtuluş Savaşı'na
katılan çok yönlü yazarımız.*

Edebiyatçı, gazeteci, yazar, siyasetçi ve diplomat olan Ruşen Eşref Ünaydın, 1892 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanisini / Lisesini ve Darülfünun / İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. Yazarlık hayatına Batı edebiyatından yaptığı çevirilerle başladı. Yeni Gün gazetesinin muhabiri olarak Kafkasya'ya, Tasviri Efkar gazetesinin muhabiri olarak Sivas'a gitti. Servet-i Fünun, Donanma, Tedrisat, Türk Yurdu ve Yeni Mecmua'da yayımladığı çocuk şiiri, deneme, edebî mülakat / söyleşi, düzyazı ve hatırat gibi çeşitli edebî türlerde birçok eser kaleme aldı. Türk edebiyatının ünlü yazar, şair ve fikir adamlarıyla yaptığı edebî söyleşilerini "Diyorlar ki" adıyla kitaplaştırdı. 1918 yılında "Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat" adlı eseriyle Mustafa Kemal Atatürk'ü ilk kez

Türk ve dünya kamuoyuna tanıttı. 1920 yılında Kurtuluş Savaşı'na katıldı. 1922 yılında Buhara Sovyet Halk Cumhuriyeti elçiliği başkâtibi olarak atandı. Lozan Konferansı'nda matbuat / basın müşavirliği yaptı. TBMM II., III. ve IV. dönem Afyonkarahisar milletvekili olarak görev aldı. Türk Dil Kurumunun kuruluş çalışmalarına katıldı ve kurumun ilk Genel Sekreteri olarak çalıştı. Cumhurbaşkanı Gen. Sekreterliği yaptı. Atatürk'ün yakınında çalıştığı, kırk ay süren bu dönemi yazılarında anlattı. Tiran, Atina, Budapeşte Elçiliği; Roma, Londra ve Atina Büyükelçiliğinde bulundu. 1952 yılında emekliye ayrıldı. "Diyorlar ki" eseriyle üne kavuşan Ünaydın, uzun yıllar "Diyorlar ki Muharriri" olarak anıldı. Atatürk'ü ve Tefik Fikret'i birçok yönleriyle kamuoyuna tanıttı. Ruşen Eşref Ünaydın, 1959 yılında İstanbul'da yaşama veda etti. •

Siyasi Beka: Seçmenlik Teorisi

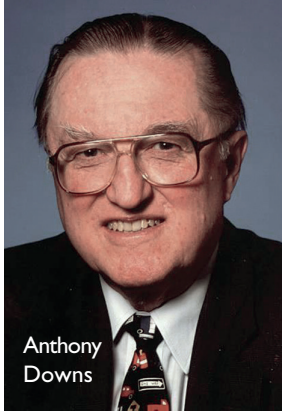
Bir önceki yazımızda günümüz demokrasi dışı rejimlerini incelemiştik. Bir sonraki yazımız çağdaş demokrasi dışı rejimlerin el kitabını inceleyeceğiz. Daha önce de gördüğümüz gibi günümüzde demokrasi dışı rejimlerin çok azı seçimler dışından iktidara geliyor. Seçimler hem demokratik hem demokrasi dışı

**Siyasi beka
siyasi düşünceler
tarihinde
en yaygın
temadır.**

rejimlerin en önemli kurumudur. Bu yazıda siyasetin en temel teması “siyasi beka”yı Seçmenlik Teorisi içinde inceleyeceğiz.

Siyasi beka kavramı, medeniyet tarihi ile yaşıttır. Siyasi düşünceler tarihinde en yaygın temadır. Halkının barış ve bolluk içinde yaşamasını sağlayan yöneticiler başarılıydılar ve uzun

süre iktidarda kalmaları beklenir. Sorun şu ki, ampirik veriler, durumun hiç de böyle olmadığını gösteriyor. 20. yüzyılda, Anthony Downs'un çığır açıcı çalışması ile siyasal iç görülere dayanan bu kavram son dönemde Bruce Bueno de Mesquita ve arkadaşlarının ortaya koyduğu "Seçmenlik Teorisi" ile popüler hale gelmiştir. Bu, siyaseti Amerikan siyaset biliminin önderlerinden H.Laswell'in tanımlaması "Kim, Neyi, Ne zaman ve Nasıl Alacak" formülüne indiren davranışçı yaklaşımın günümüzdeki en popüler okulu olan sosyal tercih teorisi ile oyun terorisinden yola çıkarak geliştirilmiş bir modelledir.

En iyi yönetme yolu önce iktidara gelmek, sonra iktidarda kalmak ve iktidarı boyunca mümkün olduğunca kaynakları kontrol etmekten geçer. Model şöyle işler:

Yöneten seçkinler seçmenlerin bir alt kümesini oluşturan kazanan koalisyonlar oluşturmak zorundalardır; iktidarlarını

onların desteği ile sürdürürler; her zaman için bir meydan okuyucu tarafından düşürülebilirler. Hem yönetenler, hem de meydan okuyanlar, seçmenlerin refahını etkileyecek, kamu ve özel varlıkların ve kaynakların kullanımını etkileyecek programlarını açıkladıktan sonra, seçmenler tercihlerini yaparlar. Meydan okuyucular, iktidara gelebilmek için kendi kazanan koalisyonlarının yanında, yöneten

Bu çerçevede, bireyler, akıllıdır, bilgiye ulaşabilirler ve davranışlarını/kararlarını- riskleri ve fırsatları inceleyerek, kârlarını/çıkarlarını azamileştirirken, zararlarını en azda tutmaya çalışırlar.

Lider olsun siyasi parti olsun, siyasi seçkinlerin yaptığı ve gerçekleştirdiği eylemler onun nasıl yönettiğini oluşturur.

Lider olsun siyasi parti olsun, siyasi seçkinlerin yaptığı ve gerçekleştirdiği eylemler onun nasıl yönettiğini oluşturur.

seçkinlerin koalisyonundan da oy almak zorundadır. Fakat bunun bedeli mevcut kendi koalisyonu için sunduğu ödüllerin azalmasıdır. Bu bedeli karşılamak istemezse yeterli kadar oy toplayamaz. Dolayısı ile meydan okuyucunun optimum bir politika paketi oluşturması gerekmektedir.

Seçmenlik teorisine göre, yöneten seçkinler, siyaseten hayatta kalma tehditlerine karşı, kazanan koalisyonlarını en aza indirerek güçlerini pekiştirirler. Bununla birlikte büyük bir nominal seçmenliğe sahip olmalı yani kitlesel bir seçmen tabanı kazanmalıdır. Burada bir sürü kavram su yüzüne çıktı, kısaca onlara bakmakta fayda var.

Nominal seçmenlik, bir lider veya siyasi parti seçiminde söz sahibi olan her vatandaşını içerir. (seçme hakkına sahip her birey) Gerçek seçmenlik, desteği gerçekten çok önemli olanlar için kullanılır. (siyasi parti militanları ya da ideolojiye yatkın olanlar) Kazanan koalisyon, desteği liderler için bir zafere dönüşen temel destekçileri içerir. Bu gruplar, siyasi sistemde siyasi iktidar için önemli olan unsurları elinde tutarlar. Bu üç kavram, siyasi manzarayı değiştirebilecek üç boyut olarak görülür. Seçmenlik teorisine göre, kazanan koalisyon küçükse ve nominal seçmenlik büyükse, liderin ülkeyi göreceli olarak kolaylıkla kontrol etme şansı yüksektir. Bu duruma otoriter veya demokrasi dışı rejimler denilmektedir. Kazanan koalisyon ve nominal seçmenlik, ikisi

birden büyükse, demokrasi olarak nitelendirilen bir sistemle istikrar sağlanır.

Seçkinleri etkileyen üç siyasi konu şunlardır: İhtiyaç duyulan kazanan koalisyonun boyutu, kazanan koalisyonun içinden çekilebilecek seçmenlerin boyutu ve ülke içinde kullanılabilir mevcut ekonomik kaynaklar.

Seçkinler, nispeten kolay bir şekilde yönetebilmek için seçmen tarafından oluşturulan kazanan bir koalisyon yaratmak zorundadır. Seçkinleri etkileyen üç siyasi konu şunlardır:

İhtiyaç duyulan kazanan koalisyonun boyutu, kazanan koalisyonun içinden çekilebilecek seçmenlerin boyutu ve ülke içinde kullanılabilir mevcut ekonomik kaynaklar. Kaynakları özel ve kamusal olarak ayrıştırabiliriz. Özel kaynaklar, sadece kazanan koalisyon üyeleri arasında dağıtılır ve koalisyon ne kadar kalabalık ise miktarı da o kadar düşer. Dolayısı ile, koalisyonun boyutu ne kadar büyürse, yöneticiler kamusal varlıkların dağıtımına daha fazla yönelirler. Seçmenin koalisyondan daha geniş olma durumu, koalisyonlar arası geçişe bir engeldir. Yönetenlerin koalisyonları sadıktır, çünkü meydan okuyanların koalisyonunda yer alamama riski ve maliyeti çok

yüksektir. Seçmen ve koalisyonların geniş olduğu sistemlerde -yerleşmiş Batı demokratik rejimlerinde- yöneten kazanan koalisyonları, özel çıkarlara bağımlılıkları düşüktür ve taraf değiştirmeye daha yatkınlardır. Koalisyonlar yöneten bir iktidar için kazanmak ve burada kalma şansını artırmak için kurulur. Akılcı davra-

sorun yaşamazlar.

Üçüncü kural gereği kaynakları kontrol etmek gerekir. En etkili yol olarak, bir çok insanı fakir yapan ve destekçilerini varlıklı tutmak için kaynakları yeniden dağıtan bir sistem kurmaktır.

Dördüncü kural, liderlerin destekçilerine, destekleri için yeterli ödeme yapmalarıdır.

Son yol ise, vatandaşların hayatlarını daha iyi hale getirmek için destekçilerinin ceplerinden kaynak almamalarıdır. Kitleler için etkili politikanın her zaman destekçiler arasında sadakat üretmediğini ve bu

durumun zaman zaman son derece pahalı olabileceğini gözlemliyoruz.

Yöneten olmak isteyenleri iki şey motive eder: Kamunun mutluluğunu artırmak ve kişisel büyüme/tatmin ihtiyacı.

Bir lider görev sonrası kaderinden endişe

duyar. Rejim değişikliğinin görev kaybı ve görev sonrası cezanın tek belirleyicisi olmamasına rağmen, rejimlerinin istikrarını tehdit eden zorluklara karşı son derece duyarlıdır.

Siyasi beka üç şekilde tehdit edilir: yöneticilere siyasi meydan okuma; yöneticilere ya da sisteme devrimci bir meydan okuma; ülke dışından özellikle askeri harekât şeklinde bir meydan okuma. •

barbarosenebd@gmail.com

Koalisyonlar yöneten bir iktidar için kazanmak ve burada kalma şansını artırmak için kurulur.

niş yaklaşımına göre, yöneticiler politika tercihlerinin kontrolünü artırmak ve koalisyon üyelerine en az bedeli ödeme güdüsündedirler. Bu yüzden hedefleri hep koalisyonun boyutlarını küçültmektir.

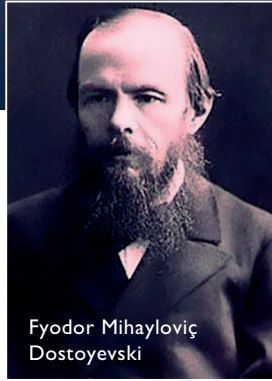
Başarılı olmak için kullanılabilir beş temel yol vardır: İlk iki kural, iktidardakilerin kazanan koalisyonlarını mümkün olduğunca büyük tutmalarını gerektirir. Dar bir koalisyon, iktidarda kalmak için çok az kişiyi güvenmekte yardımcı olur ve sayıca fazla nominal seçmenleri sayesinde siyasal bekalarda bir

İlk romanı İnsancıklar için Belinski, Dostoyevski'ye “Sen yazdıklarını ciddeden anlıyor musun?” demiştir...

Dostoyevski ilk romanı İnsancıklar'ı yirmi üç yaşında yazdı ve bir anda yıldızı parladı. Bildiğimiz hikayedir.

Genç Dostoyevski romanı ev arkadaşı, kendisi de yazar olan Grigoroviç'e verir. Grigoroviç, Dostoyevski'nin kendisinden daha iyi bir yazar olduğunu daha ilk sayfalarda anlar ve romanı yazar ve yayımcı olan Nekrasov'a götürür. Nekrasov, “Bana bir mühendisin yazdığı kitabı mı okutacaksın” diye karşı gelmesine karşın, okumayı kabul eder ve kitabı eline

Fyodor Mihayloviç
Dostoyevski

alıp okumaya başladıktan sonra elinden bırakamaz. Her ikisi de romanı o kadar çok beğenmişler, o kadar etkisi altında kalmışlardır ki son sayfalarına geldiklerinde artık

karşılıklı ağlarlar ve ertesi günü beklemeksizin, sabahın dördünde Dostoyevski'nin evine giderler. Genç yazarı uyandırırılar. Heyecanla Dostoyevski'yi, Rus usulü üç kez yanaklarından öper ve kutlarlar.

Dostoyevski konusunda uzman, ünlü edebiyatçı Joseph Frank bu başlangıç öyküsüyle ilgili olarak

şöyle der: “Rus edebiyatında, edebiyat sahnesine çıkışı Dostoyevski’ninki kadar akılda kalıcı şekilde anlatılmış, aslına bakarsanız çok büyük bir heyecan dalgası yaratmış başka bir yazar yoktur.”

Ve bu heyecan dalgası içerisinde roman sonunda, Rusya’da zamanın en ünlü edebiyat eleştirmeni Belinski’ye gider.

Belinski, okuması için kitap kendine verildiğinde “Bizde Gogol çoktur” demiş okumaya başlayınca, o da kitabı elinden bırakamamıştır. Kendisini her gün ziyaret eden An-nenkov’a şunları söyler: “Şu el yazmasını görüyor musun?... Nerdeyse iki gün metni elimden bırakamadan okudum. Yazmaya yeni başlamış birinin romanı, yeni bir yeteneğin... Romanında, daha önce hiç kimsenin hayalinden bile geçmemiş, hayatın öyle gizleri, Rusya’daki öyle kişiler gözler önüne seriliyor ki. Düşünse-ne – şimdiye kadar bu bizde tanık olduğumuz ilk toplumsal roman girişimi... Konu çok basit: Bütün dünyayı sevenin herkes için olağanüstü güzel bir zevk ve görev olduğuna inanan iyi yürekli basit insanlarla ilgili. Hayat çarkı, bütün kuralları ve düzenlemeleriyle kendilerini ezip geçtiği, tek söz etmeden kollarını bacaklarını kırdığı zaman hiçbir şey anlamıyorlar. İşte hepsi bu – ama ne dram, nasıl tipler! Ha, sana söylemeyi unuttum, sanatçının adı Dostoyevski.”

Belinski’nin Dostoyevski ile ilk tanışmasında kendisine söylediği

düşünceler, bugün bile bizi etkisi altına almaktadır: “Siz kendiniz alıyorsunuz musunuz? (...) Ne yazmış olduğunuzu alıyorsunuz musunuz? (...) Bütün bu korkunç gerçeği, bizlere göstermiş olduğunuz bu gerçeği siz mi düşündünüz? Olamaz, sizin gibi yirmi yaşında birinin bütün bunları anlamış olmasına imkân yok... Gerçeği keşfetmiş ve bir sanatçı olarak ilan etmişsiniz, size bir yetenek verilmiş, yeteneğinizin değerini bilin ve emin olun, siz büyük bir yazar olacaksınız!”

“Gerçeği keşfetmiş ve bir sanatçı olarak ilan etmişsiniz, size bir yetenek verilmiş, yeteneğinizin değerini bilin ve emin olun, siz büyük bir yazar olacaksınız!”

Ve bu kısa (Türkçe tercümesinde olsa olsa 152 sayfadan ibaret), mektuplardan oluşan roman (novella demek daha uygun, romandan kısa, hikâyeden uzun) 1846 yılında Nek-rasov’un Petersburg Antolojisi’nde yayımlanır yayımlanmaz, Dostoyevski’ye övgüler yağmıştır.

Yirmi üç yaşında, Dostoyevski’nin bu ilk romanının bu kadar çok beğenilip kendisinin o günün Rusya’sında edebiyat dünyasına ve

çevresine hemen kabul edilmesinin arkasındaki sır nedir? Böylesine büyük bir başarının sebebi olsa gerek?

Kanımca İnsancıklar romanında ilk üzerinde durulması gereken husus çok samimi, çok usta bir yazar, bir dehayla karşılaşmakta olduğumuzun müjdecisi olmasıdır. Bu müjde bize, insanın ne denli iyi, aynı zamanda ne denli kötü olabileceğinin, zıtların birlikte olduğunun ilk habercisi konumundadır. Genç yazar bize, “benim elimde öyle bir büyütecim var ki bunun bir tarafını kendime tutacağım ve size kalbimin, ruhumun tüm derinliklerini, güzelliklerini göstereceğim; diğer tarafla da sizlerle, kendi içinizi tüm çıplaklığıyla açacağım” demektedir. Gerçekten de Dostoyevski'nin ne denli iyi bir gözlemci olduğunu, en basit tanımlamalarla

bile bir yazarın sanatın zirvesinde nasıl gezinebileceğini, dikkatli bir okuyucuya daha bu ilk yapıtında görecektir. İnsancıklar'ı okurken yer yer içiniz ezilir, satırların arasında Dostoyevski ile beraber kavrulursunuz, kaybolursunuz. Bu tuhaf adam bu metni yirmi üç yaşında yazmıştır ve Belinski yerden göğe haklıdır “Kardeşim sen ne yaptığının farkında mısın, sen yazdıklarını gerçekten

anlıyor musun” derken...

Dostoyevski romanları hangi sırayla okunmalıdır; sık sorulan bir soru. Akademik dünyadaki genel eğilim yazıldıkları sıraya göre okunmasının doğru olacağı şeklindedir. Gerçekten yazarın bazı romanları birbirinin takibi, temaların derinleştirilmesi ve karakterlerin daha olgunlaşmış yapıları ve düşünceleriyle karşımızda çıktıkları gerçeği düşünülecek olursa yazılış sırasını takip etmek doğrudur. Onun için Dostoyevski'ye İnsancıklar ile başlamak doğru bir ilk adımdır.

Vissarion Belinsky

Dostoyevski, İnsancıklar'ı “epistolary form” dediğimiz edebi tarzda yazmıştır. Epistolary novel (epistolary roman), Yunanca mektup anlamına gelen epistle kökünden gelmektedir. Mektuplaşma tekniği

diyebileceğimiz bu format sadece mektuplardan oluşmaz, aynı zamanda gazete kupürleri, günlük notlar ve başka dokümanları da içerebilir. Bu roman tarzının gücü, yazarın okuyucuyla karakter arasına bir anlatıcı olarak girmemesi, karakterin duygularını okuyucuya samimi ve şahsi olarak geçirebilmesidir. Okuyucu doğrudan karakterin bilinci, dünyayı görüşü ve sorgulayışıyla

karşı karşıyadır.

Epistolary roman tarzının ilk örneği İngiliz James Howell (1594 - 1666) tarafından, hapishaneden yazılan Bilinen Mektuplar'dır. Başka bir İngiliz yazar, Samuel Richardson (1689 - 1761) daha sonraları bu tarzın en güzel örneğini Pamela'da vermiştir. Fransa'da Montesquieu ve Jan Jacques Rousseau, Almanya'da Goethe, Kanada'da Frances Brooke, Amerika'da William Hill Brown'un epistolary roman örneklerinin başlangıcı sayılır.

Batı'daki roman tarz ve tekniklerini, Rusya hep geriden takip etmiştir. Puşkin'in Yevgeni Onegin'inde Tatyana'nın mektupları, Gogol'un Bir Delinin Hatıra Defteri'ndeki mektupları ve Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'da Raskolnikov'un annesinden gelen mektubu, bu tarza örnek gösterilebilir.

İnsancıklar'daki mektuplar Petersburg bürolarının birinde - görevi yazıları temize çekmek olan, iyi bir eğitim almamış, o dönem için yaşlı kabul edilen, küçük bir memur Makar Devuşkin ile yirmi yaşında genç bir kız olan Varvara Dobroselova (ki göreceli olarak daha eğitilidir) arasındaki yazışmalardır. Dostoyevski daha sonraları hep yapacağı gibi, daha ilk romanında karakterlerine yaşayan soyisimleri vermiştir. Devuşkin "devuşka" sözcüğünden gelmekte ve genç kız ya da bakire demektir. Dobroselova ise "iyi köy"ü çağrıştırmaktadır.

Dostoyevski ilk romanında bu tarzı benimserken aslında belli bir risk almıştır. Doğası gereği, mektuplaşma formatı romanlarda, iyi eğitilmiş burjuva sınıfı karakterlerin birbirlerine yazdıkları, süslü edebi ifadeler içeren, uzun mektuplarla özdeşleşmişken İnsancıklar'da Dostoyevski alt tabakadan iki özneyi mektuplaştırmaktadır.

**Dostoyevski
genç yaşta elli
yaşında bir erkeği
bedenselleştirmekle
kalmamış, aynı
zamanda karşı cinsi
de tüm duygularıyla
konuşturabilmiştir.**

İkinci önemli husus, Dostoyevski romanı yazdığı yirmi üç yaşındadır. Genç yaşta elli yaşında bir erkeği bedenselleştirmekle kalmamış, aynı zamanda karşı cinsi de tüm duygularıyla konuşturabilmiştir.

Üçüncü önemli nokta, İnsancıklar romanındaki karakterler daha sonra yazacağı romanlardaki karakterlerin birer prototipidir. Konularsa ilk nüveleridir. İnsancıklarda atılan tohumların tamamı kendilerini daha geliştirmiş, vücut bulmuş şekilleriyle sonraki eserlerde karşımıza çıkacaktır. Başka bir deyişle Dostoyevski gençlik yıllarından itibaren, içinde esen fırtınalarda, sorguladığı

konularda, toplumun ve karakterlerinin üzerine tutmakta olduğu eşsiz büyütecinde, bireyin içinde iyiyi ve kötüyü birlikte barındırmakta istikrarlıdır. Bize bu istikrarın, bu gidişatin ilk ipuçlarını İnsancıklar'da vermiştir.

Son olarak da Petersburg'u anlatmadaki ve fakirliği o insanların ümit dünyalarını yaşam koşullarını ve vermekte oldukları mücadeleye okuyucuya duyumsatabilmekte, geçirebilmekteki olağanüstü başarısıdır. Okuyucuyu etkileyen mektuplardaki satırlardan çok, satır aralarında hissettirilenlerdir. Söylenenlerden çok söylenmeyenlerdir.

Devuşkin ile Varvara Aleksevna, Dostoyevski'nin yarattığı en zavallı en acınası karakterlerdendir. Varvara gençliğini, köyünde geçirmiş olduğu güzel günleri mektupların arasına sıkıştırılan günlüğünde anlatır. "Her şeyin dingin, herkesin mutlu" olduğu köy dünyasında çocukluğunun en güzel anıları vardır. Böylece kendisini daha iyi tanırız. Varvara yoksul anne ve babayı kaybettikten sonra öksüz kalmış ergenlik çağında, hayırsever kılığına girmiş, Varvara'nın yaşça büyük bir adam tarafından baştan çıkarılmasına, sonra da terk edilmesine neden olan bir kadının eline düşmüştür.

Devuşkin ile Varvara Aleksevna, Dostoyevski'nin yarattığı en zavallı en acınası karakterlerdendir.

Ayrıca, günlükte yoksul, verimli öğrenci Pokrovski ile tanışırız. Üniversiteye devam edemeyen bu genç, özel dersler vererek geçimini sağlamakta, yaşamın zor koşullarına Petersburg'un acımasız çarkında direnmektedir. Bu portre daha sonra karşımıza Suç ve Ceza'daki Raskolnikov olarak çıkacak, "ziyaretlerinden hiç hoşlanmadığı, saygı duymadığı duyduğu babasına" karşı tavırları, Dostoyevski'nin son romanı Karamazov Kardeşler'deki baba-çocuk ilişkilerinin ilk habercisi olacaktır.

Varvara mektubunda, "arkama bakmaktan kokuyorum", diyor Devuşkin'e; "geçmişim acılarla o kadar dolu ki onu düşünmek bile kalbimi kırıyor." Velisiz kalmıştı, geçim kaynağı da yoktu; destek alabileceği tek kişi olarak uzaktan akrabası olan Devuşkin'e başvurdu. Bunca acı

çekmiş Varvara bile Devuşkin'in umutsuz yaşamını gördüğünde hayrete düşüyor. Soruyor berikine: "Tüm hayatını gerçekten böyle mi yaşadın? Yalnız, mutsuz, dostça bir selam almadan, başkalarının evinde küçük bir köşe kiralamadan?"

Bahsettiği köşe, Devuşkin ile Varvara'nın bir avluda karşılıklı birbirine bakan pencerelerinin olduğu "yeni evi"dir. Üç pencere olduğu geniş bir mutfağın, tahta bir perdeyle ayrılmış bir köşesini tutabilmiştir.

Köşenin geniş olması, kendine ait bir camı olması tek tesellisidir. En kötü bir odanın yemekli aylık ücreti otuz beş rubleyken Devuşkin mutfağın sonundaki bölmesine yedi ruble, yemeğe beş ruble vermektedir ve artık birçok şeyden yoksun değildir. Çaya, şekerle yetecek parasının dışında, penceresinin tam karşısında görebildiği Varvara'ya ufak hediyeler alacak parası da kalmıştır.

Mektup yazmak çok iyi şeydir kuşkusuz, insan içini döküyor, der Varvara ve kahramanlarımız birbirlerine yaşamlarını anlatmaya, birbirlerine destek olmaya, günlerini paylaşmaya başlarlar. Devuşkin imkânlarını aşan bir cömertlikle vererek; o güne kadar işyerinde ve toplumda “başkalarının önünde utanç” duymaktan ibaret olan konumundan çıkar ve insan topluluğuna bir giriş sağlar. Daha önce sahip olmadığı bir kimlik kazandırır kendine. Devuşkin kendini feda ederek bir öz farkındalık yarattığı için vericidir.

Devuşkin'in kiraladığı evde son derece pis, zifiri bir karanlık uzun bir koridor vardır. Sağ yanı upuzun bir duvar, sol yanındaysa otel gibi bir sürü kapı, her kapının arkasında başka bir sefalet, savrulmuş bir yaşam vardır.

İşte o arka kapılardaki yaşamlar, yıllar sonra romanlarında karşımıza çıkacak ana karakterler ve temalardır. Yoksulluk çukurunda acı çeken bu insanlar, başta Suç ve Ceza'da Marmelodov ailesine, Karamazov Kardeşler'de yüzbaşının ev halkına

gebedir. Romanda betimlenen pis kokan St. Petersburg sokakları, fakir mahalleleri, döküntü evleri, daha sonra Dostoyevski romanlarında sık sık karşılaştığımız perişanlıklardır. İnsancıklar'da anlatılan, ekselansın Devuşkin'in elini sıkması sahnesi, bireylerin kötü kaderlerinde maddi şeyler kadar manevi şeylerin de önemli olduğunu vurgulanması, Karamazov Kardeşler'de işlenecektir.

Koridordaki odalardan ayrı bir köşede, uça bir odada fakir Gorşkov ailesi oturmaktadır. Gorşkov haksızlığa uğrayarak yedi yıl önce işten atılmış bir memurdur. 22 Haziran tarihli mektupta, Gorşkov'un çocuğunun öldüğünü öğreniriz. “Bir kişinin yükünden kurtuldular diye az da olsa için için seviyorlardır belki” diye yazar Devuşkin. 5 Eylül tarihli mektubun sonunda, Gorşkov'un hiç parası kalmadığını, çocuklarının aç olduğunu, mahkemenin hala neticelenmediğini okurken 18 Eylül tarihli mektup müjdeyi verir: Gorşkov bütünüyle temize çıkmıştır. Gorşkov ağlar, “gururum” der, “lekesiz adım” diye sayıklar. “İnsan açken gururun sözü mü olur be kardeşim” diyebilen oda komşusu Ratazyayev, Karamazov Kardeşler'deki önemli bölümün, Kardinal ile İsa'nın karşılaştığı Büyük Engizisyoncu'nun ayak sesleridir.

Dostoyevski ilk romanındaki “zengin ve güçlülerin, daha az şanslı kardeşlerine karşı biraz sorumluluk hissetmeleri çağrısı” sonraki romanlarında bize hep seslenecektir. •

demiraytacbd@gmail.com

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Bir Şiirin Yazılma Serüveni

Rainer Maria Rilke'nin, "Şiir nasıl doğar?" sorusuna yanıtı, Türkiye'de 1950'lerde şiir dünyasına giren genç şairlerin nerdeyse ezberindeydi:

Avusturyalı şair-yazar, "Dizeler, duyguların değil yaşanmış deneylerin sonucudur," diye başlayan yazısında sıralıyordu: "Tek bir dize

yazmak için birçok şehirleri, insanları ve nesnelere görmüş olmak, hayvanları tanımak, kuşların nasıl uçtuğunu duymak ve sabahları çiçeklerin nasıl titrediğini öğrenmek gerekir..."

Rainer Maria Rilke

Şiiri besleyen özlemleri, yaşam deneylerini, anıları sıralayarak uzayıp giden bu özgün yazı şöyle noktalanır:

"Anılar ancak bizde kan haline

geldikleri, bakış ve davranış oldukları, adlarını yitirdikleri, kendimizden ayırt edilmedikleri zaman, işte yalnız o zaman, pek seyrek bir anda, bir dizenin ilk kelimesi onların arasından doğuverir.”

Şairin ağır işçiliği sonucunda dizeler birbirini izleyip şiir tamamlanmaya kadar bazen yıllar geçebilir! Yahya Kemal’in birçok şiiri beş yıldan yirmi yıla dek uzayan çalışmaların, yazıp bozmaların ürünüdür.

Yahya Kemal
Beyatlı

Nihat Sami Banarlı onun nasıl çalıştığını anlatan incelemesinde belgelere dayanarak konuyla ilgili örnekler sıralamıştır.

Örneğin “Vuslat” şiirindeki, “Ömrün bütün ikbalini vuslatta duyanlar” dizesi ortaya çıkıncaya dek şairin tasarlayıp bir yana attığı karalamalar şöyledir:

“Kalbin o serencamını kuvvetle duyanlar”

“Vuslat gibi dünyaya değer zevki duyanlar”

“Vuslat gibi cennette her ikbali duyanlar”

“Her zevki her ikbali bu âlemde duyanlar.”

Daha önceki kuşaklar gibi sonraki kuşakların şiir çalışmaları da aynı yolda gelişmiştir.

Behçet Necatigil’in “Ölü Utanıyor” şiirinin karalamalarından ilki şöyle:

*“Elim hiçbir işe yatmadı
ömrümce*

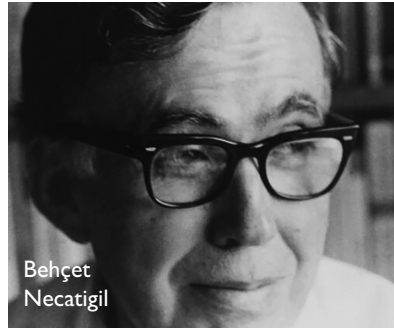
*Başınıza kaldım.
Şimdi öldüm, cenazeme gelince
Kalkması lazım*

*...
Sağlığımda ayrı çektiniz
Ölümümde ayrı
Bu son zahmetiniz
Yapıverin bari.”*

İkinci taslak:

*“Elim hiçbir işe yatmadı
Faydasız bir ömür sürdüm
Siz de olmasaydınız
Açlıktan öldürdüm.
Sirtınıza yük oldum adeta
Öldüm, yine size düştü derdi
Bir yardımınız daha lazım şimdi
Size zahmet son defa.”*

Titiz şairin, söyleyeceklerini bir kez daha derleyip topladığı

Behçet
Necatigil

görülyüyor:

*“Elim hiçbir işe yatmadı
Ömür sürdüm faydasız
Yaşamaz, öldürdüm
Siz olmasanız.*

*Pek çoğunuz benim için sıkıntıya
girdi,*

*Sırtınızda yük gibiydim adeta.
Bir yardımınız daha lazım şimdi
Size zahmet, son defa.*

*Ormanlardan odunumu getirdi-
ğiniz gibi,*

*Fırınlarda hamurumu pişirdiği-
niz gibi,*

*Lütfen beni mezara bırakıverin
Bildiğiniz gibi.”*

Duygulardan, olaylardan, göz-
lemlerden beslenen şiir kay-
nakları şairin deneyimi yanında
kimi kez akıl, kimi kez esin yoluyla
birleşir, biçimlenir. Üretken bir şair
olan Fazıl Hüsnü Dağlarca’dan,
“Çanakkale Destanı” yapıtını, sa-
vaşın 50. Yıldönümüne yetiştirmek
için çabalarken şunları yaşadığını
öğreniriz:

Çanakkale’deki deniz savaşla-
rıyla kara savaşlarını ayrı ayrı konu
edinmiş, ancak bunları birleştirip
destanına yerleştirememiştir. “Ey
Tanrım, yapıtımın iki bölümünü bir-
leştiremiyorum. Ya bu gece uykumda
bunları birleştirmemin yolunu duyur-
bana, ya canımı al,” diye yakarıp
yatar. Sabah kalktığında yaşadıkları-
rını “Usumda deprem oldu,” diye
başlayarak anlatacaktır:

*“Erdede içeri girmişti. Erdede
kişiliğini yaratıvermiştim. Bir Erde-
de olacaktı, savaş günleri görünen,*

Fazıl Hüsnü Dağlarca

*barış günlerine görünmeyen. Sanki
Mehmetçik. Eskilerin deyimiyle
‘meçhul’ asker. Erdede için 26 şiir
yazdım. Bu şiirleri iki bölümün içine
sepiştirdim. Böylece yapım bütün-
leşmiş oldu.”*

Yazıp bozarak sürdürülen bu
ağır yükün altından şairler nasıl
kalkıyorlar? En doğruya, en güzele
ulaşırken neler yaşıyorlar?

Birbirine kimi kez çok uzak
alanlardan yenilikler devşiren, zen-
gin deneyimlerle yüklü, çok yönlü
şairin sahibi İlhan Berk’ şiirle ilgili
görüşlerini, çalışmalarını açıklayan
“Bir Uzun Adam”, El Yazılarında
Vuruyor Güneş”, “Kanatlı At”, “Po-
etika”, “Şairin Toprağı” gibi kitap-
lar da yazmıştır.

Bu sayılanlardan sonuncusunda-
ki “Ölü Bir Ozanın Sevgili Karısını
Görmeye gitmek” başlıklı yazı,

Memet Fuat'ın "Neye dokunsa şiir oluyor" diye tanımladığı gür esinli şairin, konularına nasıl ulaştığına, şiirlerinin yapısını nasıl kurduğuna tanıklık etmektedir.

Behçet Necatigil'in ölümünün üzerinden iki yıl geçmiştir. Cenaze törenlerine gitmeye, başsağlığı dilmeye hep uzak duran şair, o dönem yaşadığı Bodrum'dan İstanbul'a bir gelişinde, arkadaşının "(cenazesi hâlâ kalkmamış gibi) büyük bir ıssızlık içindeki" apartmanındadır; orada yaşadıklarını aktarır:

"Necatigil'in her zaman gördüğüm odasını, ölümünden sonra da görmek istedim. Odaya girdiğimde her şey açıldı: Yoktu o. 'İşte dediler, hangi kitabı çeksem şiirler çıkıyor arasından!' Bir ozanın karısı, geride başka neler bulabilirdi ki? (...) Yeniden Halikarnassos'a döndüğümde, birden sevgili karısının sözleri gelip vurdu: 'İşte, hangi kitabı çeksem arasından şiirler çıkıyor!' "

Şiirini oluştururken çıkış noktası artık bu son sözlerdir:

"Kâğıtlar, kitaplar dedi, nereye elimi atsam

Kiminde yarım kalmış bir, nasılsa bitmiş

bir şiir kiminde."

Sözcükleri yerine oturmaması bulup değiştirir: Eski ustaların ölüm şiirlerini düşünür. Necatigil'in yaşamını aklından geçirir. Derken şiirine yeni dizeler eklenir:

"Hem her şey şiirde değil miydi?"

Bir gök şiirde ağar, bir sokak şiirde

Gider gelirdi."

Bu bölümü kapatmaya çalışır; beceremez. Bir sabah aradığı dizeyi yakalar:

"Böyle yaşayıp gidiyorduk."

Ölü ozanın sevgili karısı söylediklerini bitirmiştir. Artık şiirin sahibi konuşmalıdır:

"Burda sözü ben alacaktım.

Ama ne diyecektim? Necatigillerin evini düşündüm yeniden, oradaki beni, o görmeye gidişi, ölü suskunluğu, acı yüzü! Birden o yüzün sesini düşündüm, nasıl bir sestir o ses? Varla yok arası, bugün, yaralı, ezik. Burdan gitmeliyim dedim:

Sesi,

sanki çok ötelere gelirmiş gibi

Ezik, suskun odaları dolaştı durdu."

Artık, portreyi tamamlamanın sırası gelmiş görünür:

"Masada duran bir kitabı gösterdi sonra

Ölünün son kez elini sürdüğünü ve kaldığı."

Şairin istediği sonuca ulaşması için beklentileri vardır daha:

"Acı koymalıydı artık ağırlığını, böylece sözcükler in anlamını aşır var olmalıydı; 'Ben varım!' demeliydi Şimşekler çakmalıydı. Yaşayamıyorsa ölümün o kıl payı yeri çakmalıydı, vurmalıydı. Öyle oldu:

"Burda işte oturmuş şu kitabı Okuyordu

Elinden kitabın düştüğünü gördük sonra.

Şimdi de son bir söz olmalıydı, ayrıca kapayan ve bir bıçak gibi inen:

Hepsi bu.

Şiir burda bitti.”

Oysa bitmemiş diye kaygılar yasayacaktır şair:

“Ama bir şey aksıyor gibi geliyordu bana, yeniden ben konuşmalydım, şiiri kapamalydım. Hem de acıyıazararak, vurarak, gelip çarpmalıydı. Ama burda kaldı işte. Üstüne vardıkça, hiç oralı olmuyordu, bıraktım ben de. Nedense bir gece o da çıkıp geldi:

Böyle dedi, yüzüne kapayıp ellerini

Alınmış gibi bir bulutun yer değiştirmesinden.

Bir süre de böyle el yazımla sürdürdü yaşamını. Sonradaktiloya kâğıdı geçirdim, özenle yazdım. Bir başkası yazmış gibi bakmaya çalıştım bir zaman. Şiir el yazısından çıktı mı, dışlaşır, yeni evrenler edinir.

Bundan sonra şiiri sabah akşam bellekten okumaya başladım. Aksayan bir yeri vurmuyordu bana. Sonra bir gün tutup yazıya geçirdim, yazıya döktüm. Bir zaman da öyle baktım. Enini boyunu gördüm, gönendim. Bir süre de böyle el yazımla sürdürdü yaşamını. Sonradaktiloya kâğıdı geçirdim, özenle yazdım. Bir

başkası yazmış gibi bakmaya çalıştım bir zaman. Şiir el yazısından çıktı mı, dışlaşır, yeni evrenler edinir. Orda da bir kez görünmeliydi, öyle de doğrulamalıydı kendini, biliyordum. Sonunda her şiiri bitirdiğim zaman (istediğim gibi olmuşsa, bana tamam diyorsa) son nefesini veren biri gibi kimi içimden, kimi de bağırarak: Harika! Sözcüğünü bastım. Bir süre de böyle bıraktıktan, kendi kendime yaşamasını izledikten sonra, elimden çıkardım. Artık kendi kendine yaşamalıydı, biraz da insanlar arasındaki yerini almalıydı yerini. Artık ordaki yerini kendi yapmalıydı. Böyle bir gücü varsa elbet.”

*

İlhan Berk’in şiiri, Necatigil’in öğretmen eşi Huriye Hanıma sunulmuş bir ağıt.

Ben de o şiirin yazılma serüveniyle ilgili bu yazımı geçen ay yitirdiğimiz kültür tarihçisi, “Büyük Larousse’tan çalışma arkadaşım Turgut Kut’un anısına bir ağıt diye sunuyorum. Üniversite-

den sınıf arkadaşlarım Turgut’un eşi Prof. Dr. Günay Kut ile baldızı Prof. Dr. Gönül Alpay Tekin’e başsağlığı diliyorum. -K.E. •

konurertopbd@gmail.com

Güzel sanatların en üstünü ve en zor olanı şiir sanatıdır.

Friedrich Hegel

Dağ geçitlerinin kralı

Gotthard

İsviçre’de pek çok dağ ve geçit olsa da taşıdığı önem ve anlam açısından “Dağ geçitlerinin kralı” olarak adlandırılan tek bir geçit var, Gotthard. İtalyanca Passo del San Gottardo, Almanca Gotthard Pass denilen, Alp Dağları’ndaki Gotthard Masifi’ni geçen geçit, kuzey ve güney İsviçre’yi birbirine bağlıyor. »

Gezdikçe Gördükçe
İzlen Şen Toker

İtalyanca konuşulan Ticino kantondaki Airolo ve Almanca konuşulan Uri kantonundaki Andermatt arasında uzanan Gotthard Geçidi, Avrupa'daki önemli bir ticaret yolu üzerinde yer alıyor. Adını dağ geçitlerinin koruyucu azizi olarak kabul edilen Aziz Gotthard'dan alan, İsviçre'nin zorlu coğrafyasına ve bölgedeki kış şartlarına rağmen yüzyıllardır kullanılan geçidi geçmenin yolları zaman içinde çeşitlenmiş.

13. yüzyılda Schöllenen Boğazı üzerine inşa edilen köprü sayesinde yapılan katır yolundaki yolculuklar, hem yük hayvanları hem de yolcular için oldukça zorlu ve tehlikelerle doluymuş. Buna rağmen Uri kantonunda

yaşayanlar Milano ve Alpler'in güneyindeki diğer kasabalardan hayvan ve yiyecek taşımak için düzenli olarak bu yolu kullanıyorlarmış. Bu nedenle geçişin iyileştirilmesi için 1830 yılında yol, atlı arabaların kullanılabilceği bir hale getirilmiş. Üç atın çektiği Gotthard Posta Arabaları'nın yeni yolda kullanılmaya başlanması yolculuk süresini yarıya indirse de yolculuk yine de pek kolay değilmiş. Trenin gelişiyile önem-

Gotthard Posta Arabası

li bir ilerleme kaydedilmiş; 1882 yılında açılan 15 kilometre uzunluğundaki ilk demiryolu tüneli, Uri kantonundaki Göschenen’i, Ticino kantonundaki Airolo’ya bağlayarak Milano ve Luzern arasındaki tren yolculuklarını başlatmış. Otomatik frenleri ve vagonları ile övünen Gotthard Demiryolu, o zamanın en modern ve teknik olarak gelişmiş özel demiryoluymuş.

1932’de posta otobüsleri atlı arabaların yerini almış, 1977’de yapılan yeni yol ile geçitteki yolculuk kolaylaşmış. 1980’de o tarihte dünyanın en uzun karayolu tüneli olan 16,9 kilometre uzunluğundaki Gotthard Tüneli açıldığında, geçidi karayolu ile geçmenin süresi önemli ölçüde kısalmış. Hızlı trenlerin geçişi için 17 yılda yapılan ve 57 kilometrelik uzunluğu ile dünyanın en uzun demiryolu tüneli olan Gotthard Base Tüneli ise 2016 yılında açılmış. En derin noktasında dağın 2,3 kilometre altından geçen, dünyanın en derin demiryolu tüneli olan bu

Gotthard Base, dünyanın en uzun demiryolu tüneli

tünel sayesinde karayolunda yılda bir milyon kamyonla taşınan ürünler trenle taşınabilir hale gelmiş.

Gotthard Masifi’nin ana havzasında yer alan geçidi bu tüneller yerine karayolu ile geçmek size eşsiz manzaralar görebilmeniz için farklı deneyimler yaşama olanağı sunuyor. Otoyolda, tünel girişindeki kuyruklardan ya da tüneldeki trenin içinde seyahat etmekten kaçınıyor, Ticino’nun nefes kesici manzaralarını görebiliyorsunuz. Kış aylarındaki hava koşulları nedeniyle genellikle yaz aylarında açık olan yolun kapalı olup olmadığı internet sayfası üzerinden kontrol edilebiliyor.

Yol uzun, inişli çıkışlı ve virajlı olsa da yolun 2,106 metre yüksekliğindeki zirvesinden geçerek buradaki gölleri görmek insana huzur veriyor. Reuss, Ren ve Ticino gibi nehirlerin kaynaklarının yer aldığı Gotthard bölgesi “Avrupa’nın su kulesi” olarak anılıyor. Karayolu geçidini geçmek isterseniz yaz aylarında her gün üç sefer yapan

Andermatt-Airolo arasındaki otobüslere binebilir ya da kendi aracınızı kullanabilirsiniz. Otantik, tarihi bir yolculuk için efsanevi atlı posta arabasında yapılan özel turlara katılabilir, ülkenin en uzun yol inşaatı anıtı olan taş döşeli, kıvrımlı “Tremola” yolunu görebilirsiniz.

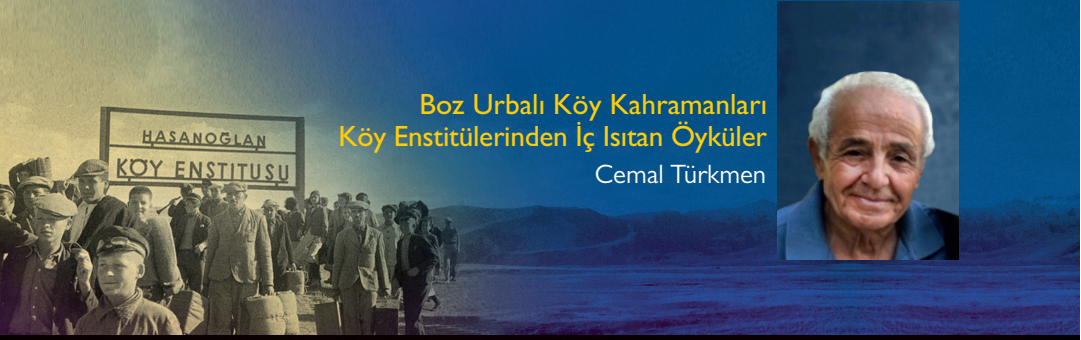
Gotthard’daki iki müze de ziyaretçileri farklı zaman ve mekanlara

götürüyor. Ulusal Gotthard Müzesi’nde Gotthard Geçidi’nin öyküsü, katır yolundan, atlı arabalara, trenlere uzanan dönemdeki gelişimi ve bölgede bulunan değerli mineraller anlatılıyor. Sasso San Gottardo’da ise Gotthard Yeraltı Kalesi’nin geçit, tünel, tabya ve sığınaklarını keşfederek, 1940 yılında Avrupa Almanya tarafından işgal edilirken, tarafsız İsviçre’nin uyguladığı Gotthard’a dayalı savunma stratejisini öğrenebilirsiniz. Ben de bir Ağustos gününde kıvrıla kıvrıla, kayalar, göletler, dağlar ve vadilerin arasından geçen yoldan ilerleyerek Gotthard’ı geçiyorum.

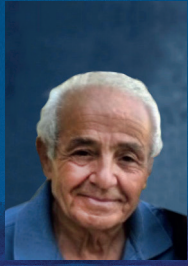
Yer yer dağın içine gömülü kafesler gibi duran yarı açık tünellerin içinden ilerleyen yolun kenarındaki eşsiz manzaraları izliyor, etraftaki kayaların değişik şekillerine bakıyorum. Yaylalardaki ineklerin, keçilerin, yol kenarında dağ peyniri, taze keçi peyniri ve yaban mersini satılan yerel

bir standın yanından geçip, Airolo’nun yukarısındaki seyir terasında durup panoramik manzarayı izliyorum. Yolun zirvesine çıktığımda aşağıda 31 derece olan sıcaklığın burada 19,5 dereceye düşmesine şaşırıyorum, “İyi ki bu yoldan geçtim.” diye düşünerek serin ve temiz havayı ciğerlerime dolduruyorum. •

izlensentokerbd@gmail.com

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Kitap Yiyen Tavuklar

Cumartesiydi, her hafta olduğu gibi herkes eteğindeki taşı dökecek, kusurlular başını öne eğecek kusursuzlar alkışlanacaktı.

Veli sınıf arkadaşı Ali Şenses'in parmağını havada gördü. "Tamam," dedi "beni çekeştirecek..."

Öyle de oldu. Öğrenci başkanından söz alan Ali: "Bu hafta kümes nöbetçiliği yapan arkadaşım Veli Karaca tavukları aç bırakmış, tavuklar da açlıklarını gidermek için kümeste unuttuğu kitabı yemişler." dedi.

Olay,
1944 yılının
bahar aylarında
yaşanmıştır.

Haklıydı Ali, öyle olmuştu.

Tarım dersi öğretmeni Mehmet Ali Eryiğit'in tavukçuluk konusunda oldukça kapsamlı bir kitabı vardı. Veli, kümes nöbeti görevini kitabına uygun yapmak için Meh-

bilememişti. Durumu öğretmenine anlatınca korktuğu başına gelmiş, Mehmet Ali Bey çok kızmış;

"Be oğlum bu kitabın bir eşi daha yoktu be." demişti.

Müdür de duymuştu tavukların kitap ziyafetini. Hemen kümese gelmiş;

"Nasıl oldu bu iş Veli, anlat bakalım." demişti.

Veli üzgün ve şaşkın anlatmıştı tavukların kitabı nasıl bitirdiklerini.

Ömer

Uzgil hemen oracıkta eğitimciliğini konuşturmuş;

"İşte sana bir fırsat," demişti.

"Bu olayın nedenlerini araştırıp arkadaşlarına bilgi vereceksin."

İhmali sonucu eşi bulunmaz bir kitabın nasıl olup da tavuk yemi olduğunu öğrenmek için doğruca kütüphaneye koşmuştu Veli. Hafta sonuna kadar tüm boş zamanlarını gece yarlarına kadar kütüphanede tavukçuluk kitapları arasında geçirmişti. Bu kadar

Binalarının hemen hepsi öğrenci / öğretmen emeğiyle yapılmış Gönen Köy Enstitüsü yerleşkesi

met Ali Bey'den bu kitabı geçici olarak almıştı. Zaman zaman kitabı karıştırıp tavuk bakımı konusunda bilgilenmek istemişti. Bir ara yem almak için kitabı kümesin bir köşesine koyup dışarı çıkmıştı. Omzunda yem çuvalıyla içeri girdiğinde tavukların kitabı cilt iplikleri kalıncaya kadar yiyip bitirdiklerini görmüş, şaşırıp kalmıştı. Tavukların kitap yiyişine şaşacağını mı, öğretmenini o çok değerli kitabının tavuk yemi olmasına mı üzüleceğini

Gönen Köy Enstitüsü Müdürü Ömer Uzgil

kitap okuduktan sonra artık tavukçuluk konusunda uzman sayılabilecek ölçüde bilgiye ulaşmıştı. Bu arada tavukların kitabı yeme nedenini de öğrenmişti. Meğer tavuklar yumurtanın kabuğunu oluşturmak için selüloza gereksinim duyarlar. Eh, kâğıt da selüloz deposu olduğu için tavuklar için bulunmaz bir besinmiş. Sadece öğretmeninin kitabını değil, kâğıt olduğu için gazete de yerlermiş, dergi de.

İşte bu bilgiyle çıktı öğrencilerin karşısına Veli, kendi suçsuzluğuna inanarak.

“Arkadaşımın söylediği doğrudur,” dedi. “Tavuklar, benim kümeste olmadığım bir zamanda öğretmenimin değerli kitabını yemişler. Ama bunda benim bir suçum yok. Ben

nöbet vazifemi talimatlara uygun olarak bi hakkın yaptım. Duvardaki yazıyı dikkatlice okudum, yazının icabını yerine getirdim. Yem nasıl ve ne kadar verilecek, içine hangi maddeler ne kadar katılacak, tavuklara ne zaman ne kadar, civcivlere ne zaman ne kadar yem verilecek, hepsini eksiksiz biçimde öğrendim.”

Gönen’de de diğer enstitülerde olduğu gibi işler, iş bölümüyle yapılırdı. Kümes görevlileri de haftada

bir değişir, devir teslim yapılır, görev alındığı noktadan sürdürülürdü. Tavukçulukla ilgili talimatname tavukçuluk odasında asılı durdu. Bir de içi tavukçuluk kitap ve broşürleriyle dolu dolap vardı. O haftada öyle olmuş, Veli ve arkadaşları tavukları sayıp teslim almıştı; 370 tavuk 300 civciv. Tavuklardan 170’i kesilip yenecek yaşlı tavuklar, 150 ise piliç, bunlar ayrı ayrı bölmelerde.

Enstitülüler kendi kümeslerinde kendi yumurtalarını üretirlerdi

Kümes nöbetçisi arkadaşları yemden sonra tavuklara vermek üzere yonca biçmeye gitmişlerdi. Veli de tavukları yemleyecekti. Yem getirmek için dışarı çıkarken öğretmenini kitabını da kümesin içindeki tahta sehpanın üzerine bırakıvermişti. Bu olayda tek kusuru işte buydu, kitabı oraya bırakmak.

“Benim bir suçum yok.” dedi. “Bizden önceki arkadaşlar tavukları aç bırakmış olmaları, yoksa neden

kitabı yesinler ki!”

Veli, olayın bu kısmını geçiştirip bir an önce asıl kendisini aklayacak kısmına gelmek istiyordu.

Her enstitünün girişinde benzer bir tabela bulunurdu

“Ancak arkadaşlar şimdi size bu olay vesilesiyle öğrendiğim bir bilgiyi aktarmak istiyorum. Belki tavuklar aç bile olmasalardı o kitabı yiyeceklerdi. Çünkü tavuklar yumurta yaparlar. Yumurtanın kabuğunda bolca selüloz maddesi vardır. Bu sebeple selüloza ihtiyaç duyarlar. Siz de biliyorsunuz ki kâğıtta bol miktarda selüloz maddesi vardır. Hazır sahipsiz selüloz maddesini görünce de üşüşmüşler başına, yiyip bitirmişler kitabı.”

Son tümceleri bir utangaçlıkla söylemişti Veli.

Muzip bir ses yükseldi öğrenciler arasından:

*“Beyim,” diyor “bizim yolumuz, köprümüz, çeşmemiz yok; kitaplığı ne yapacağız?” Anlatıyorum ona: “Eğer kitaplığımız olursa, yolunuz, çeşmeniz, köprünüz de olur.” **Fakir Baykurt***

“Belki de önce okuyup bitirmişler, sonra yemişlerdir...”

Bir gülme sesidir yükseldi Gönen binaları arasında.

Direktör Ömer Uzgil söz istemek zorunda kaldı:

“Arkadaşınız Veli’yi hepiniz iyi tanırız. Ben ona kefilim. Onun çalışkan, dürüst bir arkadaş olduğunu hepimiz biliyoruz. Evet, kitabı yedirmeseydi iyi olurdu, ama tavukların selüloz ihtiyacı için kâğıt yedikleri nereden bilecekti ki. Bu sebeple onu suçlamak haksızlık olur. Fakat aynı zamanda onu kutlamak

da gerekir. Çünkü tavukların selüloz için kâğıt yedikleri bilgisini ona ne Mehmet Ali Bey söyledi ne ben ne de başkası. Kendini günlerce kütüphaneye kapattı, bütün tavukçuluk kitaplarını okudu, araştırdı, kendisi öğrendi. Eğer Mehmet Ali Bey kitabını yedirmediği için onu başlımlarsa bu iş tatlıya bağlanır.”

Mehmet Ali Bey gülümseyerek konuştu:

“Canı sağ olsun,” dedi. “Bir kitabın sözü mü olur?”

Öğrencilerden bir alkış koptu bu kez, Müdüre, Tarımcıya ve Veli Karaca’ya. •

(İsmet Baş, Niyazi Altunya, Gönen Köy Enstitüsü ve Sonrası, s. 152, 153, 156)

Anka
Berk Yüksel

“Bilmiyorum” Diyebilmek

“Bir bilgeye, “Bir insanın akıl düzeyini nereden anlarsınız?” diye sormuşlar.

“Konuşmasından” demiş.

“Ya hiç konuşmazsa?”

Gülümseyerek şu cevabı vermiş:

“O kadar akıllı insan yoktur.”

Bu diyalogu kavrayamamış kişiler derhal atılır ve konuşmaya başlar: “Ne demek yani hep susmak erdem olarak gösterilmiş, sus sus nereye kadar, artık konuşmanın zamanı, fikirleri dile getirmek gerekir, suskun bir toplum... Sus adam sansınlar, ağır ol molla desinlerle nereye kadar... vs.” Anlatılmak isteneni anlamadan her söze, yazıya atılanların makûs talihi her daim aynıdır. Elbette bilgi sahibi olunan bir konuda bireyin fikrini medeni cesaretini göstererek dile getirmesinden daha doğal bir şey yoktur. »

Tam tersine bu yüreklendirilmelidir. Bilgelerin yüzyıllardır söyleye geldikleri yerinde susmayı bilmek erdemi ise farklıdır. Bu nerede, ne kadar konuşup nerede durgun bir göl gibi sessiz kalmayı bilip uygulayabilmektir.

“Bilmiyorum diyebilmek bilgelik ister.” der Fuzulî. Çevremizde kolaylıkla görebileceğimiz gibi herkes üstüne vazife olmayan her konuda kendince bilgece konuşuyor, tartışıyor ve atıp tutuyor. Bilmiyor ama amiyane tabir ile ağız ishalinden muzdarip bu kitle durmadan konuşuyor. Sanki susup bilmediği konuda dinlese, öğrense ezik duruma düşecekmişçesine konu ne olursa olsun atılıp kendini rezil etmek pahasına saçmalayabiliyor. Bu, bilgi edinmek için uzun süre gerektirecek çabayı harcamaktan kaçınan ama kültürlü, bilgili görünme hevesinde olanların düştüğü bir hastalıktır.

Yapılan bir araştırmada sorulan sorulara Almanya’da on kişide bir kişi cevap veriyor ve cevap verenler konu hakkında bilgili, konuya hakim kişiler oluyorlar. Oysa aynı durumda bizde on kişide bir kişi sadece cevap vermiyor. Herkes kendince bilge, herkes siyasetçi, ekonomist, stratejist, psikolog, aile danışmanı, din bilgini ve felsefe üstadı, komutan, teknik direktör hatta insanı kâmil. Evrenin yüceliğini, hakikati çözmüş kanatsız birer

melek ve zamanını doldurup yüce görevlere kanat çırparak havalanacak havasındalar. Ağza sokulan mikrofon konu ne olursa olsun asla geri çevrilmiyor. Her konuda olur olmaz konuşuluyor sonra da “Biz sıcak toplumuz geri çevirmek olmaz bir saat lakayt lakayt havadan sudan konuşurum...” sıccakanlılık sosu ile bu da bir erdemmiş gibi sunulabiliyor ne yazık ki.

Kişi, hiçbir bilgisinin olmadığı bir konuda topluluk içerisinde zehir zemberek açıklamalar yapıyor. Bu konularda hangi bilgiye, birikime, eğitime göre işkembe-i kübradan desteksiz atıldığı ise meçhul... Onun için itici güç konuşmak... “Önce bir detaylı düşünüyüm sonra gerekirse konuşayım” diymiyor.

Az şey bildiğimiz halde sanki çok şey biliyormuş gibi davranmak insan gibi insan olabilme yolunun zehridir.

Çok az bilgi sahibi olunan bir konuda konuşmak mecburiyeti diye bir şey yoktur. Az şey bildiğimiz halde sanki çok şey biliyormuş gibi davranmak insan gibi insan olabilme yolunun zehridir. Etik açıdan doğru olan bilgi sahibi olmayan kişinin “Bilmiyorum, bu eğitime sahip değilim” diyebilmesidir. Her

şeyi bildiğini zanneden, her konuda mutlaka fikir yürütmesi, yorum yapması gerektiğine inanan cahil ukalalığının bilgi sahibi olmadığı konularda “Bilmiyorum” diyebilmeyi öğrenmesi gerekir. Bu olgunlaşma yolunun daha en başıdır. Çok sıradan ama önemli olan “Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olunamaz” deyişi her zaman hatırlanmalıdır.

âlâsını yapar. Kişinin uzman olduğu konuda bile bilmediği bazı şeyler olabilir. Kişi araştırır, eksikliğini giderir, gurur meselesi yapmadan ve kompleks yapma küçüklüğüne bu-laşmadan öğrenir. “Bilmediğini de bilebilmeli insan, yeri geldiğinde.” denir.

“Bilmiyorum” demekten çekinmemek gerekir, bu bir alçakgönül

Her şeyi bildiğini zanneden, her konuda mutlaka fikir yürütmesi, yorum yapması gerektiğine inanan birinin bilgi sahibi olmadığı konularda “Bilmiyorum” diyebilmeyi öğrenmesi gerekir.

Her konuda yalan yanlış kendini parçalarcasına çırpınanın alnına yazıp her gün ayna karşısında hatırlaması gereken cümledir. Tabii aynada gerçekten kendi ile yüzleşecek, kendine karşı dürüst olacak, gözlerinin içerisine bakıp, kendi yarattığı eserden memnun olabilecek cesareti varsa bu zat-ı muhtemremler...

Sokrates: “Bildiğim tek şey, hiç bir şey bilmediğimdir.” diyor. Bir erdemdir “Bilmiyorum” diyebilmek. “Aman küçük düşmeyeyim” diye “Bilmiyorum” demekten kaçınan kişi bilgi sahibi olmadan afakî konuşmalar yapmakla küçüklüğün

lülük şovu değildir. Bilindiği gibi “Kibirli bir insanın geliştirdiği alçakgönüllülük kibrin bir parçasıdır.” “Her işi yaparım, her şeyi bilirim, her şeyden anlarım, her konuda söyleyecek lakırdım hazırırım...” kişiliksiz ve eğitimsiz mantığının yerine düşünerek gerektiği yerde gerektiği kadar, bilgi sahibi olduğu ölçüde konuşan insanı koyabilmek amaçtır. Düşünmek, tartışmak ve özgünce üretmek gereklidir. Bu zaten başlı başına yola koyulmaktır...

“Bilgiye sahip oldum mu? Bilmiyorum...” Konfüçyüs •

berkyukselbd@gmail.com

Dijital Bağımlılıklar Bizi Dopamine Boğuyor

Amerika Birleşik Devletleri gibi zengin ülkelerde artan depresyon ve kaygı oranları, beynimizin zevkle ilişkili nörotransmitter olan dopamine bağımlılığının bir sonucu olabilir.

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

20'li yaşlarının başındaki parlak ve düşünceli bir genç olan bir hastam, kaygılarını ve depresyonu azaltabilmek için beni görmeye geldi. Üniversiteyi bırakmıştı ve ailesiyle birlikte yaşıyordu. Belli belirsiz bir intihar düşüncesi vardı. Ayrıca her gün ve her gece geç saatlere dek video oyunları oynuyordu.

Yirmi yıl önce olsa, böyle bir hasta için yapacağım ilk şey bir antidepressan yazmak olurdu. Bugün ise tamamen farklı bir şey önerdim: Bir dopamin orucu. Bir ay boyunca video oyunları da dahil olmak üzere tüm ekranlardan uzak durmasını önerdim.

Psikiyatri kariyerim boyunca, sevgi dolu ailelere, seçkin bir eğitime, görece olarak zenginlik içindeki yaşam koşullarına sahip sağlıklı genç insanlar da dahil olmak üzere, depresyon ve kaygıdan muzdarip pek çok hasta gördüm. Onların sorunu; travma, sosyal düzenlerinin bozulması ya da yoksulluk değil. Sorun, beyinde üretilen ve bir nörotransmitter olarak işlev gören, zevk ve ödül duyularıyla ilişkili bir kimyasal olan dopaminin fazlalığı.

Benim hastamdaki video

oyunları oynamak örneği gibi, ne zaman keyif aldığımız bir şey yapsak, beynimiz bir miktar dopamin salgılıyor ve kendimizi iyi hissediyoruz. Fakat sinirbilim alanında son 75 yılda yapılan en önemli keşiflerden biri, zevk ve acının beyin aynı bölgelerinde işlendiği ve beynin bunları dengede tutmak için çok uğraştığıdır. Ne zaman biri ağır bassa, sinirbilimcilerin homeostaz dediği dengeyi yeniden sağlamak için diğerine eğilir.

Sinirbilim alanında son 75 yılda yapılan en önemli keşiflerden biri, zevk ve acının beyin aynı bölgelerinde işlendiği ve beyin bunları dengede tutmak için çok uğraştığıdır.

Dopamin salgılanır salgılanmaz beyin, uyarılan dopamin reseptörlerini azaltarak buna uyum sağlar. Bu durumda beyin, acı yönüne doğru eğilerek dengeleme eğilimi gösterir. Bu nedenle zevk

aldığımız şeyleri yaptıktan sonra bir çöküş duygusu gelir. Yeterince bekleyebilirsek, bu çöküş duygusu geçer ve nötrlük sağlanır. Ancak, yeni bir doz için zevk kaynağına geri dönerek buna karşı koymaya yönelik doğal bir eğilimimiz vardır.

Bunu her gün saatlerce, haftalarca, aylarca tekrar tekrar sürdürdüğümüzde, beynin zevk konusundaki referans noktası değişir. Bir noktada, zevk almanın ötesinde “normal hissedebilmek için” oyun oynamaya devam etme gereksinimi oluşur. Eğer durmayı başarabilirsek, herhangi bir bağımlılık yapan madde-den vazgeçmenin yaygın

20 yıl öncesine kadar var olmayan yepyeni bir elektronik bağımlılık sınıfı da var: Mesajlaşma, tweet atma, internette dolaşma, çevrimiçi alışveriş ve kumar.

mevcut olduğu milyonlarca yıl boyunca bu ince ayarlı dengeyi geliştirdi. Bugün sorun şu ki artık o dünyada yaşamıyoruz. Aksine, bunaltıcı bir çocukluk dünyasında yaşıyoruz.

Yüksek düzeyde takviye edici ilaçların miktarı, çeşitliliği ve gücü hiç bu denli büyük olmamıştı. Şeker

ve opioidler gibi bağımlılık yapan maddelere ek olarak, yaklaşık 20 yıl öncesine kadar var olmayan yepyeni bir elektronik bağımlılık sınıfı da var: Mesajlaşma, tweet atma, internette dolaşma, çevrimiçi alışveriş ve kumar. Bu dijital ürünler, yanıp sönen ışıklar, kutlama sesleri ve “beğeniler” kullanarak bağımlılık yaratacak şekilde tasarlanmıştı ve yalnızca bir tık ötede çok daha büyük ödüller vaat eder.

Yine de tüm bu iyi hissettiren ilaçlara artan erişime rağmen, her zaman-

belirtilerini yaşarız: Anksiyete, sinirlilik, uykusuzluk, hoşnutsuzluk ve şiddetli bir özlem duygusu.

Beynimiz, zevk duygusunun nadiren ve tehlikelerin her zaman

kinden daha mutsuzuz. Başta zengin ülkeler olmak üzere tüm dünyada depresyon, anksiyete, fiziksel acı ve intihar oranları artıyor. 156 ülkeyi vatandaşlarının kendilerini ne kadar

mutlu algıladıklarına göre sıralayan Dünya Mutluluk Raporuna göre, Amerikalılar 2018'de 2008'e göre daha az mutlu olduklarını bildirdiler. Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, Japonya, Yeni Zelanda ve İtalya da dahil olmak üzere diğer zengin ülkelerin mutluluk puanlarında da benzer düşüşler görüldü. Global Hastalık Yüklü Çalışması, dünya çapında yeni depresyon vakalarının sayısının 1990 ile 2017 yılları arasında yüzde 50 arttığını ve en yüksek artışların en yüksek gelire sahip bölgelerde, özellikle de Kuzey Amerika'da olduğunu saptadı.

Dopamini kovalarken, nedenleri ve sonuçları görmek zordur. Tüketimimizin yaşamlarımız üzerindeki gerçek etkisini ancak seçtiğimiz bağımlılık yapıcıya ara verdikten sonra görebiliriz. Bu yüzden hastamdan, beyninin dopamin dengesini sıfırlamasına izin verecek kadar bir süre boyunca video oyunlarından vazgeçmesini istedim. Kolay bir şey değildi. Fakat kısa vadede kendisini iyi hissettiren şeyden kaçınmanın aslında uzun vadede kendisini daha iyi hissettirebileceğine dair mantığa aykırı gibi görünen bu fikirle sonunda harekete geçti.

Şaşırtıcı bir biçimde, daha az kaygı ve daha az depresyonla, yıllardır olduğundan daha iyi hissediyordu. Hatta oyun süresini haftada iki günle, günde iki saatle sıkı bir şekilde sınırlayarak, olumsuz etkileri olmadan video oyunları oynamaya geri dönebildi. Böylelikle, beynin

dopamin dengesinin yeniden kurulması için yeterli zamanı sağlamış oldu.

Aşırı etkisi olan ve başladıktan sonra oynamayı bırakamayacağı oyunlardan kaçındı. Oyun için ayrı, okul için ayrı bir dizüstü bilgisayar belirledi ve böylece oyun ile okul çalışmalarını fiziksel olarak da ayırmış oldu. Ve son olarak da, oyun oynamanın sosyal bağlantılarını güçlendirmesi için yabancılarla değil, yalnızca arkadaşlarıyla oynamaya söz verdi. İnsani bağlar başlı başına etkili uyarlanabilir dopamin kaynağıdır.

Herkes video oyunları oynamıyor fakat hemen hemen hepimizin bir dijital bağımlılığı var ve kaynağı da büyük olasılıkla akıllı telefonlarımız. Telefon kullanımını azaltmak zordur, çünkü ilk başta beynin zevk-acı dengesinin acı tarafına eğilmesine neden olarak, huzursuz ve memnuniyetsiz hissetmemize yol açar. Ancak telefon kullanımını azaltmayı başarabilirsek, daha sağlıklı bir dopamin dengesinin sağlayacağı faydalar, azaltmak için yaşadığımız sıkıntıya kesinlikle değerlidir. Zihinlerimiz herhangi bir bağımlılığı özleme duygusuyla nedensizce meşgul olursa o denli yaşadığımız anda var olabiliyor, yaşamın sunduğu beklenmedik küçük sevinçlerin ayırında olabiliyoruz. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Çeviri kaynağı yazı: "Digital Addictions Are Drowning Us in Dopamine", Dr. Anna Lembke, The Wall Street Journal, 13 Ağustos 2021

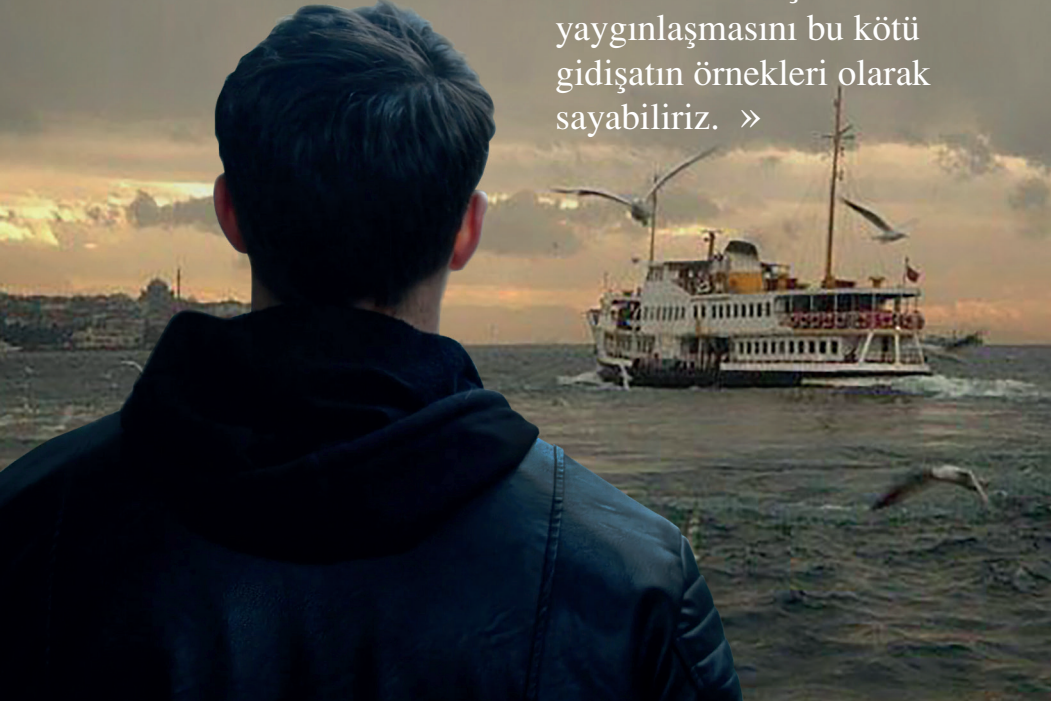

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Elinizin Altındaki Mutluluklar

Hayat şartları hemen herkes için gün geçtikçe zorlaşıyor. Dünyada barışın bir türlü sağlanamamasını, Covid19 gibi ölümcül bir virüsün insanlığın başına çökmesini, ırkçılığın, ötekileştirmenin ve nefret suçlarının yaygınlaşmasını bu kötü gidişatın örnekleri olarak sayabiliriz. »

İşsizliğin aşılabilir bir dağ gibi gençlerin önünde durması, milyonlarca öğrencinin üniversite eğitimi dışında kalması ve hayat pahalılığının baş döndürücü bir hızla artması da hepimizin hayatını zehir eden diğer etkenler. Tüm bunlar bir araya geldiğinde yaşama sevincimizin elimizden uçmasına engel olamıyoruz maalesef. Neyse ki, yaratılışım gereği iyimser bir insanım, bundan yola çıkarak şunu söyleyebilirim:

En zor şartlar altındayken bile elimizin altında, varlığının farkına varmamızı bekleyen mutluluklar vardır. Küçük de olsa o mutluluklar hep bizimledirler ve tek yapmanız gereken, buna inanmaktır. Bu yazımda bir üniversite öğrencisinin günlük yaşamını anlatarak yaşama sevincinizi yükseltmeye çalışacağım. Okurken kendinizi onun yerine koymanızı öneririm:

KIŞ AKŞAMI, FAKÜLTE ÇIKIŞI

Okuldan çıktığınızda karanlık inmek üzeredir ve dışarıda insanın iliklerini donduracak bir ayaz vardır. Tramvay istasyonuna doğru ilerlerken yüzünüzü rüzgârdan korumak için montunuzun yakalarını kaldırmak zorunluluğu duyarsınız.

Gelen ilk tramvaya binip, günün o yoğun saatinde tıklım tıklım dolu vagona zorlukla nefes alarak geçen bir yolculuktan sonra Eminönü'ne vardığımızda canınız epey sıkındır. Bunun nedeni, ailenizle birlikte yaşadığınız ve Boğaz'ın en uzak iskele semtlerinden biri olan Sarıyer'e ulaşmak için benzer şartlar altında bir de vapur yolculuğu yapmanız gerektiğidir.

En zor şartlar altındayken bile elimizin altında, varlığının farkına varmamızı bekleyen mutluluklar vardır.

Haklısınız elbette, gün boyu derslerden bunaldığımız yetmezmiş gibi kalabalıktan dolayı ayakta durmanın bile zor olduğu toplu taşıma araçlarıyla her gün okula gidip gelmek gerçekten bıkkınlık yaratacak bir durumdur. Okul bitene kadar insanın ömrünü törpüleyen bu sıkıntıyı yaşayacağınızı bilmek

ister istemez iç dünyanızı yıpratır. Her gün, sevdiğiniz şeylere ayrılabilecek iki saatinizin yollarda geçmesini üzüntüyle kabullenmekten başka bir şey gelmez elinizden. İçiniz rahat olsun, vapura bindikten kısa bir süre sonra elinizin altındaki mutlulukları fark edebileceğiniz bir dizi ilginç olay yaşayacak ve karamsarlığınız uçup gidecek. Bunun nasıl olacağını kısaca anlatayım:

Bu akşam şanslısınız, vapur pek kalabalık değil. Cam kenarında

Cam kenarında bir yer bulup oturdunuz ve ortada dolaşan çaycıdan ince belli bardakta demli bir çay aldığınız sırada vapur iskeleden ayrıldı.

bir yer bulup oturdunuz ve ortada dolaşan çaycıdan ince belli bardakta demli bir çay aldığınız sırada vapur iskeleden ayrıldı. Geride kalan tarihi İstanbul yarımadası ve Galata köprüsünün ışıkları gittikçe küçülmektedir. Gözünüz bir an Boğaz yönünden gelen şehir hatları vapurlarının sulara yansıyan renkli fener ışıltılarına takılır. İşte o an, bu güzel görüntünün içinde bir masal kentte yaşadığınız duygusunu kıpırdatmaya başladığını fark

edecek ve bu sayede bir süreliğine yorgunluğunuzu unutacaksınız. Vapur Tophane Rihtımı'ndaki İstanbul Modern müzesi önünden geçerken birbirinden değerli sanat eserlerinin bulunduğu o müzeyi hiç ziyaret etmediğiniz aklınıza gelir. Üstelik öğrenci olduğunuz için indirimli müze bileti alma şansınız vardır. Bunu anımsayınca bir hafta sonu kafa dengi arkadaşlarınızla birlikte İstanbul Modern'e gitme planları yapmaya başlayacağınızdan eminim. Belki de oradan topluca Be-yoğlu'nda bir sinemaya ardından da Çiçek Pasajı'nda birkaç bardak buz gibi bira yudumlamaya gidersiniz. Bu parlak fikir aklınızdan geçtiğinde elinizde olmadan gülümseyeceksiniz. Çünkü okuduğunuz fakültede beraber olmaktan mutluluk duyduğunuz dostlarınız vardır ve onlarla evvelce de buna benzer güzel anılar

...evde hâlâ sobayla ısındığınız için oturma odasındaki kuzinenin üzerindeki tepside ağır ağır pişmekte olan böreğin iştah açıcı görüntüsü gözünüzde canlanır...

yaşamışsınızdır.

Vapur Çengelköy önlerinden geçerken hava artık geceye dönmüştür. Boğaz tepelerine doğru yayılmış konutların pencerelerinden yayılan ışıklar size evinizi anımsatır. Sarıyer'in dik yokuşlarından birinin en üst noktasında bulunan aile ocağınızın o an sıcak olduğunu ve annenizin hazırladığı tencere yemeklerinin kokusunun her yana yayılmış olduğunu düşünürsünüz. Doğup büyüdüğünüz o şirin evin

yüreğinizde özel bir yeri vardır. Vapur Emirgân'a yaklaştığı sırada birdenbire yolcu salonundaki bir çocuğun neşeli çığlığı duyulur:

“Kar yağıyor, yaşasın kar başladı.”

Camdan dışarı bakıp, şiddetli rüzgârın önünde savrulmuş yağın karı gördüğünüz an çocukluğunuzun kaygısız günlerini

anımsarsınız. Yüreğinize hoş bir duygu yayılır. Sonra birden annenizin bu gece için kıymalı börek pişirme sözü verdiği aklınıza gelir. Dededen kalma evde hâlâ sobayla ısındığınız için oturma odasındaki kuzinenin üzerindeki tepside ağır ağır pişmekte olan böreğin iştah açıcı görüntüsü gözünüzde canlanır, mis gibi kokusu burnunuza gelir gibi olur. Bu durum yüzünüze geniş bir gülümsemenin yayılmasını sağlayacak ve kendinizi okul çıkışında olduğunuzdan çok daha iyi hissedeceksiniz. Bu andan sonra üzerinizdeki karamsarlığın yavaş yavaş dağılmaya başlayacağından emin olabilirsiniz. Vapurun hiç durmadan son hız yoluna devam etmesini ve sizi bir an önce sıcak yuvanıza, akşam yemeği için gelmenizi bekleyen ailenize ulaştırmanızı dilersiniz.

Sarıyer'e vardığınızda iyice şiddetlenmiş olan kar fırtınası vapurun yanaşmasını zorlaştırır,

kaptan birkaç kez manevra yapmak zorunda kalır. Sonunda temkinli bir şekilde inip evinizin yokuşuna doğru yürürken yerde bir karışa yakın kar birikimi olduğunu fark edersiniz. Bu şartlarda, yarın tüm okullar tatil edilir herhalde diye aklınızdan geçirerek yokuş yukarı yürürken ertesi günün Cumartesi olduğu aklınıza gelince birdenbire yüreğiniz dolan sevinçle havalara uçacak gibi olursunuz. En az iki gün, sıcacık evinizde ailenizle birlikte kar keyfi yapacağınız anlamına gelir bu. O an aslında mutlu bir yaşamınız olduğunu kabul etmeye bir adım daha yaklaşmışsınızdır. Geçen kış kar yağdığında anneniz yine kuzinenin üzerinde börek pişirmiş ve tüm ev halkı sizin için bir huzur vahası

olan oturma odasında demli çaylar içerek geç saatlere kadar süren tatlı bir sohbet oturmuşsunuzdur. Aynı mutlu ortamın bu gece de tekrarlanması için önünüzde hiçbir engel olmadığını anımsayınca keyfinizden dört köşe olmanıza ramak kalır. Her şey iyiye doğru gitmektedir.

Mutlu sonra giderek yaklaşılıyor: Ertesi sabah okula gitme derdi olmadığı için geç saatlere kadar uyuyup, uyandıktan sonra da günün

geri kalanını kâh cam kenarında kâh soba yanında geçirmeyi planlayarak evinizin kapısını tıklatarsınız. Sizi karşısında adeta kardan adama dönmüş bir halde bulan anneniz hemen saçlarınızı kurulamanız için bir havlu getirecektir. Babanız ve kız kardeşiniz çoktan salonun ortasındaki sofraya kurulmuş, gelmenizi beklemektedirler. Tam da düşlediğiniz gibi böreğin ve demli

çayın kokusunun evinize sindiğini, kuzine sobasına gürül gürül yandığını görmek sevincinizi bir kat daha arttıracaktır. Her şeye karşın sevdiğinizle birlikte paylaştığınız sağlıklı ve huzurlu bir yaşamın dünyanın en büyük mutluluğu olduğunu, bunun hiçbir şeyle kıyaslanamayacağını

bir kez daha anlarsınız. İçinde bulunduğunuz tüm zorluklara karşın hayatta hala sevinilecek ve sarılabilecek sevinçler vardır. Tek yapmanız gereken, biraz sabrederek elinizin altındaki bu mutlulukları keşfetmektir.

Eğer sağlıklıysanız yaşadığınız her günü küçük de olsa mutluluklarla doldurmak hiç de zor değildir. Bunu lütfen unutmayın. •

mehmetunverbd@gmail.com

Etik Bir Yaşama Dokunmak

Yazan:
Prof. Dr. ÇAĞATAY ÜSTÜN
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
Tıp Tarihi ve Etik AD Başkanı

Etik ve ahlâkın yaşamın temel unsurları olduğunu kimi zaman unutuyoruz. Ve bu yüzden etik bir yaşama dokunmaktan kronik bir şekilde uzaklaşıyoruz. »

Hissizleşmiş, görmez ve hissetmez olmuş kitlelerin varlığı umutsuzluğu çoğaltıyor. Bunların üstüne ekonomi, siyaset ve politikanın ağırlığını hissettirdiği bir dünya düzeninin eklenmesi her şeyi sıradanlaştırıyor. Artık yeni bir anlayışın varlığını, yani etik bir yaşam tasarımını hatırlamak durumundayız.

Teoriden ve bilgi kuramından temel alan etik, pratikliğini

ve uygulanabilir olmasını ahlâka borçludur. Zaten her ikisinin birlikte var olmasının gerekçesi de buradadır. Bunun içerisine huku-ku da eklemeyi ihmal etmek gerekir. Çünkü bu değişmez üçlü birbirinin devamı ve varlığı açısından önemli bir yapıyı temsil etmektedir.

Etik tarafından önerilen buyrukların ahlâki yönden

gerçekleşme gücü bireyin akıl ve vicdanına bağlıdır. Herkesin kendi aklı ve vicdanı olduğunu düşünmemize rağmen, ortak akıl ve vicdan tasarımını göz ardı etmemek gerekiyor. Ancak mevcut eğitim modelleri bizlere bu gerçekleri ne yazık ki öğretmemiş ve böylesine temel bir alışkanlığı kazandırmamıştır. Üniversite sonrasında bu fikirleri bir

gün bir yerde duyduğumuzda kafamızın karışması bu nedenle doğaldır. Düşünebiliyor musunuz, uzun süreçli eğitimlerde asıl edinmemiz gereken bilgileri ve becerileri ne yazık ki almadan mezun olarak yaşama dahil oluyoruz. Bu gerçekten bedeli ağır bir tablodur.

Doğru düşünmeyi, doğru eylemi karar vermekte zorlanan bireylerin gelecekte yönetim kademelerinde başarısız olmasını tahmin etmek zor

değildir. Yaşam sadece ekonomik verilerden, alım ve satım gücünden ibaret olamaz. Eğer böyle olduğunu var sayarsanız kişilerin para kazanma hır-sının doğru yaşam ilkelerinin önüne geçmeye başladığını görürsünüz. Bunun getireceği sonuçlar onarılmaz yanlışların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Politika ve siyasetin de yaşam üzerinde etkin ol-

masının zararları vardır. Birbirinden ayrılmaya başlamış, ötekileşmiş bireyler bunun birer ürünüdür ne yazık ki. Oysa güzel ve olumlu anlamda tek bir amacımızın olduğu bir dünya düzenini oluşturmak için böyle sistemlere ihtiyacımız yoktur. Etik düşünmeyle ve ahlâki eylemle bütünleşmiş bir dünya hedefinin doğru ve kabul edilebilir bir tarz

Teoriden ve bilgi kuramından temel alan etik, pratikliğini ve uygulanabilir olmasını ahlâka borçludur. Zaten her ikisinin birlikte var olmasının gerekçesi de buradadır.

olduğunu anlamak durumundayız.

Metafizik unsurlardan sıyrılmış gerçek ve bilinir öğelerle bezenmiş bir yaşama dokunurken etik bir çağrı yapmamız gerektiğinin farkına varmalıyız. Doğru bilgi, etkin bir eğitim, örnek ahlâki modeller bir arada olduğunda bizleri gelecekte yaşayacağımız ikilemlerden ve çıkar çatışmalarından koruyacaktır. Kişinin davranışını özgür bir iradeyle ortaya koyması, farkları ve benzerlikleri saptaması onu doğru eyleme götürecektir ve o kişi yaptığı eylemin ahlâki sorumluluğunu üstle-

Bizleri iyi yapan konuların mutluluk sağlamaya yönelik olduğunu hatırlatan Aristoteles, yaşamın kaynağını mutlulukla birleştirmiştir.

necektir. İyi yaşam ve kötü yaşam arasındaki ayırım burada saklıdır. Alınması gereken eğitimin ve günün eksik olması kişiyi bilgisizliğin girdabına sürükleyecektir. Belki de bu noktada ailenin verilen ilk eğitimin odak noktası olduğunu ve genelde ilk hataların burada yapıldığını hatırlatmak gerekiyor.

Bizleri iyi yapan konuların mutluluk sağlamaya yönelik olduğunu hatırlatan Aristoteles, yaşamın

kaynağını mutlulukla birleştirmiştir. Bu basit görünen ancak bir o kadar da düşünmeye sevk eden görüş iyiyle mutluluğun birliğine atıfta bulunmak istemiştir. İyiyle başlayan mutluluk aslında felsefi bir yaşam kurgusundan bahsetmektedir. Herkesin kendi filozofu olmasının önemine işaret ederken, Nikomakhos'a Etik'te Aristoteles'in mutluluğun

tanımını ruhun erdeme uygun etkinliği şeklinde yapması, etik bir yaşama dokunmanın bizlere vereceği o güzel duyguyu anımsatıyor. Yine ona ait orta öğretisi ya da altın orta diye tabir edilen formül bugün yaşanan sorunların çözümüne doğru bir çaredir. Platon'un öğretisinden farklılaşan bu yaklaşım biçiminde çok ile az arasındaki

ortanın varlığı bizleri doğru kararlar almaya götürecektir önemli bir adımdır. Buradaki var olan orta deneme yanılma ve deneyim sayesinde bulunabilir. Yani kesinlik ve iki aşırı uç arasındaki denge bu sayede saptanabilir. Bugünün dünya düzeyine hakim olan ekonomi, siyaset ve politika unsurlarındaki aşırılıkları ve "altın orta"ya erişememiş yapılanmaları fark ettiğimizde neden büyük bir yanlışın içinde olduğumuzu daha

iyi anlayabiliriz. Yeri gelmişken bu “altın orta” fikrinin kimi zaman yalan söylenebilir, kimi zaman hırsızlık yapılabilir ya da bilinen şekliyle ehveni şer yaklaşımıyla hiçbir ilgisinin olmadığını belirtmeliyiz.

Spinoza'nın öğretilerinde de bizleri korku, kaygı, mutsuzluktan koruyacak formüllerin saklı olduğunu biliyoruz. Sadece duygularımızın kölesi olduğumuzda sahip olacağımız bu hallerin bizlerin yaşamını kâbusa dönüştürme ihtimali vardır. Bugünün etik ve ahlâktan uzaklaşmış dünya düzeninin oluşturulmasında bu duygu hallerimizin ve zayıf yönlerimizin ön plana alınmış olması gerçeği söz konusudur. Duygusal köleliliğin sona ermesi için işin içine akıl ve iradeyi de katmak zorundayız. Bu önerme sayesinde iyi bir hayatın ortaya çıkış süreci hızlanacaktır.

Bentham ve Mill'in savunucusu olduğu faydacılık öğretilerine daha az başvurulması ve baskın egoizmden uzak durulması, etik bir yaşama dokunarak bunu hayata geçirme gerçeğine bizleri daha da yaklaştıracaktır. Fayda ilkesinin her zaman bir eylemin doğru ya da yanlış olduğunu belirleyen nesnel bir ilke ortaya koyması güçtür. Ancak bugünün tasarlansın ve öğretilmiş yanlış dünya düzeninde kolaycılığı destekleyen faydacılığın ve egoizmin varlığı güçlendiğinden ve ekonominin çarkları bunların varlığıyla beslenmesi nedeniyle faydaya dayalı egoist bir yaşam tarzına alıştırılmış

durumdayız.

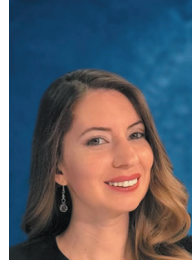
Etik bir yaşama geçişte ve dokunuşta salt akıldan türetilen tüm kanıtları geçersiz kılarak eden Kant'a da danışmamız gerekecektir. Ona göre ahlâk yasası insanların, erdemleriyle orantılı olarak ödüllendirilmelerini belirtmektedir. Onun etik teoriye katkısını değerlendirdiğimizde temel sorusu “Ahlâkiliğin doğası nedir?” yaklaşımıyla ödev duygusuna yönelen bir eğilimin etik bir yaşama dönüşün ipucunu bizlere verdiğini söyleyebiliriz. Ona göre kişi ancak ödev olduğu için yapmak zorunda olduğu, yapması gerektiğini kabul ettiği için yapması ilkesiyle hareket ederek bir yükümlülük içinde bulunmalıdır. Ödev ve yükümlülüklerle ilgili bu duruma değinirken pratik yaşamda doğru ödevin belirlenmesi ve bunun bireylere verilmesi gerçeğini de unutmamak gerekir. Yani bir korkudan ve endişeden hareketle değil, yapmanız gerekeni bilmekle doğru eyleme ulaşmak ve ahlâklı olmak mümkündür.

Burada kısa bir özetini sunduğumuz etik bir yaşama dokunma gerçeğinin varlığını güçlü kılan etkenleri sizlerle paylaşırken, yüzyıllardır yanlış bir yaklaşımla yönetilmeye devam eden dünya gerçeğinin farklı bir bakış açısına, yani etik, ahlâk ve yeteri kadar hukuk anlayışına yönelmesi gerektiğini bu sayede bir kez tekrarlıyoruz.

Aynısını değil, farklısını yapmanın artık zamanı gelmiştir, ne dersiniz? •

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Uyardı

Birleşmiş Milletlere bağlı Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, İran'ın nükleer programına ilişkin üye ülkelere bir rapor sundu. Rapora göre; İran Ocak ayında uranyum metali üretmeye başladı ve nükleer silah üretiminde de kullanılabilen

yüzde 20 zenginleştirilmiş 200 gram uranyum metali üretildi. İran ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa ile Almanya arasında 2015'te Tahran'ın nükleer faaliyetlerinin düzenlendiği ve denetim altına alındığı bir anlaşma imzalanmıştı. Donald Trump'ın başkanlığı döneminde Amerikan Yönetimi, 8 Mayıs 2018'de anlaşmadan tek taraflı çekilerek, İran'a yeniden yaptırım uygulamaya başladı. Tahran da yaptırımlara karşılık 5 Ocak 2020'de anlaşmadaki taahhütlerini tamamen durdurmuş ve yüksek düzeyde uranyum zenginleştirme işlemi dahil bir

dizi adım atmıştı. Tahran yönetimi 13 Ocak'ta da uranyum metali üretimi için çalışmalarına başladığını açıklamıştı. İran, nükleer programının barişçil olduğunu savunuyor.

2 Dünyada Her 3 Ağaç Türünden Biri Yok Olabilir

Londra merkezli Uluslararası Botanik Bahçelerin Korunması (BGCI) Kurumu'nun yayımladığı raporda, dünyada ağaç türlerinin en az yüzde 30'unun vahşi doğada yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu belirtildi. Kuruma göre, yüzlerce ağaç türü de yok olmaya çok yakın. "Dünya Ağaçlarının Durumu" isimli raporda, tüm dünyada toplamda 58 bin 497 ağaç türü içerisinde 17 bin 510 türün büyük risk altında olduğu; 142 türün ise çöktan yok olduğu vurgulandı. 442 ağaç türü ise 50'den daha az

ağaçla varlığını sürdürüyor. Rapora göre, 185 ağaç türü bulunan Türkiye'de türlerin yüzde 7'sini oluşturan 13 tür tehdit altında. Ormansızlaşma, ağaç kesimi ve iklim değişikliği tehditleri karşısında çevre örgütleri, ağaç türleri için acil koruma çağrısı yapıyor.

3 Küresel Isınma ABD'nin En Büyük Su Rezervini Etkiledi

Amerika Birleşik Devletleri'nde, Kolorado Nehri üzerine kurulu Hoover Barajı'nın oluşturduğu Mead baraj gölünde ilk kez resmi olarak "su kıtlığı" ilan edildi. Ülkenin batısında yaşanan kuraklık nedeniyle Mead Gölü bu yıl

ilk kez kapasitesinin yüzde 40 altına düştü. Yapılan açıklamada, 2022 yılında gölde su seviyesinin daha da düşeceğinin öngörülmesi üzerine kıtlık ilan edildiği belirtildi. Bu ilanın ardından, Kolorado Nehri'nin suyu, anlaşmalara göre

yeniden paylaşılacak ve kesintiler başlayacak. Kesintilerden en çok, nehirden aldığı suyun yüzde 18'ini kaybedecek olan Arizona eyaletinin etkileneceği öngörülüyor. Arizona'yı yüzde 7 ile Nevada, yüzde 5 ile Meksika takip ediyor. Uzmanlara göre, hava sıcaklıklarının artması, Kolorado Nehri'ni besleyen kar suyunun azalması ve nüfus artışıyla birlikte gelen fazla tüketim sonucunda Mead Gölü'nde su seviyesi 1999 yılından beri düşüyor. Yetkililer, iklim değişikliği nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri'nin batısında 2000 yılından beri son 500 yılın en büyük kuraklığının yaşandığını vurguluyor.

4 ABD'de Beyazların Oranı İlk Kez Yüzde 60'ın Altında

Amerika Birleşik Devletleri'nde beyaz nüfus ülke tarihinde ilk kez yüzde 60'ın altına indi. 2000 yılında nüfusun yüzde 69'unu, 2010 yılında ise yüzde 63,7'sini oluşturan beyazlar, 2020 yılı nüfus sayımında

yüzde 58'in altında kaldı. Latin kökenli Amerikalıların nüfusa oranı ise geçtiğimiz 20 yıl içinde artış gösterdi.

2000 yılında nüfusun yüzde 12,6'sını kapsayan bu grup, 2020 yılında 62,1 milyon kişiyle nüfusun 18,7'sini oluşturdu. Verilere göre, en hızlı büyüyen grup olan Asya kökenli Amerikalıların nüfusu yüzde 20 artarak 24 milyona ulaştı. "Çok ırklı" olarak tanımlananların oranı ise 2010'da 9 milyonken yüzde 276 artarak 33 milyon 800 bine çıktı.

Kaliforniya eyaletinin en büyük etnik grubunun ise yüzde 39,4 ile "Latin kökenliler" olduğu açıklandı. Böylece ilk kez bir eyalette Latin nüfus çoğunluğu oluştu. Teksas'ta ise Latin olmayan beyaz nüfusun oranı yüzde 39,7 iken, Latin nüfus oranının yüzde 39,3 olduğu görüldü.

5 İnsan Yaşamının Mümkün Olduğu Gezegenler Keşedildi

Bilim insanları, güneş sisteminin dışında insan yaşamının mümkün olduğu birden fazla gezegen keşfettiklerini duyurdu. İngiltere'deki Cambridge Üniversitesi'nden araştırmacıların "Hycean" adını verdikleri gezegenler, okyanuslarla çevrili ve hidrojen zengini bir atmosfere sahip. Gezegenlerden bazılarının bir yanı devamlı olarak

karanlık, diğer yanı aydınlık. Yıllara yakın oldukları için insan yaşamının yalnızca karanlık tarafta mümkün olacağı düşünülüyor. Bu keşfin Dünya dışında yaşam arayışı için dönüm noktası olabileceğine dikkat çekildi.

6 Afganistan İçin Yoksulluk Uyarısı

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Taliban'ın Afganistan'da yönetimi ele geçirmesinin, "20 yıllık istikrarlı ekonomik kazanımları riske attığını" ifade etti. Kurum, Taliban'ın 15 Ağustos'ta iktidara gelmesinin ardından Afganistan'ın Gayri Safi Yurt İçi Hasılası'nın (GSYİH) Haziran 2022'den başlayarak gelecek mali yılda yüzde 3,6 ile yüzde 13,2 arasında düşeceğini öngören dört senaryo belirledi.

UNDP'nin Asya-Pasifik Direktörü Kanni Wignaraja, 28 sayfalık

değerlendirmesinde, "Afganistan, gelecek yılın ortasına kadar neredeyse evrensel yoksullukla karşı karşıya. Yüzde 97-98 yoksulluk oranına doğru gidiyoruz." dedi. Şu anda, ülkedeki yoksulluk oranı yüzde 72. Wignaraja, Taliban'ın 2001'de iktidardan indirilmesinden sonra birçok kalkınma kazanımı olduğunu söyleyerek, "Kişi başına düşen gelir son 20 yılda iki katından fazla artmış, doğumda beklenen yaşam süresi yaklaşık dokuz yıl uzamış, kadınlar üniversiteye gitmeye başlamıştı." dedi.

7 Hollanda'da Küresel Isınmayla Mücadele Adımı

Avrupa'nın en büyük tarım ihracatçısı ülkelerinden biri olan Hollanda, amonyak kirliliğini ve azot salımını azaltmak için çiftlik hayvanlarının sayısını üçte bir oranında azaltmayı planlıyor. Çevre Planlama Bürosu (PBL) tarafından hazırlanan plana göre, inek, domuz ve tavuk gibi hayvanların sayısı büyük ölçüde azaltılacak. 2019 yılında Danıştay, doğal alanlardaki azot miktarının azaltılmasına hükmetmişti. Mahkeme, hükümetin, azot miktarının azaltılması konusunda yeterince adım atmamaya Avrupa Birliği (AB) mevzuatına aykırı davrandığına karar vermişti. Azot salımını azaltma planı da bu karar sonrası gündeme geldi. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

EKİM AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(c) Gece gösterimi	6-(b) Takma	11-(c) Çıkış özeti
2-(d) Alan	7-(c) İletişim ortamı	12-(d) Çift
3-(a) Köprü, yol	8-(c) Tutam	13-(a) Yaratım
4-(b) Yavaşlatılmış	9-(d) Tutmalık	14-(b) Değer
5-(a) Toplam ürün	10-(b) Biçimlenme	15-(b) Aşama

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(d) Fırsatçı
 2-(c) Anket
 3-(b) Takas
 4-(d) Maki
 5-(b) Didaktik
 6-(c) Plankton
 7-(b) Elde etmek
 8-(c) Dehliz
 9-(c) Körfez
 10-(d) Rüşt
 11-(d) Nişadır
 12-(a) Pulluk

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	F	E	R	H	A	N	Ş	E	N	S	O	Y		M	A
2	İ	L	E		K	A	İ	D	E		Y	A	M	A	Ç
3	R	İ	Z	E		İ	R	E	D	İ	N		A	L	E
4	U	Z	A	M	A	K		B	E	R	A	Y		K	L
5	Z	A	L	İ	M			Ç	A	N	A	K		F	A
6	A		E	N	A	M	E	L		D		L	A	R	A
7	N	E	T		N			Ç	İ	L	E	K		L	A
8		S			S	E	B	İ		A		A	Z	A	A
9	K	A	L	E			A	L	A	Ç	A	M		K	U
10	E	R	A			O	R		S	İ	N	E	M	A	İ
11	S	E	S	E			A	Y	İ	N		R	E	S	A
12	T	İ	T	R	E	K		L		R		S	A	D	
13	A	N	İ		Y	A	Y		N	O	M	İ	N	A	L
14	N		K	O	Y		A	M	O	N		R	A	N	A
15	E	S		T	A	B	L	A		A	S	E	F	A	L
16		T	A		M	A		L	A						
17	S	O	M	A		T	R	A	K	E					
18	O	R	İ	G	A	M	İ		A	R					
19	Y		N	O	T	A		O	L	E					
20	A	C	E	P		N	O	Y	A	N					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Beren Bozoğlan, İzmir

Ekin İnce, İstanbul

Alper ve Arda Ertürk, İstanbul

Selen ve Beril Temizsoy, Mersin

Aras Gecener,
Ankara

Furkan Erdoğan, *Uşak*

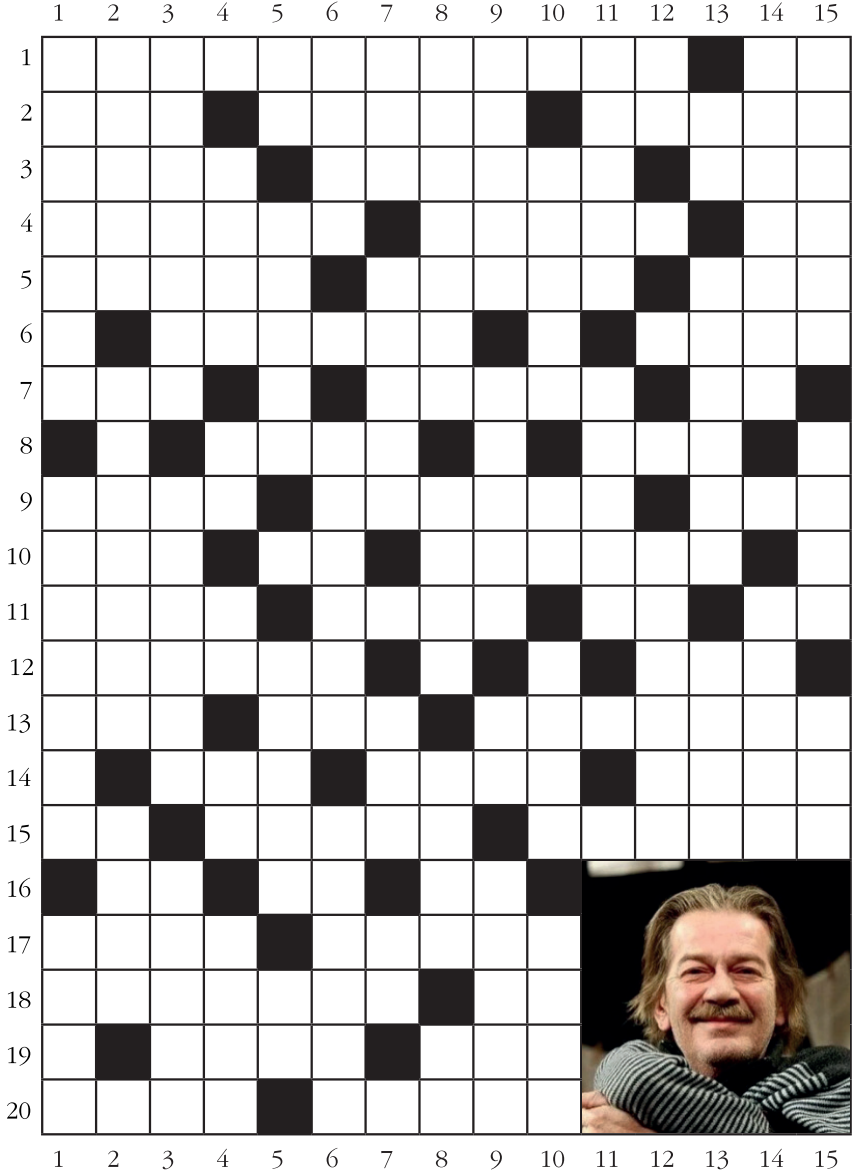
Çınar Aras Ekinci, *Ankara*

Eymen Kambur, *Rize*

Ada ve Yağmur Bozkurt, *İstanbul*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-‘Şahları da Vururlar’, ‘Aşkımızın Gemisi Fındık Kabuğu’ adlı oyunlarından da tanıdığımız ve geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz fotoğrafta görülen tiyatro sanatçımız.-Eski dilde su. 2-Bir bağlaç-Kural.- Dağın veya tepenin herhangi bir yanı. 3-Bir ilimiz.- Kerestelik bir ağaç türü.-Bir tür İngiliz birası. 4-Çok zaman tutmak, uzun sürmek.- Ayın en ışıltılı, en parlak hali.-Kilo litrenin kısa yazılışı. 5-Zulmeden,eziyet eden.- Çiçeğin en dışında bulunan yeşil yaprakların tümü.- Kayaç kütlelerinin bir kırılma düzlemi boyunca yerlerinden kayması. 6-Diş minesini.-Su perisi. 7-Kesintilerden sonra geriye kalan miktar. Bir meyve türü.-Bir nota. 8-Savaşta esir düşen kimse.-Üye. 9-Denizli’nin bir ilçesi.-Samsun’un bir ilçesi.-Tanrıya göre insan. 10-Tarih, devir.-Müstahkem yer.-Yedinci sanat adı ile de bilinen sanat türü. 11-Eski dilde defetme, kovma.-Dinsel tören.-Bir nota. Tok olmayan. 12-Titreten.-Kutlu, uğurlu. 13-Kars ilindeki ünlü harabeler.-Bir burç adı.- Ad belirtilerek yapılan. 14-Denizin, gölün küçük girintiler biçiminde karaya doğru sokulduğu yer.-Eski Mısır’da güneş tanrısı.-Güzel kadın. 15-Notada durak işareti.- Genellikle Hindistan, Pakistan’da kullanılan, darbukaya benzer tür çalgı.-Başı olmayan heykellere verilen ad. 16-Uzaklık işareti.-Olumsuzluk belirten bir ek.-Lantanın simgesi. 17-Manisa’nın bir ilçesi.- Ekleme bacaklılarda bulunan özel solunum kanalları. 18-Makas veya zamb kullanmaksızın kâğıt bükerek Japon usulü hayvan şekilleri yapma sanatı.-Güzel sanat. 19-Bir müzik sesini belirtmeye yarayan işaretler.-İspanyolların sevinç ünlemi. 20-Acaba sözcüğünün halk dilindeki söylenişi.-Soylu ve aristokrat kimse.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-‘Parasız Yatılı’, ‘Berlin’in Nar Çiçeği’, ‘47’liler’ adlı eserlerinden de tanıdığımız hikaye ve Roman yazarımız.-‘..... Karası’ (Eylül ayının son günlerinde ülkemizde hakim olan fırtına)- Protein değeri bakımından zengin bir tür fasulye. 2-AIDS hastalığının teşhisinde kullanılan tıbbi bir test türü.- ‘..... Bedeli’ (Morgan Freeman’in bir filmi)-Bir tür perde. 3-Skandal.-Taşıtların jantlarına yerleştirilen, elastiki tekerlek bandajı.-Kalbinde korku olmayan kadın 4-Güvenli.-Tavlada bir sayı.-Rütbesiz asker.-Bilgisiz, cahil kimse-‘Güllü’ (Osmanlı döneminde yaşamış tiyatro sanatçısı ve yönetmeni). 5-Bir renk.-Zonguldak yöresine özgü bir halk oyunu.- Sözü geçerlik, nüfuz.-Bir binek hayvanı. 6-Karga ötüşü veya horoz sesi.-Hafif malzemelerden yapılmış, temelsiz küçük yapı.-Bir ilimiz. 7-‘Ali Nevai’(15. Yüzyıl Türk şairi.-Bir peynir türü.- Köpek ve ineklere yedirilmek için un ve kepekle hazırlanan yiyecek.-Endonezya’nın plaka imi. 8-Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarında yaşamış bir İslam ilahiyatçısı.-Soylu.-Sıvacı gereci.-Rey. 9-Gerekçe.- Sarp, yalçın, kayalık.-Numaranın kısa yazılışı.-Bir pamuk cinsi. 10-Bir işi yapıp yapmamaya karar verme gücü.-Tarla sınırı.-‘Aliye’ (Yeşilçam’ın merhum karakter oyuncusu).- Hayırlı çocuk. 11-Kimıldayan, yerinde sağlam durmayan, hareketli.-Hilal. 12-Şaşma belirten bir ünlem.- Gezinti yeri, gezilecek yer. 13-Fas’ın plaka işareti. Ömer Seyfettin’in bir yapıtı.-Eski dilde burunlar. 14-Tekirdağ ilinin bir ilçesi.-Kebabları ile ünlü bir ilimiz. 15-Fundagillerden çeşitli renklerde çiçekler açan kokusuz bir bitki.-Gülgiller familyasından, meyvesi sarı, kırmızı, mor ya da siyah renkli bitkilere verilen ad.-Parlak, kırmızı renkte değerli bir taş.

Satranç

Mustafa Yıldız

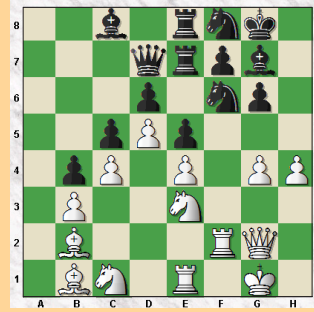
AVRUPA BİREYSEL

ŞANAL VE YILMAZ'DAN, DÜNYA KUPASINA KATILMA BAŞARISI

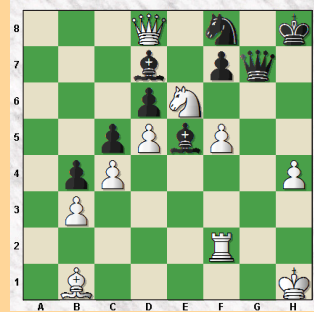
26.08 – 05.09.2021 tarihlerinde İzlanda'nın Reykjavik kentinde düzenlenen Avrupa Bireysel Satranç Şampiyonası'nı GM Vahap Şanal 10., GM Mustafa Yılmaz 15. sırada bitirerek 2022 Dünya Kupası elemelerinde oynama hakkı kazandılar. Turnuvaya katılan diğer oyuncumuz GM Emre Can ise 35. oldu.

Vahap Şanal – Samvel Ter Sahakyan,9. Tur

Tam bir oyun ortası konumu: (D1) Siyah'ın şah kanadında sıkışmış taşlarının arasına Şanal at fedası ile bir yarma hareketi düzenliyor. **32.Af5! gxf5 33.exf5 A8h7 34.Ae2 Şh8** Beyaz, piyon saldırısı ile f6 karesinde atacağı çataldan önce diğer atını da olay yerine koşturuyor. Siyah ise açılması olası g dikeyine kale konuşlandırmak için şahını köşeye kaçırıyor. **35.g5 Kg8 36.Şh1 Vd8** Sen kaçarsın da biz kaçamaz mıyız! **37.gxf6 Fxf6 38.Vf3?! Kee8** (Siyah, 38... e4= fırsatından yararlanmıyor, onun da hedefinde h4 piyonu var.) **39.Vh5! e4** Artık etkisi yok bu sürüşün. **40.Fc1 Ke5 41.Kef1 Fd7 42.Kf4 e3 43.K4f3 Kg7 44.Kh3 Vg8 45.Fb2 Kg2** Siyah karşı atağa kalkışıyor ama oldukça etkisiz. **46.Vf3 Kf2 47.Kxf2 exf2 48.Fxe5 Fxe5 49.Vxf2 Af6 50.Vg1 Ag4** Değişimler sonrasında bir kalite ve 1 piyon öne geçen Beyaz vezirleri de değiştirmek istiyor. **51.Kf3 Vg7 52.Vg2 Fc8 53.Af4 Af6 54.Vg5 Fd7** Siyah, yenilgiyi kabul etmiş gibi... hamle bulamıyor. **55.Kf2 Ah7 56.Vd8+ Af8 57.Ae6!** Ne oynasa bir alet daha kaybedeceğini gören Siyah terk etti. Bu güzel bitiriş bir diyagramı hak ediyor. (D2)

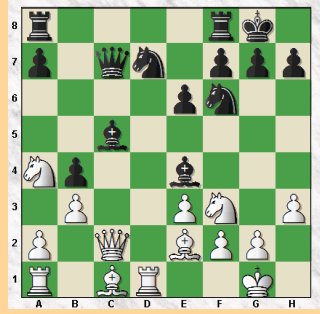
(D1)

(D2)

Mustafa Yılmaz – Hannes Stefansson, 5. Tur

Yandaki konumda veziri tehdit edilen Beyaz, 16.Fd3 ile araya filini koydu. Oysa 16.Kxd7! Axd7 16.Vxe4 ile alet kazanıyordu. 16.Kxd7 Fxc2 17.Kxc7 ile yine alet önde olurdu. Yılmaz, bu oyunu 73. hamlede kazandı ama 16.hamledeki savunucuyu ortadan kaldıran temayı fark etseydi herhalde rakibi o zaman terk ederdi. **1-0**

ARKEOLOJİK KAZILARDA BULUNAN OYUN TAŞLARI

1977 Bodrum, 2004 Yenikapı, 2018 Haydarpaşa kazılarında bulunan bazı oyun taşları satranç ve damanın tarihi süreçleri hakkında yeni düşüncelere yol açıyor.

Haydarpaşa ve Yenikapı taşları, İskenderiye taraflarından gelen gemilerde, Bodrum'dakiler ise Güney Suriye'den Karadeniz'e, Kırım'a veya aşağı Tuna'ya giden gemilerde bulunmuş olabilir.

Sonuç olarak Kuzey Afrika, Mısır ve Suriye bu taşların üretildiği yer olarak gözüküyor. Avrupa o dönemde henüz satranç ile tanışmamıştı. Dama ise Araplar İspanya'yı fethettikten sonra Avrupa'da oynandığına ve Türk damasındaki en eski yazılı oyun 1571 yılına ait olduğuna göre, piyona benzeyen bu kemik ve fildişi oyun taşları dama taşları olabilir.

(Gönderi: Suat Boztepe / İstanbul)

mustafayildizbd@gmail.com

Bize Gönderilen Kitaplardan

Atatürk ve İstanbul

Necdet Sakaoğlu

Kültür A.Ş.

29 Eylül
1939

Divriği doğumlu Necdet Sakaoğlu sevimsiz, soğuk ve gereksiz

bir konuma itilen tarihi toplumun tüm kesimleriyle buluşturan öğretmenlerin öğretmeni. Yeni çalışmasıyla yüz yıl önce Gazi'lik unvanını alan Mustafa Kemal'in "İki cihanın kavşağında Türk vatanının ziyneti, Türk tarihinin serveti, Türk milletinin gözbebeği!" dediği İstanbul ile olan yaşanmışlıklarını anlatıyor. Kitap, bir ilkede imza atıyor: Bugüne kadar yanlış bir ezberle verilen-öğretilen Atatürk'ün gerçek doğum tarihini ilk kez paylaşıyor. Bu, bir İstanbul tarihi ve Atatürk özgeçmişini değildir. Özenle seçilmiş fotoğraflar eşliğinde, Atatürk ve İstanbul özelinde; bağlılığın, sevginin, başarının anlatısıdır. Atatürk ve İstanbul, bir liderin bir kente, bir kentin bir lidere bağlılığının hikâyesidir.

Türk Kahvesi

M. Sabri Koz, Kemalettin Kuzucu

Yapı Kredi Yayınları

11 Eylül
1950

Divriği doğumlu Sabri Koz halk kültürü ortamımızı küreselleşme

yıkımından ve yangınından korumak için çabalayan; birbirinden değerli sözlü yazılı ürünleri sonsuzluğa erdirmek için çalışan halkbilimci. İngilizce ve Rumence yayınlanan Kemalettin Kuzucu ile birlikte hazırladığı Kahve kitabı, kahvenin ülkemizdeki 500 yıllık macerasını anlatıyor. 500 yıldır Türklerin hayatında önemli bir yer tutan kahvenin kökleri, bir Afrika ülkesi olan Habeşistan'a (Etiyopya), dalları bir Arap Yarımadası ülkesi olan Yemen'e kadar uzansa da artık ne Yemen'den dağılıyor bütün dünyaya ne de Habeşistan'dan... Ama bu yaygınlıkta Türkler'in payı büyük ve "Türk Kahvesi" de ne olduğu bilinerek tüketilen bir "imparatorluk içeceği" aynı zamanda... Hiçbir zaman söylencelerden, dinî ve siyasî engellemelerden ve ticarî ilişkilerden kopamamış bir tarihi var kahvenin. Avrupa'ya nasıl taşındığı, kendini kabul ettirinceye kadar ne-

ler yaşadığı hep anlatılır durur. Ancak, çok uzun zamandan beri dünya kahve ticareti büyük tacirlerin elinde. Oysa kahve, Türkler açısından, hazırlanışı, pişirilmesi, sunumu ve bunlarla ilgili geleneksel uygulamalarıyla “çok özel” bir içecek.

Selvi Boylum Al Yazmalım

Cengiz
Aytmatov

Ketebe
Yayınları

Yapıtları yüz altmıştan fazla dile çevrilen “Bozkırdaki Bilge” “İnsan evrende değil, evreni insanın içinde gören bir dikkat ve duyarlılığın sahip” Aytmatov’un Türkçe yayınlanmamışları da dahil kitapları yeniden usta çevirmen Mehmet Özgül’ün emeği ile yayınlanıyor. “Bireyin, millî kimliğini kaybetmeden evrensel bir ortak paydaya ulaşabileceğini” gösteren; İnsanın kötü yanıyla yarattığı felâketleri ortadan kaldırmak için yine insanın iyi yanına, sağduyusuna dönmeyi telkin eden sadece Türk coğrafyasında değil bütün dünyaya seslenen çağdaş bir Dede Korkut’tur, Aytmatov.

Peşin Hükümlüler

Dr. Robert
A. Burton

Say Yayınları

Bir şeyi kesinlikle bildiğinizde bunu bilirsiniz, öyle değil mi? Gökyüzünün mavi olduğunu, trafik ışığının yeşile döndüğünü veya sabah kalktığımızda o günün çarşamba olduğunu “bilirsiniz”. Bunları bilirsiniz, çünkü bilirsiniz işte. Nörolog Burton, bir şeyi bildiğimiz zaman sahip olduğumuz emin olma hissinin, kontrolümüzün ve bilgimizin ötesindeki kaynaklardan geldiğini ifade ediyor: “Emin olmak, gerçeğe dayalı bir kanıt olmaktan çok zihinsel bir duyumsamadır. Bu bilme hissi, bilginin teyidi gibi gözüktüğü için onu aklın bir ürünü gibi görmeye eğilim gösteririz. Fakat gitgide artan kanıtlar, emin olma gibi duyguların beynin ilkel alanlarından kaynaklandığını ve aktif, bilinçli düşünme ve mantık çerçevesinden bağımsız olduğunu gösterir. Bilme hissi kendiliğinden oluverir, onun oluvermesini sağlamak bizim elimizde değildir.” Peşin Hükümlüler, zihin, bilgi ve akıl hakkında bildiğiniz (ya da bildiğinizi sandığımız) şeylere meydan okuyor.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: EFE TÜRKMEN, ANKARA

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

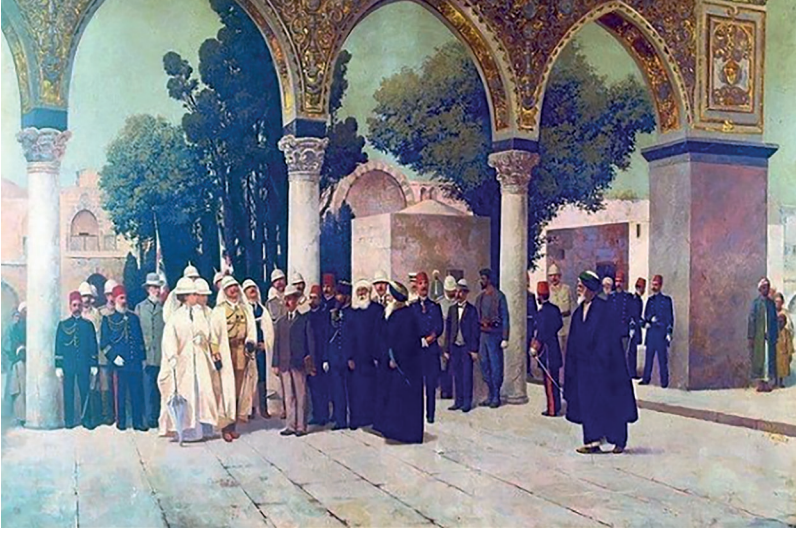
Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

NACİYE TEVFİK BİREN

Fransız okulunda bir süreliğine takma adla okuyabildi. Evde aldığı derslere resim eğitimi eklendi. Eşi vali Mehmet Tefvik Biren'in atandığı kentlerde hep onun yanındaydı. Kudüs'te ev sahipliği yaptığı, Ömer Camisi'ni gezen Alman İmparatoru II. Wilhelm, eşi ve yanındakileri betimleyen Deniz Müzesi'nde sergilenen tablosu tarihi bir belge oldu. Eşini ölümden kurtaran Arap kabile şefine portresini yaparak armağan etti. Tabloları, Liszt, Goethe, Darwin, Spencer gibi ünlülerin portreleri büyük beğeni topladı. Yaşamı boyunca hiç sergi açmadı. Büyük tuvaler üzerine yağlıboya olarak yaptığı tablolardan günümüze biri kayıp 27'si ulaşabildi. Kişisel değil toplumsal çıkar için çabaladı "Biz Meşrutiyet gelsin diye çalışırken, kocamızı, kardeşimizi düşünmedik. 'Memleketin kurtuluşu bundandır' dediler. Biz de memleketin esenliği bunda imiş, diye uğraştık, didindik." Tuttuğu notlar eşinin anılarına destek ve yakın tarihe kaynak oldu. Torunu Fatma Rezan Hürmen onları yayımladı. Fransızca şiir kitabı yazar kızı Melihe Zafir de ressamdı.

Diğeri de senaryoları Hollywood'a giden Necile Tefvik'ti.

